

Må jeg så ikke sige, at det, der er det centrale, jo er, at man med et medlemskab af EU ikke bare kommer til at sidde med og diskutere nogle ting, som man gør i Europarådet, men at man også får decideret lovgivningskompetence i EU. Det er der, det helt afgørende problem opstår.

Hermed sluttede forhandlingen.

Afstemning

Forslag til vedtagelse nr. V 66 af Charlotte Antonsen (V), Svend Auken (S) og Helle Sjelle (KF) (se side 6408) vedtoges med 94 stemmer (V, S, KF, RV og SF) mod 19 (DF og EL).

Hermed var følgende forslag bortfaldet:

Forslag til vedtagelse nr. V 65 af Morten Messerschmidt (DF) (se side 6407).

Forslag til vedtagelse nr. V 67 af Rune Lund (EL) (se side 6420).

Hermed sluttede forespørgslen.

Den næste sag på dagsordenen var:

6) Forespørgsel nr. F 16:

Forespørgsel til udenrigsministeren og statsministeren:

»Deler regeringen hovedkonklusionerne i DIIS-rapporten »Danmark under den kolde krig«?»

Af Villy Søvnald (SF) og Ole Sohn (SF).

(Forespørgslen anmeldt 27/10 2005. Fremme af forespørgslen vedtaget 2/11 2005).

Den fg. formand (Jens Vibjerg):

Jeg giver ordet til ordføreren for forespørgerne, hr. Holger K. Nielsen.

Vi skal lige have lidt ro, så man kan høre, hvad ordføreren siger.

Kl. 15.50

Begrundelse

Holger K. Nielsen (SF):

Det er ret usædvanligt, at Folketinget diskuterer forskningsrapporter, men hele forløbet omkring DIIS-rapporten vedrørende den kolde krig har også været meget usædvanligt. Det var den daværende Nyrupregering, der satte arbejdet i gang, og da den nuværende Foghregering kom til, blev det besluttet at udvide kommissoriet, så det også kom til at omhandle den danske sikkerhedspolitiske debat, især i 1980'erne, samt Øst-blokkens påvirkning af denne debat.

Statsministeren havde lanceret sin såkaldte kulturkamp, og nu skulle højrefløjen have hævn over en venstrefløj, som man påstod var i Øst-blokkens sold, og en fodnotepolitik, som nærmest blev karakteriseret som landsskadelig virksomhed. Det var unægtelig en utaknemlig opgave, der blev overladt til forskerne.

Da rapporten så udkom sidste sommer, var der vantro og skuffelse hos højrefløjen. Konklusionen lå langt fra, hvad man havde forventet. Forskerne havde ikke afdækket et forløb, hvor der var sovjetiske agenter, som styrede dansk sikkerhedspolitik. Forskerne gjorde ikke fodnotepolitikken til den katastrofe, højrefløjen hævdede. Tværtimod leverede de en analyse, der var både grundig, afbalanceret og nuanceret.

Højrefløjens reaktion var, at nu var fanden løs i Laksegade. Vreden skyllede ned over de stakels forskere, og der blev iværksat en kampagne med det ene formål at intimidere DIIS-rapporten og dens konklusioner. Vreden var så stor, at sagen blev en del af finanslovforhandlingerne.

Hvad gør en hr. Jesper Langballe, når forskerne ikke giver ham ret? Jo, han får gennemført, at der skal nedsættes et helt nyt forskningsinstitut med det erklærede formål, at nu skal forskerne komme frem til et resultat, der passer de politiske magthavere. Det var den forskningspolitik, der blev bedrevet i det hedengangne Østeuropa. Stalinismen har ikke kun fat i sjælene hos forbedrede kommunister, den er fast indgroet i hovederne på folk som hr. Jesper Langballe, hr. Søren Krarup og desværre også statsministeren.

Statsministerens egne kommentarer var af samme skuffe. Han udtrykte utilfredshed med forskningens resultater. Han havde tilsyneladende en interesse i at køre videre med kulturkampen, med en kritik af dem, han påstod havde svigtet moralsk, og ville have frem i lyset, hvad det var for mennesker i Danmark, der reelt gik fjendens ærinde. Jeg ser frem til, om han er i stand til at have bedre argumenter her under debatten i dag, og ser så frem til en ordentlig diskussion.

Besvarelse

Statsministeren (Anders Fogh Rasmussen):

Jeg er glad for denne lejlighed til at drøfte den kolde krig. Det er både nødvendigt og rigtigt, at vi forholder os kritisk til vores historie, at vi tager ved lære, og at vi søger at undgå gentagelser af tidligere tiders fejl.

Historien tilhører os alle. Det er netop kendetegnende for totalitære regimer, at de forsøger at bemægtige sig fortolkningen af historien. Regimerne bag Jerntæppet var i den forbindelse ingen undtagelse. Vi er så heldige at leve i et demokratisk samfund, hvor historien netop ikke bliver dikteret af regeringen.

Se, nu er jeg jo ikke faghistoriker, og Folketinget er næppe det bedste sted til en faghistorisk diskussion. Men vi kan tage en politisk diskussion. Der blev jo under den kolde krig taget politiske beslutninger, og de kan selvfølgelig drøftes.

DIIS-rapporten om den kolde krig forsøger at klarlægge og blotlægge forudsætningerne for disse beslutninger og redegøre for deres konsekvenser, og heri ligger naturligvis også en vurdering, som man kan være enig i eller uenig i. Det er ikke nogen hemmelighed, at jeg ikke er enig i alle DIIS-rapportens vurderinger. Det var i øvrigt heller ikke at vente. For mig som politiker, både dengang og nu, er det en politisk vur-

dering, der tæller, det er den, vi skal drøfte i dag, og det ser jeg frem til.

Jeg vil gerne indledningsvis slå fast, at rapporten er et resultat af et stort arbejde udført af de involverede forskere. Vi har med denne rapport fået et fagligt kompetent og foreløbigt grundlag for at drøfte den kolde krig.

Kl. 15.55

Et af formålene med dette arbejde har været at skærpe opmærksomheden om den kolde krig, og alene ud fra det formål har rapporten været en ubetinget succes, for rapporten har udløst en livlig debat, og det kan man kun hilse velkommen.

Forskerne siger selv, at en sådan rapport aldrig kan blive den endelige sandhed eller det sidste ord om dette emne. Vi mangler f.eks. fortsat viden om interne sovjetiske overvejelser. Forskningen i den kolde krig er altså ikke slut med denne rapport. Regeringen ønsker den kolde krig belyst så alsidigt og så mangespektret som muligt, og derfor er jeg meget tilfreds med, at der på finansloven er afsat midler til et center for koldkrigsstudier.

Men jeg er som sagt ikke enig i alle rapportens vurderinger.

Rapporten beskæftiger sig med fodnoternes betydning i forholdet til vore allierede. Nogle allierede bliver citeret for, at fodnoterne skadede Danmarks omdømme, en diplomat bliver citeret for, at fodnoterne ikke havde nævneværdig betydning, og forskerne finder det på den baggrund vanskeligt at vurdere betydningen af fodnoterne for vores omdømme.

Jeg vil gerne slå én ting fast: Den daværende regering havde en klar opfattelse af, at Danmarks omdømme blev skadet. Det var jeg enig i dengang, og det er jeg enig i i dag.

Når skadevirkningerne ikke blev større, så var det jo, fordi regeringen dengang formåede at begrænse skaderne. Det lykkedes ganske enkelt den daværende regering at afbøde de værste konsekvenser af oppositionens helt uansvarlige fodnotepolitik. Og det er ikke særlig vanskeligt at vurdere, hvad der var politisk rigtigt, og hvad der var politisk forkert. Det forholder rapporten sig ikke til, men det gør jeg.

Sagen er den, at hvis alle NATO-lande havde gjort sådan, som fodnoteflertallet i det danske Folketing ønskede, så havde der ikke eksisteret nogen holdbar og brugbar NATO-alliance.

Når fodnoterne tydeligvis ikke fik nogen nævneværdig betydning, så skyldtes det, at vore NATO-partnere heldigvis ikke lyttede til og ikke

rettede sig efter de usolidariske krav fra fodnoteflertallet her i Folketinget.

Jeg vil sige, at hvis fodnoterne overhovedet har haft nogen betydning, så går det nærmest i retning af at forlænge den kolde krig, for fodnoterne medvirkede til at give Sovjetunionen indtryk af, at NATO-alliancen var i intern splid og dermed svag og mindre troværdig. Fodnoterne var en skamlet på Danmark. Socialdemokraterne svigtede årtiers alliancepolitik på grund af indenrigspolitisk fnidder. Solidariteten gik fløjten, når Danmark ikke ville betale sin del af udgifterne til NATO. Socialdemokraterne lod sig spænde for modpartens vogn og venstrefløjens vogn, tjente modpartens interesser, satte landets omdømme på spil. Og for hvad? Alene på grund af en indenrigspolitisk dagsorden.

Det var jo ikke de naive ideer om atomvåbenfrie zoner i Norden, der bragte Sovjetunionen til forhandlingsbordet, for der var jo ingen atomvåben i Norden. Nej, det, der bragte Sovjetunionen til forhandlingsbordet, var NATO-alliancens fasthed og sammenhold, og det var vore allieredes militære, teknologiske og økonomiske styrke. Den såkaldte dobbeltbeslutning gjorde det klart for sovjetlederne, at de ikke kunne hamle op med Vesten, derfor gav de op. Det var fasthed, og det var stålsathed hos vore allierede og ikke mindst hos amerikanere, som banede vejen for nedrustning og banede vejen for Sovjetunionens og Warszawapagtens sammenbrud.

Venstrefløjens politik var i bedste fald virkningsløs, fordi vore allierede heldigvis ikke rettede sig efter Danmark. I værste fald var fodnoterne skadelige, fordi de skabte et billede af en splittet NATO-alliance. I sidste ende viste det sig, at venstrefløjten i den grad holdt på en tabende hest. Demokrati, markedsøkonomi og personlig frihed var simpelt hen stærkere end kommunistisk diktatur og planøkonomi.

Kl. 16.00

Efter min opfattelse er rapporten om den kolde krig ikke udtømmende, når det gælder en realistisk vurdering af den militære trussel fra Warszawapagten. Kendsgerningen er, at Sovjetunionen opretholdt et stærkt militært potentiale, der alene ved sin tilstedeværelse blev opfattet som en trussel, og kendsgerningen er også, at Warszawapagten lå inde med offensive angrebsplaner rettet mod Vesteuropa, herunder Danmark. Sovjetunionen havde bl.a. i Afghanistan vist, at man bestemte ikke veg tilbage fra at bruge sit militær, og det fremgår også af de netop of-

fentliggjorte trusselsvurderinger fra Forsvarets Efterretningstjeneste.

I rapporten om den kolde krig bliver det nærmest fremstillet, som om det var USA, som skulle have ført en udfordrende politik over for Sovjetunionen ved at overdrive truslen og ved at iværksætte en voldsom oprustning. Det er en oplagt svaghed ved denne analyse og denne konklusion, at der ikke har været adgang til centrale kilder fra den sovjetiske ledelse og fra vore allierede. Det hører i øvrigt med i billedet – og det nævner rapporten da også – at ikke mindst præsident Ronald Reagan og premierminister Margaret Thatcher spillede en afgørende rolle med deres personlige kontakter med Gorbatsjov. De overbeviste ham om, at de oprigtigt ønskede en fredelig afvikling af den kolde krig, og denne tillid bidrog til at afslutte den kolde krig.

Lad mig slå fast: Truslen kom fra Øst, ikke fra Vest!

Endelig finder jeg behov for, at vi får gjort det helt klart, hvad det var, den kolde krig handlede om. Den kolde krig var en værdikamp, en ideologisk kamp mellem forskellige systemer, mellem diktatur og demokrati, mellem totalitære ideologier og fri tænkning, mellem markedsøkonomi og planøkonomi, og i kampen mellem demokrati og diktatur kan man ikke forholde sig neutral. Her må man tage parti for demokratiet, her må man stå solidarisk med sine partnere og allierede i kampen for demokratiet, og netop på dette punkt var fodnotepolitikken en skamlet og et politisk svigt. Fodnoterne gik i den retning, som Sovjetunionen ønskede, og fodnoterne var udtryk for mangel på solidaritet med vore partnere og allierede i NATO.

Den fg. formand (Birthe Skaarup):

Tak til statsministeren. Jeg giver ordet til udenrigsministeren.

Udenrigsministeren (Per Stig Møller):

DIIS-udredningen »Danmark under den kolde krig« er sandelig et omfattende værk, og den giver et godt udgangspunkt for at debattere denne del af danmarkshistorien.

I forbindelse med rapporten vil jeg fokusere på det nok mest kontroversielle aspekt og den mest kontroversielle periode: fodnotepolitikken. Jeg havde selv fornøjelsen af at være ordfører i 1987 og 1988, hvor den sluttede.

Det er min klare opfattelse, at fodnoterne var skadelige, og at de havde konsekvenser. Der er ikke skygge af tvivl om, at Danmarks omdøm-

me som et troværdigt og seriøst medlem af NATO-alliancen led skade, og det har taget mange år at genetablere Danmarks position som en allieret, man kan stole på. Det er ikke bare noget, som kun jeg siger, det siger tidligere forsvarsminister Hans Hækkerup også. Han skrev efter offentliggørelsen af DIIS-rapporten den 18. juli 2005 i Jyllands-Posten, at det efterfølgende krævede en bevidst indsats at få Danmarks placeret der, hvor vi hører til i dag, nemlig i alliancens 1. division. Det vil altså sige, at tidligere forsvarsminister Hans Hækkerup meddeler, at følgen af 1980'ernes politik var, at vi røg ud af 1. division.

De sikkerhedspolitiske holdninger, som det daværende flertal i Folketinget stod for, var nemlig helt i overensstemmelse med Sovjetunionens interesser, og det viser rapporten jo også. Rapporten gennemgår, hvad det var, Sovjetunionen lagde vægt på, og på hvilke områder den ønskede at blodgøre Vesten, og lad mig nævne nogle stykker.

Kl. 16.05

Det fremgår af udredningen, at Sovjet lagde vægt på at undgå dobbeltbeslutningen eller i det mindste få den udskudt; det fremgår, at Sovjet lagde vægt på at fremme tankerne om Norden som atomvåbenfri zone; det fremgår, at Sovjet ønskede, at de britiske og franske a-våben skulle tælles med sammen med de amerikanske under nedrustningsforhandlingerne; det fremgår, at Sovjet ønskede at få stoppet Strategic Defence Initiative, altså stjernekrigsprojektet, og det fremgår, at Sovjet ønskede at svække NATO-alliancen, bl.a. ved at sætte forstærkningsaftalerne ud af kraft. Det var det, der var på vippen i 1988.

På alle disse punkter førte oppositionen i Danmark en politik, der opfyldte Sovjets ønsker. Der kom jo fra hr. Lasse Budtz og den øvrige opposition hele tiden forslag, der pålagde regeringen at imødekomme de ønsker, jeg her har nævnt.

Selvfolgelig gik oppositionen ikke fjendens ærinde, for nu at bruge hr. Holger K. Niensens udtryk, det så bare sådan ud. At den sovjetiske politik var ved at lykkes, blev Sovjets udenrigsministerium gjort opmærksom på, da den russiske ambassadør i Danmark i 1986 – som det også fremgår af udredningen – indberettede følgende, og jeg citerer:

Det nuværende kendetegn ved den danske udenrigspolitiske og militærpolitiske kurs, der i en hel række af sine elementer går på tværs af USA's og NATO's målsætninger, bidrager til at

skabe revner på det politiske område mellem USA og Vesteuropa. Citat slut.

Sådan oplevede ambassaden det altså, og det var jo præcis, hvad Sovjet ønskede. Men ikke nok med det – videre skriver den russiske ambassade i København, og jeg citerer:

I de seneste år har Danmarks officielle holdning til udenrigspolitiske og militærpolitiske spørgsmål stadig oftere været i modstrid med USA's og NATO's linje, der er rettet mod at opnå militært overherredømme. Således er det danske Folketing gået imod opstillingen af de amerikanske mellemdistanceraketter i Vesteuropa og imod en realisering af militære programmer i rummet samt Danmarks deltagelse i disse, og Folketinget er gået ind for at arbejde i retning af, at oprettelsen af en kernevåbenfri zone i Nord-europa skal fortsættes. Citat slut.

Det er bind 3, side 619 f, hvis man vil kontrollere, og alt dette kan man da kalde en stor sovjetisk diplomatisk succeshistorie.

I bindet beskrives også på side 179, hvordan ambassadøren sad hos et socialdemokratisk folketingsmedlem, før en af disse ting skulle diskuteres. Så skete der det i gruppen, som Sovjet ønskede – selvfølgelig ikke på grund af samtalen – og ifølge rapporten vendte ambassadøren så tilbage til det pågældende folketingsmedlem for at høre, om det var lykkedes. Det var et trist kapitel.

Resultatet af Socialdemokratiets politik i 1980'erne var, at den normale enighed mellem de regeringsbærende partier om Danmarks sikkerhedspolitik blev sprængt. Socialdemokratiet førte sikkerhedspolitik sammen med partier, som aldrig havde været garant for eller stået for NATO-politikken, og den politik ville aldrig være blevet ført i H.C. Hansens og Hans Hedtofts tid. De partier, som aldrig havde stået for NATO, fik nu en kæmpeindflydelse. Den udnyttede de naturligvis, og det manglede da bare andet, når de nu havde mulighed for det. Det er såmænd også konklusionen i DIIS-udredningen, som fastslår om fodnoterne, og jeg citerer:

Aldrig opnåede det lille mindretal af socialistiske NATO-modstandere, SF og VS, så stor indflydelse på dansk sikkerhedspolitik som under den borgerlige firkløverregering med Socialdemokratiet og De Radikale i opposition. Citat slut.

Det var jo en succeshistorie for SF og VS, men sandelig ikke for S og R. Socialdemokratiet vidste jo egentlig godt, hvad det var, der var i gære, og hvad der var i spil, for ifølge rapporten adva-

rede hr. Svend Auken – og det synes jeg var en meget klog og rigtig advarsel – i 1987 sine gruppefæller om, at deres politik kunne ende med en dansk udtræden af NATO og et valg på spørgsmålet om forholdet til NATO. Det valg kom hr. Svend Auken selv til at udløse året efter, så hans profeti gik i opfyldelse. Valget blev jo netop udskrevet på grund af forstærkningssagen, og så blev KVR-regeringen, som stoppede fodnoteperioden, dannet.

Den lære, vi kan drage af denne triste periode, er, at Danmarks udenrigs- og sikkerhedspolitik er alt for alvorlig til at blive gjort til katebald i indenrigspolitikken. Det var det, der skete dengang, det burde ikke være sket dengang, og sådan bør der heller ikke handles i dag.

Jeg betragter DIIS-udredningen som et væsentligt bidrag til belysning af koldkrigsperioden, men selv det grundigste værk kan ikke dække alle aspekter over 40 års historie. Nye arkiver bliver forhåbentlig åbnet. Statsministeren har peget på, at man ved alt for lidt om de sovjetiske doktriner og strategier, og derfor ser jeg frem til den videre forskning i forholdene under den kolde krig, som uden tvivl vil bringe os nye indsigter.

Kl. 16.10

Forhandling

Holger K. Nielsen (SF):

Jeg skal sige tak for besvarelserne. De var sådan set, som jeg havde forventet – det må jeg sige – nogle politiske taler, som afspejlede, hvad de borgerlige partier mente dengang og har sagt siden. Men i virkeligheden hørte jeg ikke i indlægene fra de to ministre nogen indvendinger imod selve DIIS-rapporten. Der er nogle ting, man er uenige i, men der er da også vurderinger, som jeg ikke deler. Sådan er det jo.

Når det bliver sagt, at det ikke er den endelige historieskrivning, er det selvfølgelig rigtigt. Forskningen fortsætter jo, og debatten fortsætter jo, så det er de rene banaliteter. Men når man tænker på højrefløjens reaktion, da rapporten kom frem – der var tale om en revolutionistisk historieskrivning, og der var tale om en underlægning under venstrefløjen – må jeg sige, at det er interessant, at sådan som jeg hørte de to ministre, var der ikke på afgørende punkter nogen indvendinger imod DIIS-rapportens kvalitet og heller ikke imod en række af de konklusioner, der drages i DIIS-rapporten.

Forskning handler jo meget om at aflive myter, og det må man jo sige i høj grad er sket i denne rapport, som afliver en række af de myter, højrefløjens gennem årene er fremkommet med, og som vi også hørte fra de to ministre, men som DIIS-rapporten på en nøgtern måde forholder sig til. Det gælder f.eks. påstanden om, at der skulle være en indre fjende i Danmark. Det var jo i høj grad den påstand, der var anledningen til, at kommissoriet blev udvidet. Statsministeren sagde, at der var nogle, der havde udvist moralsk svigt, at der var nogle, der gik fjendens ærinde, og at man måtte få det indtryk, at fodnotepolitikken og fredsbevægelsen var en udløber af fjendtlig agentvirksomhed til Østblokkens fordel, hvorimod rapporten er ganske, ganske nøgtern.

Der var en del af fredsbevægelsen, som var tæt knyttet til sovjetiske interesser. Der er ingen, der vil afvise at det var tilfældet, og at Danmarks Kommunistiske Parti havde tæt kontakt til sovjetiske interesser, vil heller ingen afvise. Men pointen er jo, at DKP og de sovjetisk styrede fredsbevægelser stort set ingen indflydelse havde i den danske debat. Jeg kan huske, at jeg selv var en del af fredsbevægelsen dengang, og det var da ikke på grund af Sovjetunionen, at der var tusindvis af mennesker på gaden. Det var da, fordi man var oprigtigt bange for atomkrig, man var bange for den konfrontationskurs, Reagan startede, da han blev valgt som præsident i 1980, og man var angst for, at de vesteuropæiske mellemdistanceraketter ville medføre en yderligere optrapning, som kunne medføre, at udviklingen kom ud af kontrol og vi pludselig stod i et atomragnarok.

Det var ikke kommunister, som var de bærende i bevægelsen. De var med, og de forsøgte at køre den – det er jeg med på – men det var pæne venstreorienterede, det var kirkelige kredse, det var brede kredse i hele Vesteuropa, som stod bag den, og det afdækker denne rapport ganske grundigt.

Den afdækker også, hvad det var, der styrede Socialdemokratiet. Nu ved jeg, at hr. Mogens Lykketoft skal være ordfører, så det kan han selv redegøre for. Han var også aktiv dengang, men der var jo ikke tale om sovjetisk infiltrationspolitik over for Socialdemokratiet. Sagen er, at de vesteuropæiske socialdemokratier, bl.a. som en reaktion imod Reagans politik, blev mere kritiske over for den opstilling af nye raketter, som NATO ville i gang med.

Der var ganske rigtigt en diskussion mellem Vesteuropa og USA, men der var jo også en diskussion i USA. Også i USA var der en kraftig modstand mod Reagans politik, så at sige, at nogle sovjetiske infiltratorer var kommet ind i de vesteuropæiske lande og også i det danske Socialdemokrati, er forkert. Det afdækker denne rapport nøgternt, sobert og redeligt side efter side, og det synes jeg man skal sige forskerne tak for.

Rapporten beskæftiger sig bl.a. med fodnotepolitikken i 1980'erne og er også her ganske nøgtern. Statsministeren siger, at fodnoterne ikke havde nogen betydning, fordi de allierede ikke tog notits af dem, men DIIS-rapporten siger faktisk, at de havde betydning. Man kan så diskutere, hvor stor betydningen var på det tidspunkt, men efter vores mening var det rigtigt, at vi fra dansk side forsøgte at påvirke NATO ved at føre en anden politik.

Kl. 16.15

Det bliver sagt, også af statsministeren, at vi stod over for en voldsom offensiv sovjetisk militærtrussel. Det fremgår også af rapporten, det er beskrevet på side efter side, at der var offensive planer, men det, som er kommet frem, giver inderet grundlag for at hævde, at der var intentioner om et uprovokeret angreb på Vesten, og det er ikke i forskernes fantasi, den analyse er foretaget. De har gennemtrawlet FE-rapport på FE-rapport på FE-rapport, og det er på det grundlag, de er kommet frem til den konklusion. De siger, at frem til midten af 1970'erne måtte man gå ud fra, at der var sovjetisk overlegenhed med hensyn til konventionelle våben, men fra sidst i 1970'erne og i 1980'erne skete der en så kraftig oprustning i NATO, at denne overlegenhed ikke længere var til stede.

I forlængelse af det spillede det en meget stor rolle ved vurderingen af fodnoterne, at den danske forsvarspolitik jo ikke blev ændret ved den lejlighed. Vi kritiserede ofte Socialdemokratiet og sagde, at man måske burde drage nogle flere konsekvenser angående forsvarspolitikken, forstærkningsaftaler osv. Det fremgår helt klart, at vi havde det sikkerhedspolitiske flertal med fodnoterne, men Danmark var solidt funderet i NATO-samarbejdet i hele denne periode, og det er det, som er det centrale.

Det var ikke Reagan og Uffe Ellemann-Jensen, som var årsag til, at den kolde krig sluttede. De spillede måske en rolle – det siger forskerne i

hvert fald – men efter vores mening var det langt mere, fordi Gorbatjov så, at den sovjetiske oprustning efterhånden var blevet et så stort åg på den sovjetiske økonomi, at man var nødt til at omprioritere ressourcerne i den sovjetiske økonomi.

Den tyske østpolitik spillede også en rolle. Forskerne beskriver ganske nøje, at det, at Brandt gik i gang med sin østpolitik, fik som konsekvens, at alle tanker om tysk revanchisme forsvandt fra de sovjetiske leders hoveder.

Det var den udveksling af informationer, som Danmark prioriterede højt i Helsingforsaftalens punkt 3, der fik stor betydning for, at den sovjetiske elite fra midten af 1980'erne begyndte at indse: Jamen vi kan ikke vinde den kolde krig, og det er dumt af os at prøve at gøre det; vi bør i langt højere grad omprioritere ressourcerne. Det var også det, Gorbatjov gjorde. Han gennemførte en kraftig omprioritering gennem perestrojka og glasnost, og det medførte alt det, vi har set siden hen.

Højrefløjens hysteri er pinligt, men hævnfølelsen er tilsyneladende så stor, at man er villig til at se stort på hvad som helst, også på den frie forskning, og derfor skal vi tilsyneladende have et Jesper Langballe-institut for klapjagt på røde lejesvende, som en vittig hund har kaldt det.

Den fg. formand (Birthe Skaarup):

Der er nogle korte bemærkninger, og det er først fra hr. Søren Pind, hr. Jesper Langballe og hr. Svend Auken.

(Kort bemærkning).

Søren Pind (V):

Det er jo pudsigt at høre hr. Holger K. Nielsen skælde så meget ud på den tidligere præsident Reagan, samtidig med at han ikke rigtig får sagt noget om det, der egentlig står i rapporten, dels om dobbeltbeslutningen, dels om det såkaldte stjernekrigsprojekt.

Jeg vil meget enkelt spørge hr. Holger K. Nielsen: Er det rigtigt, at det fremgår af rapporten, at dobbeltbeslutningens gennemførelse og stjernekrigsprojektet begge var faktorer, der var med til at forkorte den kolde krig?

(Kort bemærkning).

Holger K. Nielsen (SF):

Ja, det er fuldstændig rigtigt, og det er de konklusioner i rapporten, vi ikke er helt enige i.

(Kort bemærkning).

Søren Pind (V):

Jeg kunne måske godt tænke mig, at hr. Holger K. Nielsen udbredte sig lidt om, hvad man kalder folk, som på den måde har taget så voldsomt fejl. Jeg ved, at nogle har sagt, at man gik andres ærinde, og jeg ved, at andre har brugt udtrykket nyttige idioter, men det kunne måske være meget rart, hvis hr. Holger K. Nielsen prøvede at sætte tingene lidt på plads og prøvede at oplyse os andre. Hr. Holger K. Nielsen har travlt med, at denne rapport frikender venstrefløjen, men er disse to områder ikke centrale, og hvilken baggrund har hr. Holger K. Nielsen for at afvise det udsagn om de to ting, der var afgørende for den kolde krigs afslutning?

(Kort bemærkning).

Holger K. Nielsen (SF):

Jamen pointen er, at rapporten er meget mere nuanceret end hr. Søren Pinds analyse. Den siger, at det godt kan være, at Reagans psykologiske krigsførelse havde nogen betydning, men det er jeg ikke enig i. Jeg tror ikke, det er rigtigt, og i hvert fald var faremomenterne ved den så store, at det var en meget, meget stor risiko at løbe.

Kl. 16.20

Rapporten lægger meget større vægt på de interne sovjetiske spændinger. Sovjet var ved at gå i opløsning på grund af indre spændinger, og som jeg sagde før, fik man en fast fornemmelse af, at der ikke længere var tyske revanchistiske tilbøjeligheder, hvilket skyldtes den tyske østpolitik. Jeg er heller ikke et sekund i tvivl om, at fredsbevægelserne i Vesteuropa også havde betydning for den nye generation af sovjetiske ledere, der kom til, for en stor, stor del af dem var også kritiske over for den sovjetiske udenrigspolitik.

»Nej til atomvåben«-kampagnen spillede en stor rolle i den danske fredsbevægelse, END-bevægelsen forholdt sig aktivt til systemkritikerne i Østblokken, og hele informationsudvekslingen, som gav dele af den sovjetiske politiske elite indblik i, hvad der faktisk foregik i Vesten, var afgørende for, at man fik fjernet den opfattelse, at modparten var aggressiv. Det var den opfattelse, som var hele pointen og hele grundlaget for oprapningen af den kolde krig. Vest og Øst var fjender, men det var det fjendskab, som forsvandt fra midten af 1980'erne, og det var langt vigtigere end Reagans politik.

Den fg. formand (Birthe Skaarup):

Ordføreren har kun 1 minut til besvarelse. Så er den næste korte bemærkning til hr. Jesper Langballe, værsgo.

(Kort bemærkning).

Jesper Langballe (DF):

Jeg forstod på hr. Holger K. Nielsen, at det var NATO og Reagans politik, der fremkaldte fredsbevægelserne, og jeg forstod også, at kommunisterne ingen som helst betydning havde i fredsbevægelsen.

Jeg vil gerne spørge hr. Holger K. Nielsen, om man ikke kan tænke sig, at da Reagan kom til, fik Samarbejdskomiteen for Fred og Sikkerhed en kammeratlig henstilling fra Kreml om, at nu skulle den oppe sig. Jeg vil også gerne spørge hr. Holger K. Nielsen, om det er helt utænkeligt, at når fredsbevægelserne afgik ved døden, kunne grunden til det måske være, at der kom et reformregime, som ikke længere gad sende penge til DKP, til magten, så pengestrømmen fra Kreml ophørte.

Lige til sidst: Fredsbevægelserne forholdt sig fuldstændig roligt til den sovjetiske oprustning, formentlig fordi man mente, at det var der ikke nogen grund til at gøre noget ved. Gorbatjov sagde, at det var topmålet af naivitet, og er det en vurdering, som hr. Holger K. Nielsen finder fuldstændig ligegyldig?

(Kort bemærkning).

Holger K. Nielsen (SF):

Med hensyn til DKP'erne tror jeg sådan set, at jeg kender mere til deres aktiviteter i 1970'erne end hr. Jesper Langballe. Jeg var selv aktiv på venstrefløjen på det tidspunkt.

De spillede en ganske aktiv rolle og ofte en så aktiv rolle, at vi var nogle, der ikke brød os særlig meget om det – ja, for at sige det rent ud: Vi hadede i høj grad den måde, DKP førte sig frem på. Det var ikke vores kop te i SF, og jeg tror heller ikke, at hr. Per Clausen, der var i VS på dette tidspunkt, syntes om den. Den måde, de førte sig frem på, brød vi os i hvert fald ikke om.

Da der kom andre fredsbevægelser, f.eks.

»Nej til atomvåben«, var det derfor utrolig vigtigt for SF at få skabt et bredere fundament, og det lykkedes jo også. Det er en fuldstændig historieforfalskning, når man hævder, at det var DKP og Sovjet, der styrede fredsbevægelserne i 1980'erne. Det var en folkelig bevægelse, som opstod nedefra – indrømmet: DKP'erne var akti-

ve og forsøgte at styre den, men det lykkedes faktisk overhovedet ikke.

(Kort bemærkning).

Jesper Langballe (DF):

Nu vil en debat som denne jo meget let – ja, faktisk helt uundgåeligt – blive et miks af personlige erindringer og historiske kendsgerninger. Vi kan ikke undgå det, men vi kan dog forsøge på at holde de to ting adskilt.

Jeg synes, hr. Holger K. Nielsens personlige erindringer er interessante, og jeg lytter bestemt interesseret til dem. Men kunne det tænkes, at de erindringer ikke forklarer alt? Kunne det tænkes, at der måske var nogle bagvedliggende styringsmekanismer mellem Moskva og Samarbejdskomiteen for Fred og Sikkerhed og fredsbevægelsesstrømningen i det hele taget, som hr. Holger K. Nielsen ikke observerede, og er det egentlig ikke det, vi har historikere til at prøve at finde ud af?

Kl. 16.25

(Kort bemærkning).

Holger K. Nielsen (SF):

Jamen jeg er fuldstændig enig med hr. Langballe. For mig var det berigende at læse rapportens beskrivelse af fredsbevægelserne, for de svarede fantastisk godt til mine egne erindringer og udbyggede dem, sådan som historikerne skal.

Man får i de beskrivelser en fantastisk fin gennemgang af, hvordan bevægelserne arbejdede, og også af, hvordan Sovjet forsøgte at manipulere med dem. Det gjorde Sovjet, det er absolut rigtigt, men pointen er, at i hele denne periode havde DKP en uhyre lille indflydelse på den danske debat. Sådan var det dengang, sådan er det stadig, og derfor er det historieforfalskning af værste skuffe, når hr. Jesper Langballe og hans kumpaner forsøger at gøre hele forløbet til et spørgsmål om, at alt var fjernstyret fra Sovjetunionen, for det var det ikke. De forsøgte at gøre det, men det lykkedes ikke for dem. Det er hele pointen, og det afdækker denne rapport på en ganske, ganske fin måde.

(Kort bemærkning).

Svend Auken (S):

Jeg tror, alle er enige om, at det er nyttigt at fortsætte diskussionen om forskningen i den kolde krig, og sådan hører jeg også forespørgeren. Men jeg vil gerne stille ham det spørgsmål, om han synes, det ville være en god idé, at den fort-

satte debat foregår på basis af fuldkommen åbenhed.

Når rapporten har kunnet skrives, er det jo bl.a., fordi vi har fået adgang til de sovjetiske arkiver. Amerikanerne har traditionelt haft en stor åbenhed omkring deres arkiver, men det officielle Danmark har altid iagttaget en utrolig lukket holdning til offentliggørelse af kilder. Men ville det i virkeligheden ikke være rigtigt – jeg har også tænkt mig at spørge ministrene og andre ordførere om det – at man gjorde alle relevante dokumenter for de store, vigtige sager, som er omhandlet her, offentligt tilgængelige?

Jeg har selv som en af hovedpersonerne i dramaet omkring 1988-valget bedt om, at alle papirer blev lagt frem, herunder korrespondancen mellem den amerikanske ambassade og udenrigsministeren. Det ville give et langt grundlag, hvis alle åbent kunne tage stilling, i stedet for at det kun er nogle få, der har adgang til disse papirer. Det er jo heldigvis historie, men som statsministeren så rigtigt har sagt, må vi lære af historien. Men vi kan jo kun lære af historien, hvis vi har en fri og åben adgang til den.

(Kort bemærkning).

Holger K. Nielsen (SF):

Jeg tror, det er en meget vigtig pointe, hvis vi skal kunne fortsætte diskussionen.

Jeg er helt enig i, at det ikke er den endelige rapport. Selvfølgelig er den ikke det, og det skal den heller ikke være. Forskningen kan jo ikke bare sættes på formel, så man siger, at nu har man den endelige sandhed. Selvfølgelig skal den ikke det, og derfor er det meget vigtigt, som hr. Svend Auken siger, at vi får fuld åbenhed, også for andre end de forskere, der er udpeget til opgaven, så vi virkelig kan få klarlagt, hvad der skete på det tidspunkt. Jeg er helt enig.

(Kort bemærkning).

Svend Auken (S):

I opregningen af de forhold, der ifølge rapporten var medvirkende til opblødningen af Sovjetunionens holdning, og som senere førte til udsoningen og i sidste ende til opløsningen af Sovjetunionen, nævnte hr. Holger K. Nielsen en række forhold, som alle finder er fuldstændig relevante, og som i stor udstrækning er hentet fra rapporten.

Jeg vil bare spørge hr. Holger K. Nielsen, om han er opmærksom på det forhold, som rapporten ikke nævner, men senere er kommet frem, nemlig oplysningerne fra de »notetakers«, som

tog notater under de direkte forhandlinger mellem Reagan og Gorbatsjov. Deres teori er, at det, der til syvende og sidst gjorde udslaget, var, at Reagan i disse direkte forhandlinger var i stand til at overbevise Gorbatsjov om, at til trods for den store oprustning havde han ingen hensigt om at angribe Sovjetunionen. Beroliget af disse forsikringer og med personlig tillid til Reagan vendte Gorbatsjov efter topmøderne i Reykjavik og Genève tilbage til høgene i Moskva og sagde: Der er ingen fare til trods for oprustningen, så vi kan roligt give os ind i fredsprocessen.

(Kort bemærkning).

Holger K. Nielsen (SF):

Det bliver faktisk beskrevet ganske nøje i rapporten, og det er også min vurdering, at det, som sker med Reagan – og det er jo historiens ironi, kan man sige – er, at da han kommer til i 1980, skaber han konfrontation, men i midten af 1980'erne bliver han bange for sin egen skygge og bliver en så engageret fortaler for nedrustning, at mange af hans nærmeste medarbejdere bliver rædselsslagne over, at han pludselig har skiftet holdning. Han står i en periode temmelig alene, og det mener jeg faktisk han har beskrevet.

Kl. 16.30

Hvis vi vender tilbage til det, som hr. Søren Pind var inde på før, så kan man da langt mere logisk argumentere for, at det da var Reagans ændrede politik fra 1984, der fik en konsekvens for russernes holdning, og det bekræftes jo meget godt af det forløb, som hr. Svend Auken beskriver.

Den fg. formand (Birthe Skaarup):

Så er der tre korte bemærkninger mere. Hr. Kristian Pihl Lorentzen, fru Pia Christmas-Møller og hr. Per Clausen.

(Kort bemærkning).

Kristian Pihl Lorentzen (V):

Vi kan næppe her i Tinget blive uenige om, at Sovjetunionen havde en klar udenrigspolitisk målsætning i 1980'erne, nemlig at få svækket den vestlige alliance og svækket NATO.

Kan hr. Holger K. Nielsen bekræfte, at Folketingets fodnoter var i skøn harmoni med denne udenrigspolitiske målsætning for Sovjetunionen, nemlig at få svækket NATO? Og kan hr. Holger K. Nielsen bekræfte, at det efter Sovjetunionens kollaps er fuldstændig afdækket, at der forelå konkrete planer om angreb på Vest-

europa, herunder Danmark, både med konventionelle midler og også med atomvåben?

Kan hr. Holger K. Nielsen endelig bekræfte, at den sovjetiske militærkapacitet helt klart var overdimensioneret, og at den var dimensioneret til en massiv offensiv indsats mod Vesten?

(Kort bemærkning).

Holger K. Nielsen (SF):

Det er velbeskrevet, at der i hele perioden var en offensiv sovjetisk militærstrategi frem til 1987. Det er velbeskrevet, men det er jo ikke det samme som, at man ville iværksætte et uprovokeret angreb. Det er jo det, som rapporten tilbageviser. Det er ikke det samme.

Så om fodnoterne: Må jeg svare med et modspørgsmål: Siden det nu var så skadeligt, hvorfor udskrev den daværende statsminister, Poul Schlüter, så ikke folketingsvalg på fodnoterne? Hvorfor var det sådan, at de daværende regeringspartier undlod at stemme til langt de fleste af de dagsordener, der var til behandling her i Folketinget? Det var ganske få, de stemte imod, de undlod at stemme til de fleste, og det var aldrig så dramatisk, det var aldrig så landsskadeligt, at Schlüter udskrev folketingsvalg på det. Hvorfor mon det?

(Kort bemærkning).

Kristian Pihl Lorentzen (V):

Jeg fortsætter med *mine* spørgsmål. Det er jo menneskeligt at fejle, og det ved vi alle sammen, men jeg kunne godt tænke mig, at hr. Holger K. Nielsen her på talerstolen i denne vigtige debat ville erkende, at venstrefløjens sammen med resten af det alternative sikkerhedspolitiske flertal, fodnoteflertallet, tog gruelig fejl i deres vurdering af diktaturet i Sovjetunionen, og at der reelt var tale om et historisk svigt af kæmpemæssige dimensioner.

Er hr. Holger K. Nielsen villig til at erkende den fejl, så tror jeg vi kommer et stykke videre i denne debat.

(Kort bemærkning).

Holger K. Nielsen (SF):

Selvfølger jeg da ikke villig til det, for det mener jeg jo ikke.

Det var en periode, hvor der var en oprigtig angst for atomkrig i den danske befolkning, i de europæiske befolkninger, og det var en politik, som vi mente og i dag også mener var den rigtige, netop fordi det var en mulighed for, at super-

magterne kunne komme ud af den klemme, de havde sat hinanden i.

Det er også velbeskrevet her i rapporten, hvordan en atomkrigsspiral kunne gå i gang ved en fejltagelse. Vi havde en debat om, hvorvidt hændelserne i 1983 var ved at udløse en sådan fejltagelse. Men under alle omstændigheder var oprustningen på begge sider så voldsom, med strategiske atomvåben, konventionelle våben, taktiske atomvåben, at hvis spiralen var gået i gang, så havde vi ikke siddet her i dag, kan jeg sige til hr. Kristian Pihl Lorentzen.

Det var det, vi førte politik ud fra, det mente vi var rigtigt, og det mener vi stadig væk i dag var rigtigt.

(Kort bemærkning).

Pia Christmas-Møller (KF):

Lige i forlængelse af det sidste spørgsmål og besvarelsen af samme vil jeg da gerne spørge, om hr. Holger K. Nielsen er enig i DIIS-rapportens konklusion, som siger, at alliancemedlemskabet var forudsætningen for, at man fra dansk side kunne undgå eftergivenesspolitik eller affindelsespolitik over for Øst.

Er hr. Holger K. enig eller uenig i den konklusion?

(Kort bemærkning).

Holger K. Nielsen (SF):

Det kan man jo sige er en væsentlig del af konklusionens betragtninger omkring fodnotepolitikken, og det er da et punkt, hvor vi ikke var specielt enige. Vi var i hele den periode kritiske over for NATO og især over for NATO's politik, så derfor står jeg ikke og påstår, at DIIS-forskerne pludselig er blevet SF'ere, for det er de ikke.

Kl. 16.35

(Kort bemærkning).

Pia Christmas-Møller (KF):

Vil det sige, at hr. Holger K. Nielsen erkender, at SF's bestræbelser i 1980'erne gik ud på at udhule Danmarks medlemskab af NATO, og at hr. Holger K. Nielsen dermed er uenig med sin kollega hr. Pelle Voigt, som til DIIS-udredningen har sagt, at det var en fejl, at man førte anløbssagen, som jo decideret førte til NATO-valget i 1988, og som endte med, at vi fik fastholdt et fuldgældigt medlemskab?

Er hr. Holger K. Nielsen af den opfattelse?

(Kort bemærkning).

Holger K. Nielsen (SF):

Jeg vil hellere sige det på den måde, at vi fik i 1980'erne en diskussion i vores parti om NATO, hvor vi begyndte i højere grad at nuancere vores holdning til NATO, og hvor der var forskellige opfattelser af det.

SF blev startet som en del af en antimilitaristisk bevægelse, og vi mente, at NATO var en del af den militarisme, som var bygget op i Vest-europa. Det havde vi også et meget solidt belæg for at påstå, fordi der i allerhøjeste grad gennem NATO-samarbejdet var tale om en kraftig vestlig oprustning.

(Kort bemærkning).

Per Clausen (EL):

Jeg vil godt spørge hr. Holger K. Nielsen, om han ikke synes, der er et bemærkelsesværdigt sammenfald i den mistænkeliggørelse, som allerede dengang skete af fredsbevægelserne i Danmark, og som fortsætter nu, og så den vurdering, som man oven på blandt magthaverne havde af Solidarnosc og andre kritiske bevægelser, nemlig at man var i den situation på det tidspunkt, at der sådan set, hvis man skulle tro magthaverne, kun fandtes to muligheder, nemlig at man enten var på USA's side, eller også var man på Sovjets side, og at det netop var fredsbevægelsens styrke, at den var i stand til at definere et tredje standpunkt.

(Kort bemærkning).

Holger K. Nielsen (SF):

Præcis. Præcis. Det er jo netop hele pointen i det her, at også dengang havde man sådan en tænkning, som også statsministeren giver udtryk for, at enten er du med os eller imod os. Det, som højrefløjen kører frem i hele den her diskussion, kørte i Vest, men kørte også i Øst. Det er jo fuldstændig rigtigt. Man kan sige, at høgene begge steder var hinandens forudsætninger, og det, man så, var, at de havde interesse i, at de var der på begge sider.

Det var en af grundene til, at Sovjet bekæmpede alle tendenser til, at fredsbevægelsen også kunne være kritisk eller skulle have det tredje standpunkt, som hr. Per Clausen siger. Det var grunden til, at russerne aktivt bekæmpede det italienske kommunistparti, da det forsøgte at frigøre sig fra den sovjetiske indflydelse. De betragtede jo de kommunister, som kunne tænkes at være frafaldne, med lige så stor mistro, som de betragtede de største høge i USA.

Så det er fuldstændig rigtigt, at de to ting forudsætter hinanden, og derfor var det så vigtigt, at der var et tredje standpunkt, og det var dele af fredsbevægelsen i allerhøjeste grad og spillede derfor også en positiv rolle.

(Kort bemærkning).

Per Clausen (EL):

Synes hr. Holger K. Nielsen ikke også, det er bemærkelsesværdigt, at Solidarnosc og andre oppositionsbevægelser i Østeuropa i 1980'erne havde tætte forbindelser til socialistiske partier i Danmark som VS og SF, som jo, ifølge hvad vi tidligere har hørt, skulle have gået Sovjetunionens ærinde, mens der ikke var en sådan forbindelse til dem, der nu råber meget højt om, at de kæmpede aktivt for demokrati i Østeuropa?

(Kort bemærkning).

Holger K. Nielsen (SF):

Ja, det var jo ganske karakteristisk. Det var jo venstrefløjen, den udogmatiske venstrefløj, den ikkekommunistiske venstrefløj, der havde kontakter til systemkritikere. Det kom jo også frem, da der var nogle systemkritikere, der besatte den danske ambassade i Østtyskland, i 1989 var det, hvor den danske statsræson sagde, at de skulle smides ud, hvilket havde store personlige konsekvenser for dem.

Hvem var det, der råbte op? Hvem var det, der krævede undersøgelser og fik gennemført det? Det var da venstrefløjen, og store dele af fredsbevægelsen var i allerhøjeste grad aktive med hensyn til kontakter til Solidarnosc, til Charter 77, og hvad der var af systemkritiske bevægelser i Østeuropa.

(Kort bemærkning).

Charlotte Antonsen (V):

Jeg synes, det er sådan lidt ejendommeligt, at hr. Holger K. Nielsen starter med at sige, at rapporten er interessant og er en vigtig rapport, men samtidig kan vi altså ikke få hr. Holger K. Nielsen til på et eneste centralt punkt at erkende, at hr. Holger K. Nielsen tog fejl, dengang han var med til at lave fodnotepolitikken.

Kl. 16.40

Helt konkret henviser hr. Holger Nielsen til, og det må være hans egen vurdering, at Reagan skulle have ændret politik undervejs. Er det ikke korrekt, at det fremgår helt tydeligt af konklusionerne i rapporten, at det lige præcis var Reagans vedholdende pres, ved bl.a. at gå over til

at udbygge SDI, der førte til, at den kolde krig blev forkortet, fordi det var det, der blotlagde, at Sovjet både teknologisk og økonomisk var os her i den vestlige verden klart underlegen?

(Kort bemærkning).

Holger K. Nielsen (SF):

Det er dokumenteret, at Reagan fra ca. 1984 bliver langt mere kritisk over for den konfrontationspolitik, han havde ført, og hr. Svend Aukens beskrivelse af mødet i Reykjavik indikerer jo også det forhold. Derfor er der ikke belæg for, at det var den hårde linje. Det kan have haft en betydning, det udelukker forskerne jo heller ikke, at der har været en lang proces, hvor de sovjetiske generaler og det sovjetiske establishment fandt ud af, at de ikke havde styrke til at vinde den kolde krig. Det vil jeg ikke udelukke.

Det er der, hvor jeg så mener, at det trods alt var alt for risikabelt, hvad der blev kørt i starten af 1980'erne i forhold til, hvad det kunne have udløst, og at det, som virkelig var den udløsende faktor, var de åbninger, der kom fra Vesten, og de interne spændinger, der var i det sovjetiske system.

Den fg. formand (Birthe Skaarup):

Ønsker fru Charlotte Antonsen en bemærkning mere? Værsgo.

(Kort bemærkning).

Charlotte Antonsen (V):

Jeg synes stadig væk, hr. Holger K. Nielsen taler udenom. Altså, det fremgår jo meget tydeligt, at det netop var opbygningen af SDI, der var med til at knække Sovjetunionen, i hvert fald økonomisk og derefter politisk.

Jeg forstår ikke, at hr. Holger K. ikke benytter lejligheden i dag til at erkende, at SF tog fejl, og sige undskyld. Det så vi hr. Svend Auken gøre for nylig. Dengang Reagan sad som præsident, regnede hr. Svend Auken ham ikke, men i dag må hr. Svend Auken da erkende, at Reagan kom til at spille en stor rolle.

Jeg forstår ikke, at SF ikke, når vi er så langt fremme i tiden, kan se tilbage og sige, at de godt i dag kan se, at det nok havde været klogt at gøre det anderledes. Det får jo mig til at spørge hr. Holger K.: Ville hr. Holger K. gøre det igen? Hr. Holger K. er efter min mening en farlig mand, hvis han ikke engang kan erkende, at der skete så store fejl med fodnotepolitikken, at det må vi aldrig gøre mere.

(Kort bemærkning).

Holger K. Nielsen (SF):

Pointen er, at det ikke var så store fejl, der blev begået. Det er det, som er hele pointen i det, som vi her drøfter. Vil hr. Holger K. Nielsen gøre det igen? Jamen det er jo et fuldstændig irrelevant, forvrøvet spørgsmål, for historien gentager sig ikke på den måde, og vi er jo i dag i en helt, helt anden sikkerhedspolitisk situation, så det fatter jeg slet ikke at jeg skal svare på.

(Kort bemærkning).

Søren Krarup (DF):

Det er jo en meget spændende diskussion for os, der er lidt ældre, fordi vi jo altså kommer til at mindes den historiske fortid, der er blevet behandlet i rapporten.

Når jeg nu hører hr. Holger K. Nielsen stille sig op og fortælle, at det var venstrefløjen, der var tilhænger af de systemkritiske kræfter i Østblokken, så kan jeg jo ikke helt lade være at tænke på, hvem det var, der startede det virkelige opgør med Sovjetunionens fremtræden, som brød sammen i 1989. Var det ikke en vis mand, der hed Alexander Solsjenitsyn, der blev udvist af Sovjet i 1974 og stemplede Sovjet som det, det var, nemlig en uhyrlig totalitær diktaturstat? Og er det ikke rigtigt, at de kræfter i Danmark, der nu vil gøre sig til af, at de var tilhængere af systemkritikerne, gjorde Solsjenitsyn til genstand for utallige bagvaskelser, bl.a. kaldte hr. Klaus Ribbjerg Solsjenitsyn for en fascist?

Det er den venstrefløj, der nu gør sig til af, at man var på frihedens side i Øst.

(Kort bemærkning).

Holger K. Nielsen (SF):

Det er uomtvisteligt, at den demokratiske venstrefløj i denne periode havde kontakter til demokratiske, systemkritiske kræfter i Østblokken. Solsjenitsynaffæren husker jeg ikke så tydeligt, men alligevel så meget, at der var nogle, der mente, at der var sådan nogle nationalistiske tilbøjeligheder i det, han kom med, men i øvrigt var der også støtte til, at han skulle behandles ordentligt. Der var i alle de ytringer, der kom fra den demokratiske venstrefløj, støtte til de kræfter, der blev undertrykt af det sovjetiske system, og adskillige manifestationer, som krævede, at der blev mere demokrati, og at der blev et mere ordentligt retssystem for dem, som man måtte være uenig med. Det gælder Sakharov, og det gælder en lang, lang række af de andre system-

kritiske kræfter, som var i Østblokken på det tidspunkt.

Kl. 16.45

(Kort bemærkning).

Søren Krarup (DF):

Det er jo ganske rørende at høre venstrefløjen nu forsøge at skjule sine striber og sige, at man bestemt også havde sympati for Solsjenitsyn.

Forholdet var naturligvis, at han blev stemplet som meget, meget tvivlsom, jeg nævnede, at Klaus Ribbjerg kaldte ham fascist, og han blev, det kom også frem i hr. Holger K. Niensens ordvalg her, stemplet som nationalist.

Forholdet var jo altså, at det var ham, der i kraft af hans verdenshistoriske digtning, afsløringer, især i »Gulag øhavet«, viste, hvad det kommunistiske diktatur var, og derfor blev en inspiration for de kræfter i Vesten, bl.a. Margaret Thatcher, der var stærkt påvirket af ham, men også Ronald Reagan, der virkelig turde træde op imod det diktatur, som hele venstrefløjen her i landet fraterniserede med.

(Kort bemærkning).

Holger K. Nielsen (SF):

Der var da mange af os, der læste hans bøger med meget stor interesse og var patetisk optagede af dem. Stalintidens forbrydelser bliver jo beskrevet litterært på en meget fin måde i hans bøger. At der var forbrydelser i Stalintiden var da velkendt. En af grundene til, at SF blev stiftet, var, at man ikke fra DKP's side ønskede at gøre op med de forbrydelser fra Stalintiden. Altså, før ham var der jo også kommet litterære værker, som beskrev de forhold, Koestlers »Mørke midt på dagen« var kommet mange år i forvejen, og den havde vi læst. Jeg mener, det var jo ikke nyt, at der var foregået forfærdelige ting, som Solsjenitsyn beskrev. Derfor kunne man jo godt have været konkret uenig i nogle af de synspunkter, han kom med, uden at man af den grund støttede, at han skulle sættes i fængsel, at han skulle undertrykkes.

Det er jo noget helt, helt andet, må jeg sige til hr. Søren Krarup.

Den fg. formand (Birthe Skaarup):

Så siger vi tak til hr. Holger K. Nielsen. Inden den næste ordfører kommer på talerstolen, vil jeg lige gøre opmærksom på, at der er flere, der har spurgt, om vi får flere afstemninger her i dag, og det gør vi ikke. Hvis der kommer forslag

til vedtagelse til denne forespørgsel, så vil afstemning blive udsat til på torsdag.

Så er det næste ordfører, hr. Søren Pind, værsgo.

Søren Pind (V):

Det er en sær fornemmelse, en mærkelig smag i munden, at stå i denne sal så mange år efter at angsten forsvandt og generindre den, at opleve, at en tidligere formand for DKP med en forespørgsel til landets statsminister og udenrigsminister søger at retfærdiggøre sig selv, tydeligvis i den forståelse, at den såkaldte DIIS-rapport skulle frikende de handlinger og det intellektuelle forræderi, mange begik dengang i 1980'erne og før under den kolde krig.

Den logik om frikendelse forekommer tvivlsom, både når man læser rapporten og også, når man blot selv har oplevet og tænker tilbage på den kolde krig og den med danske øjne i hvert fald parlamentarisk set mest eksplosive periode, nemlig fodnotepolitikken i 1980'erne.

Min tydeligste erindring om den sag er angsten, sirenernes tuden ved middagstid om onsdagen, der altid gav et ryk, forklaringen i telefonbogen om, hvordan man skulle forholde sig – kravle ned under et bord eller i en kælder – forsamlingen i skolebiblioteket, hvor vi alle sammen så Londons tænkte atomare udslettelse på film, kvalmen og sveden i lokalet, ja, angst kort og godt, en angst, som en del voksne havde så uendelig travlt med at dele med deres børn; som vi blev betroet dengang, så kunne de voksne også være bange. Jeg har altid haft svært ved at slippe den foragt, der uvilkårligt strømmer igennem mig ved tanken om, at voksne mennesker fravalgte at bære ansvaret og absolut skulle skabe skræk og angst hos deres børn. Det er svært at tilgive.

Kl. 16.50

Derfor har jeg så stor forståelse for Socialdemokraternes politiske ordfører, hr. Henrik Sass Larsen, der har en fortid som ung fredsaktivist. Han siger i dag, at han skammer sig over sin og sit partis adfærd i den pågældende periode. Han betegner den socialdemokratiske politik som naiv og skamfuld og tilføjer den 20. november 2004 i Jyllands-Posten:

Det eneste, jeg kan forstå af mine standpunkter fra dengang, er angsten for krig. Alt andet var hamrende naivt, og jeg skammer mig.

Når jeg drager det frem i min ordførertale nu, skyldes det hr. Mogens Lykketofts betragtninger

over den angst, jeg har skildret. Han har tilkendegivet herom, at det er meget svært for nogle, i denne sammenhæng yngre, der overhovedet ikke har været med i den periode, at mene noget fornuftigt om fodnoterne. Her taler en forhærdet.

Jeg har kun at sige, at jeg til fulde deler den socialdemokratiske politiske ordførers syn på 1980'erne og på fodnoterne i netop denne sammenhæng. Den gamle sandhed om, at i virkeligheden er der kun en ting at frygte, og det er frygten selv, beviste atter sig selv. I et kollektivt angstanfald, for nogle kynisk politisk spekulation, for atter andre femtekolonnevirksomhed på venstrefløjen, omtalte man den frie verdens leder som en gal hund og en B-skuespiller, mens de selv samme stillede spørgsmålet: Hvad skulle vi dog have gjort uden Bresjnev? Forskellen på demokrati og diktatur var ophævet, tit og ofte tilmed i diktaturets favør.

En frikendelse af venstrefløjen? Ikke i min bog, kynisk og politisk obstruktivt udnyttede man en kollektiv skræk. Nogle gik andres ærinde, atter andre forholdt sig passivt og bar der ved ved til bålet. Havde det ikke været for den amerikanske præsident Reagan og dennes aktive støtte til Solidaritet, der var den første egentlig breche i nyere tid i Østeuropa, hans håndfaste insistensen på dobbeltbeslutningen og afslutningsvis en insistensen på SDI, var den kolde krig fortsat, og ingen ved, om den endnu var afsluttet. Alt det var venstrefløjen imod. Det taler for sig selv.

Jeg skal på vegne af Venstre, Dansk Folkeparti og Det Konservative Folkeparti fremsætte følgende:

Forslag til vedtagelse

Folketinget tager statsministerens og udenrigsministerens besvarelser til efterretning. Folketinget konstaterer, at DIIS-udredningen udgør et foreløbigt grundlag for at drøfte den kolde krig. Folketinget ser frem til yderligere forskning på området med henblik på fortsat at øge forståelsen af koldkrigsperioden. (Forslag til vedtagelse nr. V 68).

Den fg. formand (Birthe Skaarup):

Der er nu fremsat følgende forslag til vedtagelse: (*Se foran*). Dette forslag indgår herefter i forhandlingen.

(Kort bemærkning).

Mogens Lykketoft (S):

Nu hørte vi også Venstres ordfører bruge disse ubehageligt enjede og frastødende demagogiske udtryk om forræderi i forbindelse med mennesker, der mente noget andet end han selv.

Jeg vil gerne spørge hr. Søren Pind, som jeg går ud fra har læst redegørelsen, selv om det ikke nævneværdigt har præget hans vurderinger, om hr. Søren Pind ikke er enig i, at det, som redegørelsen fra DIIS slår fast, er, at Vesten i starten af 1980'erne massivt overvurderede Sovjetunionens militære styrker.

Op og hr. Søren Pind ikke også enig i, at det, som redegørelsen slår fast med baggrund i FE-rapporterne fra den tid, er, at man ikke vurderede, at Sovjetunionen havde til hensigt uprovokere at starte en angrebskrig?

(Kort bemærkning).

Søren Pind (V):

Jeg tror ikke, der er nogen grund til, som også statsministeren var inde på sin besvarelse, at skjule, at der er nogen uenighed om disse spørgsmål i dette Folketing i forhold til rapporten, herunder hvad fodnoteperioden har betydet og andet.

Der er vel heller ikke nogen grund til at lægge skjul på, at der har været forskellige vurderinger af, hvad Sovjetunionens hensigt var. Et af de punkter, der har været meget omdiskuteret, har været spørgsmålet om, hvad der egentlig foregik i den svenske skærgård. Der har rapporten jo tilkendegivet, at man nok ikke mente, at der var tale om sovjetisk aktivitet. Det har den tidligere svenske forsvarschef reageret meget kraftigt imod, fremgår det af den danske koldkrigsrapport.

Kl. 16.55

Essensen af det er, at der er en lang række vurderinger, som vi endnu ikke kan foretage, bl.a. fordi, som det bliver sagt, de militære arkiver ikke er åbne endnu. Derfor synes jeg, at den side af sagen trænger til yderligere forskning, og det er også derfor, at vi har fremsat vores forslag til vedtagelse.

(Kort bemærkning).

Mogens Lykketoft (S):

Det sidste, hr. Søren Pind sagde som udtryk for, at han er enig i, at alle arkiver desangående skal åbnes, er jeg selvfølgelig enig i.

Men jeg vil gerne gentage mit spørgsmål mere præcist: Vil hr. Søren Pind anfægte, at de

vurderinger af Sovjetunionens hensigter, eller rettere sagt ikkehensigter, om uprovokerede angreb, som gengives i DIIS-rapporten, og som også er påpeget af DIIS-forskerne selv her den 25. april, er taget direkte ud af vurderingerne fra Forsvarets Efterretningstjeneste på de pågældende tidspunkter?

(Kort bemærkning).

Søren Pind (V):

Det er korrekt, at det i meget høj grad er således, at den vurdering, som er foretaget af Forsvarets Efterretningstjeneste, og den, der fremgår af rapporten, det fremgår også af de sidste papirer, der er fremsendt til ordførerne, i vidt omfang flugter hinanden.

Men der er faktisk en ting, jeg godt vil sige, som undrer mig en anelse vedrørende denne pludselige socialdemokratiske lyst til åbne arkiver: Jeg erindrings meget tydeligt, at hr. Frank Jensen på et tidspunkt under de drøftelser, der har været om den kolde krig, blankt afviste et ønske om f.eks. at åbne, jeg mener de hedder Redwoodarkiverne, som kunne have været med til at afsløre, om der faktisk fandtes femtekolonnevirksomhed i Danmark.

Så jeg synes, det er lidt sent, man kommer med en sådan efterlysning af åbne arkiver, men for mit vedkommende synes jeg, det ser positivt ud, og i det omfang man overhovedet af hensyn til statens sikkerhed osv. kan åbne, synes jeg da, at man skal gøre det.

(Kort bemærkning).

Svend Auken (S):

Det er klart, at enhver undersøgelse altid er foreløbig, forstået på den måde, at der altid kan komme nye undersøgelser og ny viden, sådan er forskningens natur.

Det, der er usædvanligt her, er, at et flertal i Folketinget vil slå fast, at noget er foreløbigt, altså underforstået underkender en rapport, som er gennemført af vores bedste forskere på området, sætter penge af for nu at få et bedre resultat med håndplukkede forskere proppet ind på Forsvarsakademiet, selv om akademiet har sagt, at det ønsker man ikke, og mange fremtrædende militærfolk har sagt, at det vil være med til at kompromittere den pågældende undersøgelse. Det er jo det, der giver anledning til problemer.

Jeg glæder mig over, at Venstres ordfører i dag siger, at alle kilder, der overhovedet kan offentliggøres, som ikke skader landets sikkerhed, skal offentliggøres. Det er jo rigtigt, at der tidli-

gere har været stor tilbageholdenhed med at offentliggøre dokumenter i Danmark, man henviste jo bl.a. til, at man havde igangsat en større undersøgelse osv., og at det var den måde, man ville gøre det på.

Men når man nu fra flertallets side underkender den officielle undersøgelse og retter voldsomme anklager, og jeg vil gerne sige stærkt ærerørige anklager, mod mennesker, så er det mindste, de pågældende kan forlange, at alle papirer bliver tilgængelige, at alt bliver offentliggjort, som er relevant, og som ikke skader statens sikkerhed.

Hvis der lå det i hr. Søren Pinds ordførertale, så synes jeg, at det er et godt resultat af denne debat.

(Kort bemærkning).

Søren Pind (V):

Nu gik hr. Svend Auken jo ikke rigtig til biddet med hensyn til, hvem det var, der var blevet ramt af ærerørige udtalelser. Men jeg må jo bare konstatere, at SF og hr. Holger K. Nielsen selv har lagt afstand til dele af denne rapport. Det skete jo her ved at benægte, at stjernekrigsprojektet og dobbeltbeslutningen udgør nogen forskel. Der står det stik modsatte i rapporten, det står ganske klart. Statsministeren har gjort klart, hvad regeringens holdning er til spørgsmålet om fodnoterne.

Jeg ved godt, at sådan noget med den totale objektive forskning osv. var moderne i Socialdemokratiet i 1970'erne og at tro, at verdenshistorien slutter her.

Jeg synes, det er meget, meget sundt at sige, at her ligger et udmærket grundlag, men at der selvfølgelig er mere, der skal afdækkes. Vi lever i en verden, hvor alene i disse år stadig flere unge forskere kaster sig over noget så langt tilbage som besættelsen og gør den levende også for min generation. Så jeg synes ærlig talt slet ikke, der er noget betænkeligt i, at Folketinget siger på linje med, hvad man vel har sagt i 1946 og i 1947 efter den parlamentariske kommission – det var jo lidt senere, men lad det være – at der da er meget mere i det her.

(Kort bemærkning).

Svend Auken (S):

Jeg er helt enig. Man gjorde jo det efter diskussionen om årsagen til krigsudbruddet, at man satte et stort udgivelsesarbejde i gang, bl.a. offentliggørelsen af P. Munchs papirer og sådan noget. Det syntes jeg var fremragende, og det er noget

tilsvarende, jeg kunne forestille mig nu, nemlig at man simpelt hen offentliggjorde de her papirer.

Kl. 17.00

Det, jeg opponerer imod, er, at et flertal her i Folketinget, oven i købet uprovokeret, fastslår – der er ikke fremsat et forslag til vedtagelse indtil nu fra hverken hr. Holger K. Nielsen eller fra anden side – at denne undersøgelse altså ikke er nogen rigtig undersøgelse, det er kun et foreløbigt grundlag. Det plejer man aldrig at sige fra Folketingets flertal, for det ligger i sagens natur, at det er foreløbigt. Så når man har behov for at sige det politisk, er det selvfølgelig, fordi man håber, at nye undersøgelser, flere penge og håndplukkede forskere vil give en kraftigere underbygning af de voldsomme anklager, man er kommet med.

Og hvis hr. Søren Pind vil vide, hvem jeg bl.a. tænker på, så er det min ven Lasse Budtz, der døde her for få dage siden, som også i denne debat er blevet sværtet groft med henblik på både motiver og handlinger i det her spørgsmål. Alene hans eftermæle, men også andres, fortjener, at alle papirer bliver gjort offentlige, og det er jeg glad for at ordføreren har sagt ja til.

(Kort bemærkning).

Søren Pind (V):

Hr. Svend Auken får mig ikke provokeret til at sige, hvad jeg egentlig mener om hr. Lasse Budtz, for jeg tror, at det nu er for tæt på, at hr. Lasse Budtz lige er gået bort. Jeg tror ikke, vi skal kaste os ud i en diskussion om, hvorvidt det er hr. Svend Aukens udsagn om hr. Lasse Budtz, der i dag skal stå alene. Jeg vil blot sige, at jeg er ret uenig i de betegnelser, der blev brugt her. Jeg ser nok på hr. Lasse Budtz' politiske virke på en rimelig anden måde, men jeg synes, vi skal lade de døde hvile i fred.

Den fg. formand (Birthe Skaarup):

Så er der tre korte bemærkninger mere: Hr. Holger K. Nielsen, hr. Per Clausen og hr. Jesper Langballe.

(Kort bemærkning).

Holger K. Nielsen (SF):

To spørgsmål: Hvordan kan en erklæret liberal mand som hr. Søren Pind dog støtte, at der skal laves et politisk styret forskningsinstitut, et hr. Jesper Langballes institut for klapjagt på røde lejesvende, som eksgeneral Michael Clemmesen

har kaldt det? Hvordan kan han som en liberal politiker dog virkelig støtte det?

Det andet: Hvor var alle de agenter henne, som har været hele grundlaget for denne diskussion? Da rapporten kom, havde man jo regnet med, at den ville afsløre den ene sovjetiske agent efter den anden, der styrede dansk politik. Hvor er de henne?

(Kort bemærkning).

Søren Pind (V):

Jeg er egentlig lidt ked af, at hr. Holger K. Nielsen giver udtryk for, at fordi der er nogle bestemte sider i denne sal, som ønsker yderligere forskning på området, så er det politisk styret forskning. Det synes jeg egentlig er en lidt kedelig måde at anskue tingene på.

Det er ikke rimeligt at tage det udgangspunkt, og jeg vil da sige, at når hr. Holger K. Nielsen selv står for en forespørgsel sammen med en tidligere landsformand for DKP, skulle vi så ikke tage det lidt roligt og så prøve at se, om ikke der kan komme yderligere frem, som vi kan bruge til noget fornuftigt. Jeg synes ikke, at yderligere viden kan skade, og jeg synes, at et så bredt spektrum som overhovedet muligt er sundt fornuft i denne sammenhæng.

Så er der så spørgsmålet om agentvirksomhed. Jeg tænker, at det ikke er tolderens i Nakskov, hr. Holger K. Nielsen tænker på i denne sammenhæng, men alle de andre udsagn, der har været, bl.a. anført af Oleg Gordjevski og andre, som har sagt, at der var et vist net i Danmark, som vi ikke har fået afdækket endnu. Sandheden er, at det ved vi ikke noget om.

Vi ved, at der var dele af DKP, som gik andres ærinde, det er dokumenteret i rapporten. Hr. Holger K. Nielsen mener ikke, det var særlig væsentligt. Det fremgår af rapporten, at DKP fyldte langt mere end antallet af medlemmer af DKP, og som antallet af stemmer til DKP berettigede til. Men det skal vi have yderligere forskning til at se om der er noget i, bl.a. jo afstedkommet af, at f.eks. en hr. Frank Jensen ikke ønskede, at den danske stat gjorde noget for at åbne bl.a. Redwoodarkiverne.

(Kort bemærkning).

Holger K. Nielsen (SF):

Hr. Søren Pind ved da udmærket godt, hvad det her handler om. Hr. Jesper Langballe og hr. Søren Krarup blev rasende, da rapporten kom. Den levede ikke op til deres forventninger om, at nu fik man afdækket alle de røde lejesvende,

alle dem, der gik i fjendens sold, som statsministeren sagde i 2003. Det gjorde den ikke.

Man kan da godt forske videre. Det er da muligt, at de røde lejesvende en dag kommer frem. Men er det ikke en mærkelig form for forskningspolitik, at man sætter forskere til år efter år efter år at finde de her såkaldte røde lejesvende? De er ikke i denne rapport. Det kunne jo være, at de ikke er der.

Selvfølge lig var der DKP'ere, der forsøgte at påvirke, og det er da helt rigtigt, at de udgjorde en større magtfaktor, end antallet af medlemmer og vælgere tilsagde. Ja, det siger heller ikke ret meget, for de havde hverken særlig mange medlemmer eller særlig mange stemmer. Det gjorde de da. Men det centrale er, at man jo ikke derfra kan slutte, at hele fredsbevægelsen, hele den sikkerhedspolitiske diskussion i 1980'erne var styret af Sovjetunionen og DKP. Det er jo det, som forskerne siger. Og det burde hr. Søren Pind tage til efterretning, og så på vegne af alle de borgerlige, der har gået og svinet venstrefløjen til på det her punkt, sige undskyld.

Kl. 17.05

(Kort bemærkning).

Søren Pind (V):

Jeg forstod ikke helt, hvor spørgsmålet var i det, hr. Holger K. Nielsen sagde. Jeg vil blot sige, at sandheden om den her sag var, at venstrefløjen i meget høj grad ophævede forskellen på demokrati og diktatur i de år ved den retorik, man brugte. Man legitimerede, at der var to systemer i verden, der stod over for hinanden, og at det var blæsende ligegyldigt, at det ene hvilede på operation og i realiteten kriminalitet. Vi måtte bare acceptere systemerne, som de var, og sådan var det.

Og det var der én mand, der gjorde op med. Det er ikke en ny politik, for tilfældigvis har jeg dog studeret den del af historien temmelig grundigt. Ronald Reagan ønskede i over 30 år af sin tilværelse en fuldstændig afskaffelse af samtlige atomvåben i verden – af samtlige atomvåben i verden. Så jeg ved simpelt hen ikke, hvad det er, hr. Holger K. Nielsen har stået heroppe og sagt.

(Kort bemærkning).

Per Clausen (EL):

Nu er jeg jo meget enig med hr. Søren Pind i, at der er brug for yderligere forskning også i den kolde krig. Der er måske også brug for noget formidling af den viden, der eksisterer.

Det, jeg vil spørge hr. Søren Pind om, er, om jeg skal forstå hr. Søren Pinds synspunkter sådan, at der kun findes to holdninger, og at den ene holdning er ubetinget støtte til USA og alt, hvad USA gør, ellers er man femte kolonne. Tror hr. Søren Pind i grunden ikke, der kunne være andre grunde til at være kritisk over for USA og USA's politik end kærlighed til Sovjet?

(Kort bemærkning).

Søren Pind (V):

Jo, det tror jeg naturligvis. Jeg vil blot sige, at der dengang i realiteten var, når man betragtede den politiske debat, to holdninger meget stærkt over for hinanden, nemlig de politikere, som grundlæggende anerkendte, at der var forskel på diktatur og demokrati i denne sag og derfor i sagens natur måtte tage Amerikas og NATO's parti, og de politikere, som mente, at det i realiteten var et fedt. Som man sagde dengang: Om man blev dræbt af en amerikansk atombombe eller en russisk kunne da være det samme.

Det var den form for vulgærretorik, som gjorde, at nogle almenmenneskelige centrale frihedsrettigheder blev trådt under fode og gik op i ligegyldighed. Det betyder ikke, at jeg fratager hr. Per Clausen retten til at være kritisk over for store dele af det amerikanske samfund. Men jeg er nødt til at holde fast i, at der er en basal, afgørende forskel på et diktatur og et demokrati. Og når fremtrædende medlemmer af dette Ting stiller det store spørgsmål, hvad vi dog skulle have gjort uden Bresjnev, så synes jeg måske nok, at det i betragtning af f.eks. hr. Holger K. Niensens retorik med hensyn til tidligere præsident Reagan er interessant.

(Kort bemærkning).

Per Clausen (EL):

Som jeg husker min ungdom, vil jeg hellere sige, at det var sådan, at jeg slet ikke syntes, at Sovjetunionen og USA kunne være lige gode; jeg syntes, at begge nationer og de systemer, de repræsenterede, var noget meget skidt.

Jeg vil godt spørge hr. Søren Pind, om man ikke indimellem kunne komme i tvivl om, at USA altid repræsenterede demokratiet, når man så CIA's ageren f.eks. i forbindelse med kuppet i Chile. Der er også en række andre tilfælde, hvor USA har grebet ind over for regimer eller regeringer, som jo ikke var udemokratiske, og tværtimod har støttet regeringer, som var meget lidt demokratiske, hvor USA i kampen for det, man sagde var demokratiet, undertiden støttede regi-

mer, som var det modsatte af demokratiske. Derfor kan det måske være lidt svært helt at forstå hr. Søren Pinds meget enkle opdeling af verden i dem, der var for Reagan, og dem, der var imod.

(Kort bemærkning).

Søren Pind (V):

Jeg vil godt give et eksempel på, hvad det er, jeg mener med forsimplet retorik. Hvis man havde gjort sig den ulejlighed at studere den tidligere generalsekretær Gorbatjov lidt mere, så ville man vide, at på et tidspunkt, hvor krigen i Afghanistan gik ganske skidt for de sovjetiske styrker, gav generalsekretær Gorbatjov den sovjetiske general Zaitsev frie hænder i krigen i Afghanistan til at anvende, hvilke våben han ville. Krigen i Afghanistan kostede ifølge kommunismens sorte bog halvanden million mennesker livet.

Jeg underer mig såre over, at den retorik, der så tages i anvendelse her, er, at Amerika er forfærdeligt, hvorimod den gorbasmе, der nærmest strømmer hr. Holger K. Nielsen ud af munden, aldrig bliver taget under kritisk behandling. Det er sådan noget, jeg ikke forstår.

Kl. 17.10

Jeg mener ikke, man kritikløst skal sige ja til alt, hvad Amerika gør, men jeg mener grundlæggende, at der er en fundamental forskel på et diktatur og et demokrati. Det må grundlæggende være et værdimæssigt udgangspunkt, som langt størstedelen af det her Ting i hvert fald burde kunne enes om. Men jeg har selvfølgelig fuld forståelse for, hvis hr. Per Clausen med sin politiske baggrund ikke helt kan følge det ræsonnement.

(Kort bemærkning).

Jesper Langballe (DF):

Vil Venstres ordfører medgive mig, at der bag hr. Holger K. Niensens efterhånden noget platte retorik jo i virkeligheden ligger den kendsgerning, at SF var langt, langt farligere end DKP, var langt, langt mere misliebigt, hvad der ikke er så mærkeligt: et parti stiftet af en mand, som var meddeler til både CIA og KGB. Det var den ene ting, jeg vil spørge om.

Den anden ting, jeg vil ind på, er spørgsmålet om DIIS' brug af Forsvarets Efterretningstjeneste har været fremme i debatten. Finder hr. Søren Pind det ikke tankevækkende, at oberst J.E. Andersen i »Forum for Forsvarsstudier« her i år tager fat på DIIS' trusselsvurdering og gør op-

mærksom på, at DIIS overhovedet ikke anvender et så vægtigt kildemateriale som beretningen fra Forsvarskommissionen af 1988, som indeholdt NATO's samlede trusselsvurdering? Det er ikke benyttet, og DIIS har ikke benyttet militære sagkyndige.

I stedet for at svare på den relevante faglige kritik har DIIS her i løbet af de sidste par dage udsendt et ark, der sådan nærmest er en manual for politiske ordførere her i anledning af debatten i dag. Er det ikke måske en lidt mærkelig historiefaglig måde at agere og reagere på?

(Kort bemærkning).

Søren Pind (V):

Jeg må sige, at jeg glæder mig til at høre hr. Jesper Langballes ordførelse her om et øjeblik.

Dertil vil jeg så sige, at med hensyn til vurderingen af SF ser jeg også frem til at høre yderligere, om SF ligefrem var farligere end DKP, for det tør jeg ikke sige. Det, jeg blot giver udtryk for i al stilfærdighed, og så kan hr. Jesper Langballe jo hæve fanen lidt højere end jeg, er, at man i realiteten ved at ligestille diktaturer og demokratier legitimerede nogle tilkendegivelser, nogle holdninger, der gjorde, at Danmark på et tidspunkt risikerede sit medlemskab af NATO, risikerede sin troværdighed i udlandet. Det er min klare opfattelse. Det synes jeg selvfølgelig er dybt sørgeligt.

Hvad angår det andet omkring trusselsvurderingerne og Forsvarets Efterretningstjeneste, så var det spørgsmål, jeg blev stillet af hr. Mogens Lykketoft, om det var korrekt, at DIIS-rapporten inddrog eller var meget på linje med Forsvarets Efterretningstjenestes vurdering. Og som det fremgår af det papir, som hr. Jesper Langballe har stået med og i øvrigt også af rapporten selv, så er det korrekt nok.

Men der har jo samtidig været rejst en række andre kritikpunkter omkring inddragelsen af militær sagkundskab, bl.a. anført af generaløjtnant Hillingsø og den herre, som bliver nævnt af hr. Langballe. Jeg synes, det er helt fint, at vi får det yderligere belyst.

Den fg. formand (Birthe Skaarup):

Den næste ordfører er hr. Mogens Lykketoft.

Mogens Lykketoft (S):

Jeg vil godt sige for mit eget vedkommende om en af dem, der har prøvet at holde mig kyndig med hensyn til, hvad der er sket i den nyere danmarkshistorie, og faktisk også har læst DIIS-

rapporten i dens længde, at jeg synes, det er et ualmindeligt godt, fagligt velskrevet og nuanceret værk. Men det er sådan set ikke så vigtigt, hvad jeg mener. Det er nok så interessant, at også meget fremtrædende anerkendte forskere i udlandet er af den opfattelse.

Jeg står her med en anmeldelse fra en af de mest anerkendte norske forskere af de her problemstillinger, Knut Einar Eriksen, der i sin anmeldelse siger, at DIIS-forskerne har gennemført et stort, balanceret og på en del felter helt banebrydende arbejde med den rapport, der er lavet. Det tror jeg faktisk er en opfattelse, der er meget udbredt blandt dem, der lader sig påvirke af kendsgerninger og ikke bare fastholder deres egne opfattelser fra fortiden.

Kl. 17.15

Når det er sagt, vil jeg sige, at jeg egentlig synes, at det var skuffende at høre landets statsminister stå heroppe og repetere en ualmindelig enøjet, fundamentalistisk, frastødende og demagogisk tale om sine politiske modstanderes holdninger i fortiden. Det var meget frastødende. Der har jo ikke været tale om, og det er også det, DIIS-rapporten dokumenterer, at de politiske partier på venstrefløj, specielt selvfølgelig Socialdemokratiet – det er det, der interesserer mig – har ladet vores holdninger føre af Sovjetunionen. Der har været tale om, at der har været forskellige opfattelser både af magtbalancen og af, hvad der var den mest hensigtsmæssige måde at udøve Danmarks medlemskab af NATO på.

Det var der faktisk også uenighed om i 1950'erne, da amerikanerne ønskede at stationere atomvåben og udenlandske tropper på dansk jord, og hvor Danmark anført af socialdemokratiske ledere sagde nej, for det mente vi ikke var et nødvendigt eller hensigtsmæssigt bidrag til at holde spændingen nede.

Det, som vi kan se, når vi får analyseret den såkaldte fodnoteperiode, er jo, at det her i virkeligheden er en diskussion om, hvornår nok er nok, og en diskussion om, hvornår der er en sikkerhedspolitisk balance. De af os, der i den periode sagde, at vi faktisk troede, at man overvurderede Sovjetunionens militære styrke, fik jo påfaldende meget ret i de efterfølgende vurderinger. Når vi sagde det dengang, var det jo også, fordi vi kunne se, at et hvilket som helst sted i den tredje verden, hvor isenkrammet blev afprøvet, desværre med tragiske konsekvenser for den lokale befolkning, var den vestlige teknologiske overlegenhed på våbenområdet massiv.

(Kort bemærkning).

Jesper Langballe (DF):

Jeg blev selvfølgelig ikke forundret over, at hr. Mogens Lykketoft synes, at DIIS-rapporten er interessant og afbalanceret osv., og det er også fair nok.

Men så studsede jeg over, at hr. Mogens Lykketoft også sagde, at den er velskrevet. Og der må jeg altså indrømme, at der blev jeg forbavset. Jeg vil gerne lige citere et par linjer fra indledningen til DIIS-rapporten:

»Inden for denne overordnede forståelsesramme, hvor Danmark som NATO-medlem var placeret i en markant asymmetrisk bipolar situation, skitseres til sidst en adaptionsteoretisk analyseramme ...«

Velskrevet? Ja, smag og behag er jo forskellig, men synes hr. Mogens Lykketoft virkelig det?

(Kort bemærkning).

Mogens Lykketoft (S):

Jeg forstår, at hr. Langballe i sin læsning af rapporten ikke nåede længere end til den svære sætning.

(Kort bemærkning).

Jesper Langballe (DF):

Det er ikke helt rigtigt. Den anklage vil jeg godt retfærdiggøre mig over for, men jeg vil sige, at det var strengt. Ærlig talt, sådan rent sprogligt er det at komme igennem den faktisk det trælseste arbejde, jeg har været på, siden jeg satte mig for at læse koranen.

(Kort bemærkning).

Mogens Lykketoft (S):

Det kan jo altså have forholdt sig med hr. Langballe læsning af DIIS-rapporten på samme måde, som det forholdt sig med mange på den yderste venstrefløjs læsning af »Das Kapital« i 1970'erne. De læste de to første sider og misforstod hvert eneste ord.

Kl. 17.25

(Kort bemærkning).

Pia Christmas-Møller (KF):

Nu hæftede hr. Mogens Lykketoft sig ved DIIS-rapportens bemærkninger om, hvordan vi fra dansk side vurderede Sovjetunionens militære styrke. Jeg ved så ikke, hvordan hr. Lykketoft har det med Lasse Budtz' bemærkninger tilbage i 1983, hvor han direkte siger, at der ikke findes SS 20'ere i de østeuropæiske lande, og at der ingen planer er derom på nuværende tidspunkt.

Henset til, hvor stor en rolle Lasse Budtz spillede for udformningen af socialdemokratisk politik, vil jeg kalde det en klar undervurdering af trusselsbilledet.

Det, jeg egentlig vil spørge om, er, om hr. Lykketoft er enig i rapportens konklusion om, at forudsætningen for, at man fra dansk side kunne undgå eftergivenhed eller affindelsespolitik over for Øst var alliancemedlemskabet. Og er hr. Lykketoft enig med sin kollega hr. Auken i, at netop fodnotepolitikken og ikke mindst sagen omkring anløb i danske havne simpel hen kunne føre til en opgivelse af dansk NATO-medlemskab? Er hr. Lykketoft enig i de to bemærkninger?

(Kort bemærkning).

Mogens Lykketoft (S):

Jeg mener ikke, at der har været nogen som helst intention fra Socialdemokratiets side i den lagte politik eller en mulig risiko for, at en sådan politik ført ud i livet skulle føre Danmark ud af NATO.

Med hensyn til hr. Lasse Budtz, og hvad han måtte have sagt dengang i 1983: Det har jeg ingen erindring om, derfor kan jeg ikke kommentere det her fra talerstolen.

(Kort bemærkning).

Pia Christmas-Møller (KF):

Betyder det, at hr. Lykketoft underkender sin tidligere formands vurdering af, at den anlagte politik kunne føre Danmark ud af NATO? Det refereres direkte i rapporten både med kildeangivelser fra Socialdemokratiets gruppemøde dengang og fra senere interview med netop hr. Auken. Det vil jeg gerne høre.

Så vil jeg gerne høre, om den senere socialdemokratiske forsvarsminister har ret eller uret, når han siger, at man ikke kommer uden om, at fodnotepolitikken har skadet Danmarks omdømme blandt de allierede, og at det krævede en særlig indsats at rette op på det. Er hr. Lykketoft enig i den konklusion?

(Kort bemærkning).

Mogens Lykketoft (S):

Det sidste er i hvert fald noget helt andet end det første. Der er ingen tvivl om, at nogle af vore allierede mente, at det gik ud over vores omdømme, at vi ikke var enige med dem.

Det var også tilfældet i 1972 i forhold til Anker Jørgensens holdning til Vietnamkrigen. Og der må jeg sige, at jeg er meget, meget stolt af, at

man ikke syntes, at USA's kurs var en rigtig kurs. Jeg mener, at vi gjorde fuldstændig ret i, hvis vi må forsvare at få menneskerettigheder og demokrati, at være i forfront i protest mod den daværende amerikanske krigspolitik i Vietnam.

Det der med, om de alle sammen var enige, er derfor noget andet, end at vores NATO-medlemskab på noget tidspunkt har været truet. Her tror jeg, at jeg tør sige på både hr. Svend Auken og egne vegne, at hvis der overhovedet havde været noget i nærheden af en trussel om det, skulle vi nok have afværget det.

Den fg. formand (Birthe Skaarup):

Så er der to korte bemærkninger mere. Hr. Kristian Pihl Lorentzen og hr. Svend Auken.

(Kort bemærkning).

Kristian Pihl Lorentzen (V):

Hr. Mogens Lykketoft brugte meget stærke ord, da han for lidt siden skulle omtale statsministerens karakteristik af fodnotepolitikken. Hr. Mogens Lykketoft valgte at bruge ordet frastødende – et meget stærkt ord.

Jeg mener, at udtalelsen viser, at hr. Mogens Lykketoft befinder sig i en meget teoretisk idealverden om den kolde krig. Personligt har jeg været officer i den danske hær i 1980'erne. Jeg har deltaget i NATO-øvelser og -rekonosceringer i Vesttyskland, og en del af dem foregik meget tæt på grænsen til Østtyskland. Jeg har dermed en meget nær og praktisk tilgang til den kolde krig, uden at jeg dermed er et omvændende orakel i denne sag.

Jeg var dengang ganske rystet over, at Socialdemokratiet af indenrigspolitiske grunde valgte at hoppe på fodnotevognen, og det er jeg fortsat. Så hvordan kan hr. Mogens Lykketoft få sig selv til at kalde statsministerens redegørelse omkring denne sag for frastødende? Jeg synes, det er et meget stærkt ord, som slet ikke hører hjemme i denne sammenhæng.

(Kort bemærkning).

Mogens Lykketoft (S):

Jeg synes, det er frastødende, og jeg synes, det er usandt at prøve at karakterisere sine politiske modstandere som nærmest landsforrædere, fordi de har haft en anden holdning til, hvad magtbalancen på det tidspunkt i den nyere europæiske historie tilsagde af oprustning.

Jeg vil godt benytte lejligheden til over for hr. Pihl Lorentzen at sige, at det ikke var på grund af indenrigspolitiske vurderinger, men at det, som rapporten også gennemgår meget godt, drejede sig om en samstemt fælles holdning fra en række socialdemokratiske partier i Vesteuropa, nemlig i Skandinavien, Beneluxlandene og Tyskland, hvor vi havde en anden holdning og en anden vurdering af den sikkerhedspolitiske situation og dermed af, hvad der skulle være NATO's kurs på det tidspunkt.

Endvidere vil jeg godt sige til hr. Pihl Lorentzens spørgsmål: Ja, man kan jo godt være amatør med hensyn til at vurdere den sikkerhedspolitiske situation, hvad enten man var medlem af Folketinget eller var aktiv officer på det tidspunkt.

Det, som er interessant, er, hvad DIIS-rapporten siger om trusselsbilledet, om de militære planer. Og det, DIIS-rapporten med baggrund i Forsvarets Efterretningstjenestes vurderinger siger om de to ting, er jo: Der var ikke nogen sovjetiske planer om uprovokeret angreb. Der var sovjetiske planer for i tilfælde af et krigsudbrud at prøve at føre krigen over i fjendens lejr så hurtigt som muligt, og dermed var der også angrebsplaner for de danske øer.

(Kort bemærkning).

Kristian Pihl Lorentzen (V):

Tak for svaret. Jeg savner fortsat hr. Mogens Lykketofts kommentar til den udtalelse, der for nylig kom fra Socialdemokratiets nye politiske ordfører, nemlig at fodnotepolitikken var en skamplet på dansk politik. Der kunne jeg godt tænke mig hr. Mogens Lykketofts svar på, hvordan man har tænkt sig at få denne skamplet væk borte.

(Kort bemærkning).

Mogens Lykketoft (S):

Jeg vil sådan set bare sige, at det er mig, der af den socialdemokratiske folketingsgruppe er udpeget som ordfører i denne sag i dag, og at jeg taler på en samlet folketingsgruppes vegne. Hvis der er nogen private meningsudvekslinger, hr. Pihl Lorentzen gerne vil have med andre medlemmer af gruppen, er han velkommen. Jeg kan ikke imødekomme det behov.

(Kort bemærkning).

Holger K. Nielsen (SF):

Hr. Mogens Lykketoft var jo aktiv i politik i 1980'erne og har jo siden sidst i 1960'erne været

aktiv i den socialdemokratiske politikformulering.

Kan hr. Mogens Lykketoft erindre, at der overhovedet har været antydninger af, at Socialdemokratiet har været styret af sovjetiske interesser, altså at det har været andre interesser end dem, som man fra det danske Socialdemokrati mente ville være vigtige for dansk politik, som skulle være grundlaget for politikken?

(Kort bemærkning).

Mogens Lykketoft (S):

For det første kan jeg kun sige, at i de godt 42 år, jeg har haft indsigt i Socialdemokratiet, har der været en fuldstændig konstant uforandret mistro til de danske kommunister, og der har ikke været nogen politisk kraft i den nyere danmarkshistorie, som har øvet en større indsats for at nedkæmpe kommunisternes indflydelse på dansk grund end det danske Socialdemokrati.

For det andet: I den periode, hvor jeg har deltaget, har vi på intet tidspunkt ladet os influere af sovjetiske synspunkter, men har protesteret lige fuldt og voldsomt mod supermagter, der lavede overgreb, hvad enten det var USA, der førte en næste folkemordslignende krig i Vietnam og Cambodja, eller Sovjetunionen, der gik ind og besatte Ungarn og Tjekkosllovakiet.

Første næstformand (Svend Auken):

Så siger vi tak til ordføreren og går videre i ordførerrækken. Den næste ordfører er hr. Jesper Langballe.

Kl. 17.35

Jesper Langballe (DF):

Hvorfor kredser vores opmærksomhed til stadighed om at udforske de politiske konflikter i Danmark under den kolde krig? Ja, det er jo, fordi vores identitet som folk er afhængig af, at vi har en erindring, at vi til stadighed besinder os på de valg, vi traf, ærligt og redeligt. Det er vel, fordi kun en totalitær stat kan lukke munden på historien, og specifikt fordi denne historiske periode blev arnestedet for den politiske, aktuelle begrebsdannelse i forbindelse med den offentlige mening i Danmark; perioden, hvor de utopiske syner blomstrede, og hvor kommissærideoologi gik forud for vores fortsatte eksistens som et frit folk. Den venstrefløj, der dengang tegnede omridset af den herskende magt, og som er alt andet end interesseret i, at perioden gås efter i sømmene, drog et dybt lettelsens suk, da DIIS-rapporten udkom i sommeren 2005.

Vi er frikendte, jublede SF's hr. Villy Søvndal og Socialdemokratiets hr. Svend Auken. Frikendte for hvad og af hvem? Ja, frikendte af historiens domstol, den historiske højesteret havde afsagt sin kendelse, og nu krævede man, at kendelsen skulle være inappellabel, at det sidste ord var sagt i den sag. Men DIIS-rapportens kendelse er ikke det sidste ord, for det sidste ord bliver aldrig sagt i et land med en fri historieforskrivning, og en kendelses troværdighed beror på, at præmisserne er redelige.

Der skete i årene op til fodnoteperioden et skift i Socialdemokratiets sikkerhedspolitik, som slet ikke er behandlet og sat i perspektiv i rapporten. Det hæderlige gamle arbejderparti var blevet erobret af unge intellektuelle, som begyndte at føre deres egen udenrigspolitik ud fra den forudsætning, som også er DIIS-rapportens, at Sovjets hensigter grundlæggende var fredelige og i hvert fald påvirkelige af dialog. Hvis man rejste over og talte kærligt med disse formørkede mænd i Kreml, så ville alt blive godt, mens USA var en farlig og destabiliserende magt.

Det resulterede jo i 1980'erne i de 23 fodnoter, hvor et flertal i Folketinget førte en anden politik end den borgerlige regering, som jo statsretligt var ansvarlig for udenrigspolitikken.

Venstrefløjen har hæftet sig ved DIIS-rapportens vurdering af, at fodnoterne ikke fik betydning hverken for Danmarks omdømme blandt NATO-partnerne eller for den militære balance. Dels er det jo en underlig form for selvretfærdiggørelse at henvise til, at ens egne ihærdige bestræbelser var komplet betydningsløse, dels glemmer begge parter, både DIIS og venstrefløjen, som statsministeren gjorde opmærksom på, at overveje den mulighed, at det netop skyldtes, at regeringen stod fast på en ansvarlig sikkerhedspolitik over for NATO-partnerne.

En dybt alvorlig og central påstand i rapporten om, at den borgerlige regering selv via diplomatiet havde fremkaldt udlandets kritik af Danmark, har DIIS-udrederne selv måttet demtere og erkende udokumenteret. Værre endnu er det, at påstanden byggede på et interview med ambassadør Eigil Jørgensen på baggrund af hans ambassadørtid i Washington i 1983-89, og Eigil Jørgensen måtte selv protestere og forlange en rettelse. Man kunne blive ved. Jeg må også sige, at det, at fredsbevægelsen legitimeres ved, at den skamløse sovjetløn om, at Reagan ville tilligegøre en atomkrig begrænset til Europa, anføres fuldstændig ukritisk.

Se, alt det her er jo ikke fejl og uhyrligheder, som jeg selv har opsporet; kritikken er jo haglet ned over DIIS fra historikerfagligt og militært hold på grund af manglende kilder og manglende kildekritik. Jeg kunne nævne oberst J. E. Andersen og Jens Gregersen, begge har i Forum for Forsvarsstudier i henholdsvis december 2005 og marts 2006 sagt, at det var uhyrligt.

I stedet for at svare på kritikken, ja, så har, som jeg nævnte det før i en kort bemærkning, DIIS i de sidste dage udsendt en manual for politiske ordførere i anledning af debatten i dag. Er det fra historikerside en værdig måde at reagere på?

Kl. 17.40

Jeg vil afsluttende sige, at vi glæder os over regeringens klare og utvetydige svar i dag. Vi glæder os over statsministerens og udenrigsministerens taler, og vi finder, at svaret er rigtigt, først og fremmest fordi det er sandt at sige nej til forespørgsmålene om, hvorvidt regeringens deler DIIS-rapportens vurderinger, men også fordi det nej er et vigtigt bidrag til det, som statsministeren har kaldt kulturkampen.

Første næstformand (Svend Auken):

Der er nok nogle af Tingets medlemmer, der har undret sig over, at der her var tilmålt 5 minutter, men jeg vil bare understrege, at debattens vigtighed er sådan, at vi ser liberalt på taletiderne, men ikke så liberalt, at det nærmer sig løssagtighed, det vil jeg lige gøre opmærksom på.

Den første, der har bedt om ordet, er hr. Per Clausen.

(Kort bemærkning).

Per Clausen (EL):

Nu kan man jo altid tænke meget over, hvilke forskningsresultater der skulle kunne få hr. Jesper Langballe til at tvivle på, at han ved, hvad der er sandheden, og at den ikke lader sig forandre.

Det er noget andet, jeg vil spørge hr. Jesper Langballe om. Jeg vil gerne have oplyst, hvem det er, der ikke ønsker fri historieforskning i det her land. Kan hr. Jesper Langballe ikke fortælle os, hvilket parti og hvilken person det er, der stort set ved hver eneste finanslov tager op, at nu skal der forskes i noget ganske bestemt, fordi hr. Jesper Langballe ikke vil overlade til historikerne selv at prioritere, hvad de vil forske i?

(Kort bemærkning).

Jesper Langballe (DF):

Det sidste kan der da for så vidt være noget om. Jeg vil gerne komme til historikerne med en ønskeseddel, jeg vil gerne sige til historikerne – og det er da ikke sikkert, at historikerne giver mig medhold i det – at her noget, som jeg synes er så fantastisk vigtigt for vores fælles eksistens, at det vil jeg da gerne have forsket i.

Når hr. Per Clausen spørger, hvad det er for partier, der ikke er interesserede i at få det her kulegravet, så er det da meget nemt at svare. Jeg kan henvise til hr. Holger K. Nielsens sådan lidt platretoriske, stadige gentagelse af, at et nyt koldkrigscenter, som er oprettet, og som endnu ikke er bemandet, er Jesper Langballes center for klapjagt på røde lejesvende. Altså, så er man helt nede under gulvbrædderne, og så har man jo samtidig klart tilkendegivet, at det ikke er en forskning, man er interesseret i. Man er måske slet ikke interesseret i nogen som helst forskning, når man omtaler historisk arbejde så vulgært, som det her er tilfældet.

(Kort bemærkning).

Per Clausen (EL):

Nu kan man jo i Berlingske Tidendes ledere finde nogenlunde samme karakteristik af den måde, hr. Jesper Langballe udøver forskningspolitik på, så jeg synes ikke, hr. Jesper Langballe skal være så overrasket over, at der falder knubbede ord fra hr. Holger K. Nielsen.

Det, jeg synes ikke at forstå, har hr. Jesper Langballe, mener jeg, karakteriseret, nemlig at fri historieforskning i et demokratisk land er, at de politikere, som har magten i landet, kommer med en ønskeliste over, hvad der skal forskes i, og så må historikerne forske i det. Jeg synes i grunden, at det i hvert fald minder meget mere om ufri forskning.

Jeg synes, at hr. Jesper Langballe måske, inden han begynder at anklage andre for at være imod fri forskning, skulle tænke lidt over, hvad hans egen politik i praksis fører til.

(Kort bemærkning).

Jesper Langballe (DF):

Jeg synes, det der æh-bæh-buh, det kan du selv være er sådan en lidt ufrugtbar måde at diskutere på, men jeg er glad for spørgsmålet. Vi har jo hørt det i dag og hundrede gange, og det giver mig mulighed for at prøve at give et ordentligt svar.

Det her nye koldkrigscenter er jo blevet til i forbindelse med en finanslov. Det har man fortilfælde for. Der var engang, da Frank Aaen var en nødvendig brik for, at statsminister Poul Nyrup Rasmussen kunne få en finanslov igennem, og det tog Frank Aaen sig så betalt for. Han ville have, at erhvervslivets rolle under besættelsen skulle udforskes historisk, og man sagde: Jamen så bliver den det. Og det blev den så.

Så skete der det, at udforskeren, der fik de der såkaldte Frank Aaen-enge, var Birgit Nüchel Thomsen, historiker og seniorforsker, som kom til den stik modsatte konklusion af Frank Aaen, for sådan er vilkårene jo. Man kan skrive sine ønskesedler, men det er ikke sikkert, at ønskerne går i opfyldelse.

Kl. 17.45

(Kort bemærkning).

Mogens Lykketoft (S):

Det kan jo undre, at hr. Jesper Langballe så ikke har draget den konklusion efter læsningen af DIIS-rapporten, at det ikke er altid, man får sine ønsker opfyldt, der er nogle gange, hvor virkeligheden er anderledes, end man havde forestillet sig.

Nu var hr. Langballe utilfreds med karakteristikken af det nye Center for Koldkrigsforskning som hr. Langballes center for klapjagt for røde lejesvende. Jeg ville egentlig spørge hr. Langballe: Hvordan vil hr. Langballe sikre sig, at det ikke kommer til at leve op til dette øgenavn? Det er jo en institution, som er meget, meget stærkt miskrediteret i forskningsmiljøet – og i øvrigt også i militæret.

Det er jo interessant, at hr. Michael Clemmesen, som hr. Jesper Langballe vist mener de skulle have lyttet mere til i DIIS, har været en af de skarpeste kritikere, en af de allerallerskarpeste, af den her nye konstruktion, som hr. Langballe har været med til at bringe til verden.

(Kort bemærkning).

Jesper Langballe (DF):

Hr. Michael Clemmesens kritik vil jeg af forskellige grunde ikke kommentere her. Den væsentligste grund, kan jeg sige, er, at den har røbet, at Michael Clemmesens viden om beslutningerne, der er truffet på Forsvarsakademiet, som han selv har en meget løs tilknytning til, er uendelig ringe.

Jeg ved ikke rigtig, om det er meningen, at jeg skal svare på det, eller om det var sådan et retorisk spørgsmål, men hr. Mogens Lykketoft

spurgte, hvorfor jeg var utilfreds med betegnelsen Jesper Langballes center for klapjagt af røde lejesvende. Jamen altså, det er da ikke noget, der går mig dybt på, det tager ikke fem minutter af min nattesøvn, men jeg må sige, at jeg synes, det er utrolig plat.

Jeg synes, det er utrolig plat at stemple et historikerarbejde, som man ikke engang kender endnu. Man kender faktisk ikke engang noget til, hvem der skal lave historikerarbejdet. I stedet for skylder man jo de historikere, der nu skal i gang med det, en vis åbenhed, og man kunne vente med at kritisere dem – oven i købet så massivt, at man hæfter mit navn på deres arbejde – til arbejdet er forbi.

(Kort bemærkning).

Mogens Lykketoft (S):

Det, som jeg egentlig gerne ville have hr. Langballe til at forholde sig til, er, om ikke hele tilblivelseshistorien, den meget suspekte tilblivelseshistorie, oven på, havde jeg nær sagt, de meget lidt afdæmpede, usaglige angreb fra regeringsflertallet her i Folketinget på DIIS-rapporten og dens forskere rummer en risiko for, at de eneste, der søger job i det nye institut, er folk som hr. Bent Jensen og hr. Ulrik Høj, og at det dermed kommer til at leve op til øgenavnet hr. Langballes institut for klapjagt på de røde lejesvende.

(Kort bemærkning).

Jesper Langballe (DF):

Jamen altså, vent nu og se. Hr. Mogens Lykketoft gør sig uendelig mange bekymringer på det centers vegne. Andet kan jeg ikke sige. Og med hensyn til det der med bare sådan at henvise til centerets tilblivelseshistorie vil jeg sige, at den tilblivelseshistorie er som alle andre centres tilblivelseshistorie. Jeg ved ærlig talt ikke, hvordan jeg skal forholde mig til spørgsmålet. Der var vel nærmest ikke noget spørgsmål i det, men bare sådan nogle signalord, der skulle sprede lidt mistænkeliggørelse. Det kan jeg ikke rigtig gøre noget ved.

(Kort bemærkning).

Holger K. Nielsen (SF):

Jeg skal lige korrigerer hr. Langballe. Hvad angår den der plathed, som han påstod det var at kalde det her center for hr. Jesper Langballes center for klapjagt på røde lejesvende, som i øvrigt også er idioter nu, så var den også med oprindeligt, den kommer jo fra hr. Michael Clemmesen. Det er jo ham, som kritiserede rapporten sønder

og sammen, og som er blevet så utilfreds over, at Forsvarsakademiet nu har fået den her opgave. Han mener, at det devaluerer hele Forsvarsakademiets renommé, at hr. Jesper Langballe har fået den politiske styring.

Kl. 17.50

Jeg vil spørge hr. Jesper Langballe: Er sandheden ikke, at det her jo er rendyrket stalinistisk forskningspolitik? Hr. Jesper Langballe siger: Lad os vente lidt, vi ved jo ikke, hvad forskerne kommer frem med. Men vi har jo prøvet det en gang. DIIS-rapporten skulle jo være kommet frem til det resultat, hr. Jesper Langballe gerne ville have. Det kom DIIS-rapporten ikke med.

Hvis de nye forskere ikke kommer med det resultat, hr. Jesper Langballe vil have, så vil hr. Jesper Langballe forlange nye penge til forskning. Ligesom Stalin ikke var tilfreds, før Lysenko havde bevist, at hans teorier var i overensstemmelse med marxismen/leninismen, så vil hr. Jesper Langballe ikke være tilfreds, før han har opdrevet alle de forskere, der findes i denne verden, og har forsøgt at få dem til at finde de røde lejesvende, der har styret dansk politik. Det er jo sandheden i det her, vil jeg sige til hr. Jesper Langballe. Det har intet at gøre med fri forskning.

(Kort bemærkning).

Jesper Langballe (DF):

Det er jo interessant at høre, at en militær, historisk kritiker af DIIS-rapporten, en militær, historisk kritiker af DIIS-rapporten, pludselig i hr. Holger K. Nielsens øjne er det store orakel. Men sådan er der så mange paradokser i tilværelsen.

Jeg vil spørge med hensyn til den retorik vedrørende stalinistisk forskning: Er det forskning, der er afsat penge til på finansloven? Det er dog en fuldkommen latterlig vurdering. Jeg har lige henvist til et tilfælde, hvor der i forbindelse med hr. Frank Aaens deltagelse i et finanslovsforlig blev afsat penge på finansloven til forskning.

Der bliver for øvrigt hele tiden afsat penge til forskning på finansloven, såkaldte basismidler, samtidig med at den store pengestrøm til forskningen jo går gennem de statslige forskningsråd, og sådan mener jeg at det fortsat skal være. Det mener vi vel egentlig alle sammen, altså at det fortsat skal være sådan, nemlig at det er de statslige forskningsråd, der skal have hånd i hank med hovedpengestrømmen, men at det sandelig ikke betyder, at der ikke på finansloven direkte kan afsættes penge til forskning. Det er bare ikke

politikkerne, der skal bestemme forskningsresultatet.

(Kort bemærkning).

Holger K. Nielsen (SF):

Jo, det er præcis det, det drejer sig om. Hvis forskerne ikke kommer frem til det resultat, som hr. Jesper Langballe vil have, så nedsætter han nye forskningsgrupper. Han bliver ved og ved og ved. Det interessante er jo, at det er fremgået af pressen, at hr. Jesper Langballe er en del af et netværk af gamle koldkrigere – ja, han griner, jeg synes ikke, der er noget at grine ad her – med Ulrik Høj, Bent Jensen og Lars Hedegård, en fra-falden trotskist, der nu er kommet ud på højrefløjen osv.; altså den der gruppe af mennesker, der er optændt af én ting, hævn, hævn over et eller andet, som fandt sted på et eller andet tidspunkt.

Kunne hr. Jesper Langballe ikke sige lidt mere til Folketinget om det der højrefløjskoldkrigeriske netværk, som jo helt klart er styrende for hans politik, og hvor han ikke helmer, før det koldkrigeriske netværk er kommet til ære og værdighed. Det er jo hr. Jesper Langballes virkelige projekt, ikke sandt?

(Kort bemærkning).

Jesper Langballe (DF):

Jeg synes, det er, som om al hr. Holger K. Nielsens selvbesindelse er ved at glippe fuldstændig. Det er, som om spyt og fråde står ham om munden, når han udslynger sine fuldstændig vanvittige påstande. Jeg kender ikke til noget netværk. Flere af de mennesker, eller i hvert fald et par af de mennesker, som hr. Holger K. Nielsen nævner, er folk, som jeg sætter stor pris på, og som jeg da også fra tid til anden har omgædes. Jeg har aldrig tænkt på, at vi var medlemmer af et netværk. Det lyder meget konspiratorisk og måske sådan i karakteristikken lidt paranoidt.

Jeg kan huske, at jeg havde en gammel tante – det var nu forfærdelig tragisk, jeg bør egentlig ikke stå og udbrede mig om det her – hun var sikker på, at kommunisterne borede huller i hendes væg, og så lukkede de giftgas ind til hende, og det talte hun forfærdelig meget om. Jeg får sådan lidt af de samme fornemmelser, når jeg hører hr. Holger K. Nielsen tale om dette koldkrigsnetværk, som jeg skulle være medlem af. Det vil jeg gå hjem og undersøge om jeg er. Jeg synes selv, det lyder spændende.

Første næstformand (Svend Auken):

Vi går videre i ordførrækken, og den næste ordfører er fru Pia Christmas-Møller.

Kl. 17.55

Pia Christmas-Møller (KF):

Historien gentager sig aldrig, i hvert fald ikke helt, men den, der ikke kender sin historie, er dømt til at gentage dens fejltagelser. Der er megen sandhed at hente i disse påstande, ikke mindst derfor er historieskrivningen, historieforskningen og historiefremstillingen så vigtig. Fælles viden fører ikke nødvendigvis til fælles tolkninger og fælles konklusioner, men den fører til et fælles grundlag for den diskussion, der skal tage pejling på den fremtidige kurs for vores samfund.

Dertil kommer, at historien aldrig kun kan skrives i én udgave, og den bliver aldrig færdigskrevet. Nye oplysninger og nyt lys på enkelte facetter giver helt andre billeder af den historiske sammenhæng og de enkelte begivenheders betydning. Sådan er det i et åbent demokrati, hvor ingen har patent på at udlægge teksten, og hvor alt kan gøres til genstand for en diskussion.

Med disse indledende bemærkninger vil jeg gerne kvittere for det store arbejde, DIIS-forskerne har lagt i koldkrigsrapporten. Jeg er som de øvrige også glad for, at vi får lejlighed til at diskutere rapporten i dag.

Derimod vil jeg lægge kraftig afstand til ethvert, og jeg understreger *ethvert* forsøg på at politisere sig frem til en slags officiel konklusion. Det er for det første ikke muligt, al den stund at vi allerede i dag ved, at yderst relevante kilder bl.a. vedrørende de interne sovjetiske overvejelser ikke har været tilgængelige, og det er for det andet heller ikke ønskeligt, fordi opfattelsen af historien jo ikke bare bygger på de kendte facts, men også i vid udstrækning på vurderinger af, hvad der ville være sket, hvis der var handlet anderledes.

Henseende til den korte taletid vil jeg nu gå direkte i kødet på det, der har optaget mange sjæle i debatten, nemlig fodnoternes betydning for Danmarks sikkerhedspolitiske placering i den sidste del af koldkrigsperioden.

Lad mig sige det, så det ikke kan misforstås: Det historiske lys har ikke fået fodnoterne til at fremstå anderledes, end de blev oplevet dengang, de blev formet. I Det Konservative Folkeparti var vi og er vi fortsat ikke i tvivl om, at fod-

noterne var direkte skadelige for Danmark. Vi mener nu som dengang, at fodnotepolitikken ikke tjente vore og vore allieredes interesser, tværtimod. De tjente Sovjetunionens og Warszawa-pagstens interesser.

Her forholder jeg mig ikke til motivet hos fodnotepolitikerne, men alene til virkningen af den såkaldte alternative sikkerhedspolitik. Virkningen var, at man spillede hasard med Danmarks sikkerhed, at årtiers enighed blandt et flertal af ansvarsbærende partier om Danmarks alliancepolitik blev svigtet af Socialdemokraterne, og at der dermed blev skabt usikkerhed om Danmarks sikkerhedspolitiske placering.

Det førte så til, at vi af udlandet ville blive og rent faktisk også blev betragtet som en nation i sikkerhedspolitisk bevægelse og dermed som et svagt led i NATO-kæden, alt sammen fordi Socialdemokraterne sammen med De Radikale så en kortsigtet indenrigspolitisk interesse i at spille kastebold med Danmarks sikkerhedspolitik. Sådan blev det oplevet undervejs, og sådan står det også i dag, når man ser begivenhederne i det historiske lys.

Sammen med de venstrefløjspartier, der aldrig har bakket op om NATO eller for den sags skyld dansk forsvar, legede Socialdemokraterne med Danmarks sikkerhedspolitik og det i en grad, så selv NATO-medlemskabet kom i fare, hvilket Socialdemokraterne selv var klar over. Det hasardspil blev kun stoppet af Schlüters beslutsomme valgudskrivelse i 1988 og af den efterfølgende løskøbelse af De Radikale med deres optagelse i regeringen. En fredelig afslutning på den kolde krig kan ikke henføres til venstrefløjens krav om Norden som atomvåbenfri zone, heller ikke til deres nej til dobbeltbeslutningen eller til deres modstand mod stjernekrigsprogrammet, tværtimod var det netop alliancens fasthed, fællesskab og beslutningskraft, der gav det viljestærke modspil til diktaturregimet i Sovjet.

Forskellen i den økonomiske, militære og teknologiske styrke gav grundstødet til Sovjets kollaps, og de vestlige freds- og demokrativærdier banede vejen for en ny og langt mere fredelig epoke. Her har vi i Danmark igen rigtig meget at takke vore allierede for. Godt, at 1980'ernes borgerlige statsminister og udenrigsminister, Schlüter og Ellemann, havde det nødvendige overblik og mod til at holde fast i et fuldgyldigt NATO-medlemskab.

Første næstformand (Svend Auken):

Tak til ordføreren. Vi går videre i ordførerrækken. Den næste ordfører er hr. Niels Helveg Petersen.

Kl. 18.00

Niels Helveg Petersen (RV):

Jeg har lyst til at indlede med at sige, at hvor er jeg dog glad for, at den kolde krig er forbi – og dermed også den koldkrigsretorik, som vi har fået repeteret her i dag. Og så ville jeg ønske, at Venstre, De Konservative og Dansk Folkeparti var lige så ivrige for at få opklaret andre sider af vores udenrigspolitiske historie, herunder historien bag den største udenrigspolitiske krise, som vi har haft siden anden verdenskrig, nemlig den, vi for nylig har været igennem og delvis er midt i. Jeg synes, det ville være interessant, hvis det også kom ind i overvejelserne, for det var jo ikke fodnotepolitikken, der var den værste krise, men det, vi just har været igennem.

Jeg synes, det, som DIIS har præsteret her, er godt arbejde, sobert og ordentligt, og i hvert fald det bedste, vi har. Jeg er ikke faghistoriker. Statsministeren gjorde den samme bemærkning for sit vedkommende. Og det er jo en dårlig idé i det hele taget, hvis Folketinget sådan skal være dommer i faghistoriske anliggender. Folketinget er ikke god til at anmelde historiske værker.

Men, siger statsministeren, jeg har jo en politisk holdning til det her. Ja, statsministeren siger, at fodnoterne var skadelige, men det er bare ikke i overensstemmelse med den rapport, vi har fået og læst, som jo argumenterer, synes jeg, ordentligt for, at fodnotepolitikken ikke kom til at skade indtrykket af, at Danmark fortsat var et ordentligt medlem af alliancen. Statsministerens firkantede politiske holdning er der ikke dækning for i rapporten.

Jeg vil så gerne minde om, hvad udgangspunktet var for fodnotepolitikken, det var en strid og en diskussion om dobbeltbeslutningen, det var dér, den startede. Det Radikale Venstre var fra starten imod dobbeltbeslutningen. Socialdemokratiet havde som regeringsparti taget et ansvar for dobbeltbeslutningen, men ændrede kurs efter et regeringsskifte, da det kom i opposition. Der startede hele fodnotepolitikken, som det er sagt.

Man skal ikke overse, at der bag modstanden mod dobbeltbeslutningen lå en meget stor og ægte folkelig bekymring for et fortsat accelererende våbenkapløb. Det er at lave historieforskning at se bort fra, at dette i allerhøjeste

grad var noget, der rørte sig i den danske befolkning.

Så vil jeg gerne gøre opmærksom på, at når man siger, at det var oppositionens fodnotepolitik, er det forkert, det var også den daværende regerings. Kernen i fodnotepolitikken er jo netop, at den daværende regering selv valgte at fortsætte sit arbejde, i væsentlig grad også med økonomisk genopretning, selv om der var et flertal mod den i forbindelse med visse udenrigspolitiske beslutninger. Det er sandheden, at det var regeringens valg.

Regeringen blev også bebrejdet det, at den ikke fulgte normal parlamentarisk praksis, men lad os ikke tale uden om, at det var regeringen selv, der valgte at blive siddende, og som jo havde succes med det. Det Konservative Folkeparti levede jo usædvanlig godt i den periode, også i den offentlige mening og i meningsmålinger.

Jeg synes, at den side af sagen har været fuldstændig fraværende fra Venstres og De Konservatives ordføreres side, og det er jo ikke et rimeligt billede.

Hvorfor vandt Vesten den kolde krig? Jeg tror, der er mange faktorer. Jeg tror, at Vestens forspring på det teknologiske område er meget vigtigt, ikke mindst på det informationsteknologiske område. Et styre som Sovjetunionens, som hadede information, var jo næsten nødt til at bryde sammen i lyset af de fremskridt, der begyndte at vise sig inden for informationsteknologien.

En anden vigtig faktor var, at Sovjetunionens økonomi brød sammen. Jeg talte med førende økonomer, kan jeg huske, i min tid som økonomiminister i 1989, som sagde, at det ikke var et spørgsmål om tid, hvornår Sovjetunionens økonomi ville bryde sammen; den var brudt sammen.

Endelig vil jeg nævne, at den europæiske sikkerhedskonferences diskussioner om, at f.eks. et udvidet samarbejde vedrørende menneskeretligheder var noget, der gjorde stærkt indtryk, og som gjorde det muligt også at lægge pres på Sovjetunionen.

Kl. 18.05

For nylig overværede jeg Solidaritets 25-års-jubilæumsfestligheder, og det blev sagt ved den lejlighed, at Solidaritet var som en politisk tsunami, der ramte det sovjetiske skib lige under vandlinjen. De kom sig aldrig over, at der her dannedes en folkebevægelse, en kristen-katolsk fagbevægelse, som satte de afgørende spørgs-

målstegn ved Sovjetunionen og i øvrigt også ved kommuniststyret i Polen.

Vi er ikke ved et punktum i studier af den kolde krig, de vil fortsætte. Men lad mig slå fuldstændig fast, at jeg synes, at den metode, man har valgt ved at fortsætte dem under Forsvarsakademiet, er meget dårlig. Jeg forstår og deler helt den kritik, som er blevet rejst imod den idé.

(Kort bemærkning).

Pia Christmas-Møller (KF):

Ja, det er jo tydeligt, at Det Radikale Venstre har en rigtig dårlig sag, når fodnotepolitikken skal forsvares.

Jeg vil gerne spørge den radikale ordfører, om han er enig med den tidligere tyske udenrigsminister Schultz, der sagde, at der ikke ville være nogen alliance, hvis de europæiske lande havde Danmarks holdning. Det var formuleringen til den daværende udenrigsminister, Uffe Ellemann-Jensen.

Jeg vil godt høre: Kan hr. Helveg se rigtigheden i den påstand, og er hr. Helveg enig i, at forudsætningen for, at Danmark kunne føre en ikkeeftergivenhedspolitik over for Øst, var, at vi var forankret i NATO-medlemskabet?

(Kort bemærkning).

Niels Helveg Petersen (RV):

Jeg beklager, men jeg kan ikke huske en udenrigsminister fra Tyskland, der hed Schultz, jeg kan huske en amerikansk udenrigsminister, der hed Shultz, men jeg kan være forkert orienteret, således at der også har været en tysk udenrigsminister af det navn.

Under alle omstændigheder synes jeg, hvis det nu er den amerikanske Shultz, vi taler om, at man skal læse DIIS-rapporten i dens helhed, læse, hvad de når frem til efter at have vejet for og imod. Efter at have lagt de oplysninger sammen, som de har, og have redegjort for deres ræsonnementer når de altså til det resultat, at fodnotepolitikken ikke i noget nævneværdigt omfang var skadelig for Danmark i NATO.

(Kort bemærkning).

Pia Christmas-Møller (KF):

Jeg bekræfter, at det naturligtvis var den amerikanske udenrigsminister, det drejede sig om, jeg kom til at fortælle mig. Men det ændrer ikke ved, at det jo ville være en kendsgerning, at vi, dersom vi ikke havde stået alene og havde haft nogle allierede, der førte en offensiv politik over for

Sovjet, så formentlig havde set en helt anden situation. I hvert fald ville der være gået længere tid, inden Sovjetunionen var kollapsede.

Jeg vil gerne spørge hr. Helveg Petersen som tidligere udenrigsminister, om han er enig med sin kollega, forhenværende forsvarsminister Hans Hækkerup, der har sagt, at fodnotepolitikken uden tvivl har skadet Danmarks omdømme blandt de allierede. Har hr. Helveg Petersen også i den efterfølgende periode oplevet, at der var et arbejde at rette op?

(Kort bemærkning).

Niels Helveg Petersen (RV):

Den bedste viden til belysning af det spørgsmål mener jeg man finder i DIIS-rapporten, som jo når til det resultat, at fodnotepolitikken ikke i nævneværdigt omfang kunne siges at være skadelig for opfattelsen af Danmark som allieret i NATO.

Så er jeg da i øvrigt på det rene med, at NATO har spillet en fantastisk rolle i en meget lang periode, og NATO var heller ikke som følge af den danske fodnotepolitik i fare for at bryde sammen – også det kan man jo uden videre konstatere.

(Kort bemærkning).

Søren Pind (V):

Jeg havde egentlig ikke tænkt mig at stille den radikale ordfører spørgsmål, for i virkeligheden syntes jeg, Det Radikale Venstre førte en klar, konsekvent politik. Jeg var uenig i den, men den var dog gennemført hele vejen igennem, kan man sige.

Men så kom bemærkningen om økonomerne i 1989, som sagde, at det jo var helt givet, at den sovjetiske samfundsøkonomi ville bryde sammen. Det får mig til at erindre, at i 1982 holdt Reagan en stor tale i Westminster, hvor han opfordrede til et korstog for frihed for Sovjet, og hvor han talte om den berømte askebunke i historien.

Den tale blev mødt af i øvrigt netop afdøde John Kenneth Galbraith fra Harvard, som sagde, at det sovjetiske system var succesfuldt, fordi det, i modsætning til hvad man gjorde i Vesten, brugte alle hænder på arbejdsmarkedet.

Seweryn Bialer fra Columbia Universitet fastslog dengang, at Sovjet ikke nu eller i det næste årti ville være i ægte økonomisk krise, Sovjet havde enorme ubrugte ressourcer af politisk og social stabilitet, som ville være tilstrækkelige til at udholde de største vanskeligheder.

Historikeren Arthur Schlesinger konstaterede ved et besøg i Moskva 1982, at Reagans vision var grebet ud af luften, og sagde, at han fandt flere varer i butikkerne, mere mad på markederne, flere biler på gaderne, mere af det hele – undtagen kaviar af en eller anden grund.

Kl. 18.10

Mit spørgsmål til hr. Niels Helveg Petersen lyder: Jeg synes, det er meget rimeligt at citere økonomer, der i 1989 kunne se, at den sovjetiske samfundsøkonomi ville bryde sammen. Det var godt set, i betragtning af at det var det år, Muren faldt. Har hr. Niels Helveg Petersen noget kendskab til nogen fra venstrefløjens i denne sal, som på noget tidspunkt så tidligt som i 1982 fremførte de selv samme synspunkter? I så fald vil jeg gerne høre om dem, jeg har nemlig selv ledt efter dem og kan ikke finde dem.

(Kort bemærkning).

Niels Helveg Petersen (RV):

Jeg kan ikke se, hvorfor jeg skal blandes ind i den perlerække af fremragende økonomer, der har gjort sig skyldig i fejludsagn. For at det ikke skal være nogen hemmelighed, kan jeg sige, at det faktisk var repræsentanter for den finske nationalbank, der fremkom med disse udtalelser. Og den finske nationalbank er ikke kun en nationalbank, men også en økonomisk forskningsinstitution, som især studerede forhold i sovjetøkonomien. Det var der, jeg som økonomiminister fik den vurdering af folk, som jeg havde al mulig grund til at stole på.

(Kort bemærkning).

Søren Pind (V):

Det er selvfølgelig også unfair at stille spørgsmålet på den måde til hr. Niels Helveg Petersen.

Jeg beder heller ikke om, at eksemplerne bliver hældt ud af ærmet. Det, der er min pointe med spørgsmålet, er mere at anfægte noget, der har præget den her debat i dag, nemlig at alle vidste, Sovjetunionen ville bukke under. Det antydes også en lille bitte smule i DIIS-rapporten. Det forekommer mig, at det savner dokumentation.

(Kort bemærkning).

Niels Helveg Petersen (RV):

Jeg har heller ikke læst nogen dokumentation fra den finske nationalbank, men de kunne studere det på nærmeste hold, og i slutmånederne af det sovjetiske styre ophørte jo almindelig betaling med betalingsmidler, og der udviklede sig

byttehandel, hvor man byttede fabrikker, der fremstillede skjorter, byttede med reservedele til automobiler, og hvad ved jeg, altså i realiteten skete der et helt sammenbrud af deres økonomi.

(Kort bemærkning).

Jesper Langballe (DF):

Hr. Niels Helveg Petersen slog fast, at det, der satte fodnotepolitikken i gang, var NATO's dobbeltbeslutning, det var der, det startede i 1979, og det mener jeg vi må fastslå er indlysende rigtigt.

Det vil sige, at den dobbeltbeslutning jo må være noget fuldstændig centralt, en akse, som sådan en rapport må dreje sig om. Synes hr. Niels Helveg Petersen, at det virker rimeligt, og at den beslutning, som jo var et tilbud til Kreml om forhandling om nedrustning, med den tilføjelse at i modsat fald ville der komme nye amerikanske missiler til Vesteuropa for at opveje den sovjetiske udstationering af SS 20-missiler, er troværdig, når DIIS-rapporten omtaler de sovjetiske SS 20-missiler i tre linjer?

De bliver bare lige nævnt, og det bliver overhovedet ikke belyst, at det faktisk var årsagen til NATO's dobbeltbeslutning, som vel egentlig simpelt hen var et fredsforsøg gjort ud fra en styrkeposition.

(Kort bemærkning).

Niels Helveg Petersen (RV):

Ja, jeg har ikke talt linjerne i rapporten vedrørende SS 20-missilerne, jeg tør derfor heller ikke kommentere, hvor meget der står og ikke står, men selvfølgelig var udstationeringen af SS 20-raketter da et væsentligt problem i tiden. Det, der var frygten hos mig og i mit parti, var, at det kunne føre til en yderligere acceleration af våbenkapløbet på europæisk grund, hvor der jo var isenkram nok i forvejen på begge sider af linjen.

(Kort bemærkning).

Jesper Langballe (DF):

Jamen jeg vil da kvittere for, at vi i hvert fald fik den kritik af DIIS-rapporten, som jo altså er en virkelig alvorlig mangelpost, da den dog ikke blev afkræftet af hr. Niels Helveg Petersen.

Så vil jeg gerne spørge om noget helt andet. Det har været fremme flere gange bl.a. fra hr. Holger K. Nielsen, at det dog var højest mærkværdigt, som Ronald Reagan, Amerikas præsident, omkring 1984 pludselig ændrede politik, at han pludselig blev en fredsdue, der kun inte-

resserede sig for fredskonferencer, hvilket var helt uforståeligt. Deler hr. Niels Helveg Petersen den ædruelige vurdering, at Reagan brugte sin første præsidentperiode fra 1981 til 1985 til at skrue bissen på og true Sovjetunionen med, at det ville have følger for den sovjetiske økonomi, og at han så, da modstanderen var banket mør i 1984, sadlede om og sagde: Nu må vi forhandle. Der var altså tale om to faser i præcis den samme politik.

Kl. 18.15

Jeg synes, spørgsmålet er interessant, for jeg tror altså ikke på den der med, at det var Solidaritetsbevægelsen, der vandt den kolde krig. Jeg er ganske overbevist om, at det var præsident Reagan, og at Solidaritetet da hjalp godt til, er jeg ikke i tvivl om. Men jeg vil godt høre en vurdering af det.

(Kort bemærkning).

Niels Helveg Petersen (RV):

Jeg sagde jo netop, at der var en række faktorer. Jeg sagde ikke, at det var Solidaritetet alene, men jeg er sikker på, at de folkelige bevægelser, der blev dannet efter Solidaritetets dannelse, kom til at spille en meget stor rolle, også for dannelsen af dissidentbevægelser i andre central- og øst-europæiske lande.

I øvrigt kan jeg fortælle, at Lech Walesa på konferencen så tilbage og sagde, at det, der satte det hele i gang, og det tror jeg vil interessere hr. Jesper Langballe, var den nytiltrådte pave, der holdt en stor tale i Warszawa og sagde: Der er ikke noget at være bange for. Det gjorde et stort indtryk i det katolske Polen, og derefter gik de i gang med at organisere Solidaritetet. Dermed har jeg vist også svaret på, at jeg ikke tror, at det alene var Solidaritetet, men at der var andre faktorer.

Med hensyn til Ronald Reagan: Jeg tror, at Ronald Reagans største bedrift var mødet på Island, der faktisk var et gennembrud, og hans politiske bedrift var, at han havde den troværdighed i forhold til det amerikanske militær og den amerikanske højrefløj, at han var i stand til og turde gå frem og lave aftaler med Gorbatsjov.

Første næstformand (Svend Auken):

Tak til ordføreren. Så går vi videre i ordfører-rækken, og den næste er hr. Per Clausen.

Per Clausen (EL):

På et tidspunkt her i debatten sagde hr. Søren Pind noget meget klogt. Han sagde, at det er menneskeligt at fejle. Man kan så sige, at det menneskelige element i debatten ikke har været

stort, men her på det sidste hørte vi da om nogle internationalt anerkendte økonomer, som havde fejlet. Det var så det menneskelige indslag, der kom der.

Personligt synes jeg nu, at debatten har været præget af meget menneskelige følelser, og det er jo heller ikke så underligt, for i hvert fald nogle af deltagerne har været med, da det skete, og andre mener at have en erindring om en ubærlig angst fra barndommen.

At der er meget bitterhed i det her, har statsministeren jo gjort klart, da han i sin tid som oppositionsleder i et forord til en debatbog udgivet i 1999 skrev, at mange mennesker af borgerlig observans føler en betydelig grad af bitterhed over det, de oplevede under den kolde krig, og at der derfor var behov for et opgør med de kræfter, der under den kolde krig gik Sovjetunionens og Warszawapagtens ærinde.

Det er jo sådan en meget klar beskrivelse af, at enten er man enig med statsministeren, eller også gik man Sovjetunionens og Warszawapagtens ærinde. Det er vel også det, der gør, at statsministeren i denne sag ikke har nogen problemer med at have en holdning. Hr. Niels Helveg Petersen refererede til en anden international krise af nyere dato, hvor statsministeren jo i meget lang tid ikke var i stand til at kommentere avistegninger og avisartikler – den egenskab har han vist fået tilbage igen – men her, når det handler om at have en mening om en forskningsrapport, så kan det altså godt lade sig gøre.

Jeg synes i grunden, at det er meget positivt, at statsministeren går ind i sådan en debat. Men der, hvor jeg måske synes det bliver lidt mindre positivt, er, når det, at statsministeren og ikke mindst hr. Langballe er utilfredse med forskningsresultater, fører til, at der kommer nye ønskesedler om, hvad der skal forskes i. Altså uanset hvilke tvivlsomme handlinger hr. Frank Aaen måtte have begået tidligere, vil jeg bare understrege, at efter min opfattelse er det, at politikere styrer forskningen gennem ønskesedler, ikke udtryk for en fri, uafhængig forskning.

Berlingske Tidende skrev jo her i marts måned om den her forskning, at det er forskning, som er drevet af ønsket om hævn frem for ønsket om viden. Videre skrev de: »Skal forskerne lede efter landsforrædere der, hvor politiet ikke har fundet nogen?«

Regeringen bør ifølge Berlingske Tidende sige nej til Dansk Folkepartis vendetta mod fortiden.

Kl. 18.20

Det var så det indledende, hvor jeg ville sige lidt om hele forskningsdelen, DIIS-rapporten. Ellers vil jeg i resten af mit indlæg måske bruge lidt energi på at forklare, hvorfor man godt kunne nå frem til det synspunkt, at ikke alt, hvad USA og Vesten gjorde, var godt og rigtigt, uden at man behøvede at synes, at Sovjetunionen var noget alternativ, og uden at man var ukritisk over for Sovjetunionen.

Det var jo sådan, at i de gode dage, dengang Socialdemokraterne og de borgerlige partier var helt enige om, hvilken politik der skulle føres, kunne vi se, at USA og andre vestlige lande gennemførte en lang række overgreb, førte en lang række krige, som ikke blev ført med det formål at sikre demokratiet, ytringsfriheden osv., men blev ført med det ganske bestemte formål, at man skulle varetage vestlige økonomiske interesser.

Når det handlede om kuppet mod Mossadeqs demokratiske regering i Iran, når det handlede om at vælte en præsident i Guatemala, når det handlede om, at USA videreførte Frankrigs engagement i Vietnam og dermed for alvor fik sat ild i Vietnamkrigen, når det handlede om alle de ting, var det jo indtil langt op i 1970'erne umuligt at få en debat om det. Men da blev der jo skabt megen mistro og megen mangel på tillid til, at det altid var USA, den vestlige verden, som var de gode og de rigtige.

På den baggrund var det vel også meget naturligt, at da USA lancerede en meget aggressiv politik også kombineret med massiv oprustning i 1980'erne, så kom der en folkelig modstand mod det. Denne folkelige modstand blev ikke skabt af Sovjetunionen, og jeg tror, at meget få, der var en del af den folkelige opposition mod udviklingen, nærrede nogen som helst form for sympati for Sovjetunionen.

Men vi havde den opfattelse, at på den ene side var Sovjetunionen et despoti, der mishandlede sin egen befolkning og undertrykte den østeuropæiske befolkning, og på den anden side havde det hverken evnen eller viljen til at starte en krig mod den vestlige verden. Der må jeg jo nok sige, at det, der er kommet frem i DIIS-rapporten på det område, vel bekræfter de synspunkter, vi dengang havde, at der altså ikke var en trussel i den forstand fra Sovjetunionen og fra de østeuropæiske lande.

Så det var jo udgangspunktet for, at man kunne føre en kamp, der handlede om, at man ønskede, at det var nedrustning, der skulle på dagsordenen, samtidig med at vi havde en klar

politisk linje, der handlede om at alliere os med de kræfter i de østeuropæiske lande, der dér kæmpede for demokrati.

Til allersidst vil jeg sige, at det jo i hvert fald er rigtigt, at Sovjetunionen og de østeuropæiske lande ikke alene brød sammen hurtigere, end de fleste havde forventet, men jo også brød sammen på en langt mere fredelig måde, end man kunne have håbet på. For nogle af os troede måske en lille smule på visse borgerlige politikeres og ideologers synspunkt dengang, der handlede om, at i Sovjetunionen og Østeuropa var befolkningen simpelt hen så inficeret af forkerte synspunkter på grund af en totalitær tankegang, at det var umuligt at lave om på samfundet. Det viste sig gudskelov at være forkert, og derfor kan vi så have en diskussion om en afsluttet kold krig i dag.

Første næstformand (Svend Auken):

Tak til ordføreren. Så går vi over til den sidste ordfører, inden udenrigsministeren svarer, og det er hr. Kuupik Kleist.

Kuupik Kleist (IA):

Vi skal kende historien, så vi kan forstå nutiden. Vi skal kende den rigtige historie, så vi kan forstå nutiden rigtigt, og så vi kan planlægge fremtiden på baggrund af vores historiske erfaringer og søge at undgå de fejl, som vi eventuelt måtte komme under vejr med i vores granskning af historien, vel at mærke den sande historie.

Jeg vil forsøge at sparke et aspekt ind i den her debat, som har været totalt overset, ignoreret måske eller negligeret. I hvert fald har ingen af ordførerne i dagens debat berørt emnet Nordatlantens rolle under den kolde krig og især spørgsmålet om Thulebasens rolle under den kolde krig.

KL 18.25

Da DIIS-rapporten udkom, hørte jeg til nogle af de røster, som kritiserede DIIS-rapporten for manglende afdækning af det nordatlantiske aspekt. Direktøren for DIIS, Nanna Hvidt, gav mig da også delvis ret, idet hun sagde, at vi alle er enige om, at det kunne have været ønskeligt med en mere udførlig behandling af det nordatlantiske område, herunder Grønlands og Færøernes situation. Men hun siger så også som baggrund for den manglende afdækning af det nordatlantiske aspekt, at udredningen ifølge kommissoriet skulle beskæftige sig med den østlige trussel mod det strategiske område, der er defineret med Danmark som centrum, indlejret i

det nordiske og vesteuropæiske område. Der var altså tale om en udredning om den kolde krig med fokus på Østsiden, ikke på samspillet mellem Øst og Vest og heller ikke i særlig grad på forholdet mellem Danmark og Vestmagterne.

Se, det kunne man jo så tage som en forklaring, som kunne være forståelig, men igen må man sige, at når de amerikanske militære installationer både på Færøerne og i Grønland blev etableret som frontlinje mod truslen fra Øst, må det undre, at spørgsmålet om Nordatlantens rolle i så ringe en grad er blevet afdækket i DIIS' rapport.

Statsministeren har jo lige været i Grønland og med egne øjne besigtiget de amerikanske militære installationer og de danske. Formodentlig har statsministeren også under sit ufrivillige ophold i en fangsthytte haft tid til og mulighed for at tænke over de strategiske og ikke mindst indenrigspolitiske aspekter af sagen om de nordatlantiske besiddelser og de militære installationer, der er dér.

For nu at sige det kort mener jeg, at et af de væsentligste argumenter for Danmarks deltagelse i NATO og de øvrige NATO-landes interesse i at bevare Danmark inden for NATO-samarbejdet er de nordatlantiske besiddelser og de installationer, der måtte være der.

Statsministeren siger i sin indledende tale, at han ikke er enig i alle konklusionerne i DIIS-rapporten. Det kan jeg sådan set godt forstå, med jeg mener dog, at det bliver kraftigt insinueret og for første gang i en offentlig rapport beskrevet, hvorledes Danmarks NATO-medlemskab var præget af, at kravene til selve Danmark var mindre end de krav, der blev stillet til andre NATO-lande, på baggrund af at Danmark stillede Færøerne og Grønland til rådighed for USA's militær. Det mener jeg er en konklusion, som man godt kan være enig i, og det er en konklusion, som vel at mærke er draget ud fra nogle meget sporadiske afsnit i selve DIIS-rapporten.

Den Nordatlantiske Gruppe i Folketinget har tidligere udtrykt ønske om at få afdækket Nordatlantens betydning for den kolde krig i en ny rapport. Men set i lyset af den debat, der er, og den pågående debat, der er om en eventuel ny undersøgelse under et nye kommissorium, tror jeg nu alligevel, at vi må betakke os for at få lavet en ny undersøgelse af Nordatlanten. Den indenrigspolitiske inficerung, der ville være af sådan en ny rapport, er temmelig uoverskuelig for mig at se. Hvis jeg var forskningsinstituttet i Dan-

mark, ville jeg nok betakke mig for at påtage mig sådan en opgave.

Jeg tror, min tid er udløbet.

Første næstformand (Svend Auken):

Vi siger tak til hr. Kuupik Kleist. Og så er det udenrigsministeren.

Udenrigsministeren (Per Stig Møller):

Det har jo været en interessant debat. Det har været en sådan lidt særpræget debat, for normalt er forespørgselsdebatter til regeringen jo om noget, regeringen har gjort, eller man synes regeringen skulle gøre. Regeringen har jo ikke skrevet rapporten, og regeringen var heller ikke ansvarlig for oppositionens politik i fodnoteperioden og i øvrigt alle de andre år, som er beskrevet, H.C. Hansens periode, og da vi kommer ind i NATO osv., som vi jo slet ikke har været inde på. Jeg vil godt komme med nogle vurderinger her til sidst og nogle svar, men igen: Det er jo ikke regeringen, der skal besvare en rapport, det er en åben drøftelse her i Folketinget af en periode.

Hr. Holger K. Nielsen siger, at vi ikke har fremført afgørende argumenter mod rapportens kvalitet, som om det var noget, vi skulle gøre. Det kan jeg ikke rigtig genkende, jeg har ikke anfægtet rapportens kvalitet. Jeg synes da, som det også fremgik af min tale, at der har været mange interessante konklusioner, som jeg ikke kan gentage, bl.a. om, hvordan venstrefløjen kom til at føre – kom til at føre! – den politik, som Moskva allerhelst ville have at den førte i Danmark.

Kl. 18.30

Så jeg synes da, at det er en rapport, som so-bert belyser de sovjetiske interesser, reaktionen i Amerika og det danske politiske spil, hvor det jo helt klart var et indenrigspolitisk drilleri, der kørte, som Socialdemokratiet og Det Radikale Venstre hoppede på, selvfølgelig drevet af, at Socialdemokratiet var kommet i opposition, og at fredsbevægelser, som hr. Holger K. Nielsen jo rigtigt beskrev, havde meget, meget stor medvind i den periode.

Så beskrev hr. Holger K. Nielsen, og det synes jeg også var en rigtig situationsbeskrivelse fra perioden, at venstrefløjen var bange for atomkrig, at man var bange for Reagans optrapning – den højtærede formand kaldte jo dengang præsident Reagan for en afdanket B-skuespiller, men har selvfølgelig senere ændret vurdering af ham.

Det var jo dengang, man også sang sangen »Vi voksne kan også blive bange«, og man inficerede jo for så vidt samfundet med angst. Man sagde hellere rød end død, og man vendte sig mod Amerika og opfattede Amerika som krigsophidseren, på trods af at truslen jo kom fra Sovjetunionen.

Hvis man nu havde ført denne læggen sig ned på ryggen som en hund-politik med hellere rød end død, så havde man jo ført en tilpasningspolitik, som betød, at Danmark herefter ville være under konstant afpresning og være nødt til at føje Sovjetunionen i den udenrigspolitik, de ønskede af os. Der føjede vi os jo så ikke, som jeg beskrev i min tale, men når Sovjetunionen ønskede vores holdninger, så kom oppositionen her med holdningerne, og jeg skal godt lige gentage dem, hvis jeg kan nå at finde dem, og det kan jeg.

Sovjetunionen ønskede, som jeg nævnte, at de britiske og franske a-våben skulle tælles med under nedrustningsforhandlingerne, og jeg husker en debat her, hvor hr. Lasse Budtz gjorde meget ud af, at de skulle tælles med. De ønskede også at få stjernekrigsprojektet stoppet, og det var der også debat om her, og det fik man også medhold i hos oppositionen, men Gorbjatov siger jo nu, at det var stjernekrigsprojektet, der knækkede kamelens ryg. Det var det, der gjorde, at han blev klar over, at han ikke kunne følge økonomisk med i det militære kapløb. Så kan man sige, at man er imod det militære kapløb. Men Reagans vurdering var jo, at her kunne man knække dem. Der var to ting, der efter min opfattelse knækkede dem, og Gorbjatov er jo enig i den ene, nemlig at SDI-projektet var det endelige sammenbrud for Sovjetunionens militære aspirationer.

Den anden var, og der tror jeg så vi er enige, Helsinkiaftalen, som Carter fik igennem, og som hr. Niels Helveg Petersen jo også var inde på. Den spillede en meget stor rolle. Der troede jo Bresjnev, at han havde snydt Vesten, fordi man sagde, at Europas grænser ligger fast, det var den ene kurv, og det var jo godt, for så fik han lov til at beholde alt det, han havde fået.

Den anden kurv, tror jeg det var, var jo så, at man ikke måtte jamme om, at menneskerettighederne skulle respekteres. Det satte jo gang i dissidentbevægelsen i Østeuropa, som vi jo støttede alt det, vi kunne, og det betød så også, da Gorbatjov kom til, at jammingeren holdt op, altså at der kom information over. Det spillede en meget stor rolle, men det var altså to amerikanske

præsidenter, som vi støttede solidarisk, hvormod oppositionen her, som jo altså ikke havde flertallet, ikke støttede politikken i 1980'erne.

Så siger hr. Niels Helveg Petersen, at rapporten jo godtgår, at det såmænd ikke spillede nogen rolle. Det er nu ikke den godtgår.

På side 635 siger DIIS-rapporten nøgternt og ordentligt, at der er forskellige vurderinger, at udsagnene går i forskellige retninger, og så kommer det:

Både udenrigsminister George Shultz – og jeg er enig i, at han er amerikansk udenrigsminister – og ansatte i State Department og Pentagon gav tydeligt udtryk for en kritik, der især vedrørte den danske politiks konsekvenser for USA's forhandlingsposition over for Sovjetunionen og for USA's engagement i Europa.

Det er da ret voldsomt. Det vil sige, at de giver jo indtryk af, at vi underminerede deres forhandlingsposition, fordi Sovjetunionen kan få fornemmelse af, at de ikke behøver levere, fordi der er såmænd sådan nogle som danskerne og så de øvrige socialdemokratier, som hr. Mogens Lykketoft nævnte, som kan finde på at få stoppet den vestlige politik.

Så er det rigtigt, at andre aktører havde andre meninger, men det var nogle fra den amerikanske ambassade i København, og det er jo så en af de fejl, DIIS har begået, fordi disse ambassade-medarbejdere i København var altså ikke ambassadøren, Todman har de ikke talt med, det var folk så langt nede i systemerne, at de nok ikke har haft nogen viden om Pentagons og State Departments vurdering, og en af dem har jo også sendt en berigtigelse til DIIS. Det er jo et af de steder, hvor DIIS har været nødt til og bliver nødt til at erkende, at man er nødt til at rette i rapporten, ligesom det var forkert, hvad de skrev om Eigil Jørgensens forhold til Shultz, som de jo også er klar over at de må sende et rettellesblad om, og derfor er det jo en foreløbig afhandling.

Kl. 18.35

Så man brød faktisk ud af den forhandlingspolitik, som havde til formål at få stoppet Sovjetunionen. Dobbeltbeslutningen var jo et meget, meget alvorligt svigt fra dansk side, for man overlod jo banen til Sovjetunionen, hvis ikke man havde lavet dobbeltbeslutningen, som det i øvrigt var Helmut Schmidt, den store tyske socialdemokrat, der bad om.

Man kan godt sige, at de ikke havde den militære overmagt – ja, det fremgår, at det havde de altså – men man var lidt usikker på det indtil

midt i 1980'erne. I Folketinget vidste vi jo i hvert fald heller ikke andet. Men de havde jo fået den militære overmagt, hvis ikke man havde fået dobbeltbeslutningen, så havde man jo overladt det europæiske kontinent til truslen fra Sovjetunionen. Så det er let nok at sige, at de ikke havde overmagten. Nej, for man lod dem ikke få overmagten.

Men oppositionen her havde jo med sit flertal, hvis det havde været den europæiske politik, leveret dem overmagten. Der var ingen andre regeringer, det er rigtigt, man kan nævne socialdemokratiske partier, men der var jo ingen regeringer, der fulgte den danske opposition. Det var der jo ikke. Det vil altså sige, at der ikke var nogen ansvarlige, som mente, at det, der foregik i Danmark, var ansvarligt.

Jeg medgiver naturligvis hr. Mogens Lykke-toft, at Sovjetunionen ikke har ført Socialdemokratiet. Det siger han, og det er jeg også fuldstændig overbevist om da er helt rigtigt. Men der er bare et meget, meget ubehageligt sammenfald mellem Sovjetunionens ønsker og det, vi så mødte hernede i Folketingssalen, mellem hvad de ønskede, at Danmark leverede, og oppositionen her fik et flertal for. Der kan man jo kun være glad for, at de andre NATO-lande accepterede det som en fodnote.

Så siger hr. Niels Helveg Petersen, at det var regeringens egen fejl, at den valgte at blive siddende. Jeg tror nu ærlig talt, at hr. Niels Helveg Petersen i 1980'erne var enig i, at regeringen skulle blive siddende, fordi den økonomiske genopretning var hovedanliggendet, ellers havde hr. Niels Helveg Petersen jo kunnet stille et mistillidsvotum til regeringen. Det tror jeg Socialdemokraterne havde været med til, hvis hr. Niels Helveg Petersen havde forsøgt det.

Det var, fordi – og det var vi enige om – at den økonomiske genopretning var hovedopgaven, og så mente vi jo i øvrigt også, at det nok var bedre, at regeringen lige satte de fodnoter, end at oppositionen tog ned og gjorde dem endnu værre.

Med hensyn til Solidaritet vil jeg også lige gøre nogle bemærkninger. Jeg er enig i, at Solidaritet og paven spillede en meget stor rolle, men vi skal også lige huske på, at der var et militærdiktatur. Så når man nu står her i dag og siger, at Sovjetunionen ikke var farlig, ja, så var det jo ikke sådan, polakkerne oplevede det i 1980'erne, for de var under et militærdiktatur, der var støttet af Sovjetunionen, da Jaruzelski havde et kup og fængslede Walesa. Så i 1980'erne

var der altså militærdiktatur lige på den anden side af Østersøen.

Det nytter ikke, at hr. Holger K. Nielsen ryster på hovedet, for Solidaritet fik altså ikke magten i 1980'erne. Der var tværtimod lavet et militærkup, og Sovjetunionen havde altså deres krig i Afghanistan, så ingen kunne jo vide noget om, hvilke svage led de ville kaste sig over. Derfor var det så vigtigt, at Danmark ikke gjorde sig til et svagt led. Derfor var regeringen så kraftigt imod den politik, som oppositionen førte.

Det er let nok at se i bakspejlet, men vi levede jo historien forlæns, og det var der, vi havde debatterne. Det var der, vi, der nu er regering, og som også var det dengang, hele tiden ville være solidariske med alliancen, fordi alliancen var forsvaret for vores frihed. Det var den solidaritet, der blev svigtet af oppositionen med alle de eksempler, som jeg har nævnt.

Til sidst vil jeg sige til hr. Kleist: Altså, en undersøgelse af Grønland under den kolde krig er jo lavet. Den er jo faktisk lavet, jeg tror det er i to bind, af DUPI, og derfor kan man egentlig ikke bebrejde disse forskere her, at de ikke har gjort så meget ud af det, for det er ikke ret lang tid siden, der kom en stor og seriøs rapport, som jeg ikke har hørt kraftigt kritiseret.

Men jeg kan da i øvrigt sige, at hvis Færøerne og Grønland ønsker at indgå i nye undersøgelser, så er jeg da sikker på, at der er muligheder for at tage kontakt til det nye forskningscenter for at planlægge den videre forskning. Det bliver så ikke noget, regeringen skal tage sig af, det er jo det nye forskningscenter, hvis der skal forskes mere i Grønland og Færøerne, og det synes jeg da er en glimrende idé.

Første næstformand (Svend Auken):

Vi bliver udenrigsministeren om at blive stående. Der er foreløbig to, der har bedt om korte bemærkninger til ministeren. Den første er hr. Holger K. Nielsen.

(Kort bemærkning).

Holger K. Nielsen (SF):

Lige to ting: Når nu George Shultz bliver fremhævet igen for sine retoriske udladninger om den danske fodnotepolitik, så vil jeg godt spørge, om det ikke måske gør lidt indtryk, at Shultz i sine erindringer, der fylder ca. 1.100 sider, ikke nævner fodnotepolitikken med ét ord, at det måske var retorik til dagens lejlighed bestilt af den danske regering, der var tale om her.

Sammenligningen med Polen er jo fuldstændig ud i skoven, det var det, jeg rystede på hovedet ad, for at Sovjet undertrykte polakkerne og var en militær trussel mod Polen er vel evident. Det var jo hele logikken i den kolde krig, at Sovjet havde vasalstaterne i Østeuropa. Men det, som forskerne siger, og som jo alle ved, er, at Sovjet i forhold til Vesten havde nogle helt andre vurderinger, nogle andre trusselsvurderinger, nogle andre militære vurderinger, og det er derfor, at man jo ikke kan bruge det som argument, at fordi de undertrykte polakkerne, så måtte man regne med, at FE's vurdering, at de ville angribe Danmark, holdt stik. Den logik er jo helt ud i skoven.

(Kort bemærkning).

Udenrigsministeren (Per Stig Møller):

To ting: Jeg synes, det er meget, meget groft, at hr. Holger K. Nielsen siger, at Shultz' reaktion var bestilt af den danske regering. Det ville jo faktisk ikke være særlig smart, og det er også usandt. Hr. ambassadør Eigil Jørgensen har jo kraftigt dementeret det.

DIIS har selv erkendt på en konference, at det var for bastant, og de udsendte et rettelsesblad. Så den påstand er faktisk meget grim over for en dansk embedsmand, som så skulle have viderebragt bestillingen. Det er jo altså også dementeret og trukket tilbage af DIIS. Det synes jeg hr. Holger K. Nielsen skal huske. Det der synes jeg er alvorligt.

USSR havde en anden vurdering. Ja, nu kan vi da også godt forstå det. Det er da præcis, fordi de kan se den militære option i løbet af 1984-85. Som det fremgår, er de klar over, at billedet er ved at vende, fordi man fastholder dobbeltbeslutningen, og så må de jo gå til politisk indflydelse, politisk påvirkning.

Det er her, jeg har taget en masse blade med, men jeg får jo nok ikke lov af formanden at gå det igennem, men se det selv. Der er jo fra side 352 og hundrede sider frem, så vidt jeg husker, en stribe eksempler på, hvordan USSR politisk prøver at påvirke beslutningsprocessen fortrinsvis hos den opposition, hr. Holger K. Nielsen tilhører.

Det er derfor, de efter den militære vurdering må sige, at så må vi splitte, svække alliancen politisk og få skabt en situation, hvor den går i opløsning.

Det var jo så også det, hr. Svend Auken advarede om i 1987-88.

(Kort bemærkning).

Holger K. Nielsen (SF):

Jamen det er jo ubestrideligt, at Sovjet forsøgte at påvirke politisk. Det har vi jo alle sammen indrømmet hele dagen. Det er jo slet ikke det, det her handler om. Det, det handler om her, er, og det er logikken i den kolde krig, at Sovjet betragtede Polen som en vasalstat, hvor man havde ret til at gå ind militært, hvis man ønskede det, ligesom man gjorde i Tjekkoslovakiet i 1968, og som man havde trusler om i hele perioden. Men fordi Sovjet havde disse planer, disse trusler, denne politik, kan man da ikke udlede, at vi var i en kæmpestor fare for at blive angrebet fra sovjetisk side. Det, som skabte den kolde krig, var jo netop øst-vest-konfrontationen med en østzone og en vestzone, for at sige det sådan. Vesteuropa over for Østeuropa, Sovjet over for USA, hvor man i hele perioden jo, om jeg så må sige, hele tiden diskuterede, om man skulle føre balancepolitik, om man skulle føre konfrontationspolitik, hvor i lange perioder både øst og vest kørte det, man kan kalde balancepolitik, også fra Vestens side. Man forsøgte at få forhandlinger i gang med Sovjet, man forsøgte at få indrømmelser ud af dem, som man altid gør i et lands udenrigspolitik.

Så det var jo helt, helt almindelig politik, der foregik på det tidspunkt.

(Kort bemærkning).

Udenrigsministeren (Per Stig Møller):

Jamen det, hr. Holger K. Nielsen ikke har fattet, er, at han var med til prøve at rokke balancen. Sovjetunionen forsøgte at få Norden som atomvåbenfri zone, samtidig med at de selv havde dem oppe i Murmansk, at få udskudt dobbeltbeslutningen, samtidig med at de selv havde stillet raketterne op. Kan hr. Holger K. Nielsen virkelig ikke fatte, at det var et forsøg på at forskyde balancen?

Hr. Holger K. Niensens fortjeneste i den periode var at bidrage til forsøget på at forskyde balancen til fordel for Sovjetunionen. Hvis det var lykkedes, så kan man da sige sig selv, at så havde den politiske afpresning være anderledes nærværende. Jeg fatter ikke, at hr. Holger K. Nielsen ikke kan se, at præcis det argument, hr. Holger K. Nielsen bruger, viser, at hr. Holger K. Nielsen førte en fuldstændig uansvarlig politik i 1980'erne.

(Kort bemærkning).

Niels Helveg Petersen (RV):

Udenrigsministeren gjorde den bemærkning, at jeg og mit parti under fodnotepolitikken jo ikke havde noget imod, at regeringen fortsatte. Det er fuldstændig rigtigt, men det var jo ikke vores afgørelse. I en sag af denne type er det jo alene statsministeren, der træffer beslutning om, hvorvidt statsministeren, regeringen, vil leve med en vedtagelse i Folketinget. Her tæller faktisk i henhold til vores grundlov, som den nu er indrettet, alene statsministerens vurdering af situationen. Så jeg synes ikke, det er korrekt at anføre, at det bare var noget, vi gerne ville have. Statsministeren traf den beslutning at blive siddende, og han gjorde det, fordi han prioriterede anderledes. Han prioriterede hensynet til den økonomiske politik højere, og han anså formentlig skadevirkningerne af fodnotepolitikken for begrænsede.

Kl. 18.45

(Kort bemærkning).

Udenrigsministeren (Per Stig Møller):

Jamen det er da fuldstændig rigtigt, hvad hr. Niels Helveg Petersen siger. Hvis Danmark stadig væk var alene om at sætte fodnoterne, så ville skadevirkningen selvfølgelig blive begrænsede, fordi vi jo ikke forlod NATO.

Det er også rigtigt, at statsministeren kan vælge at udskrive valg, men man kan jo også, hvis man er uenig i hans beslutning, når det nu er en mindretalsregering, stikke ham et mistillidsvotum, og det gjorde man ikke. Det er jo korrekt.

Så vil jeg sige, at statsministeren jo rent faktisk udskrev valg i 1988 på sikkerhedsspørgsmål, fordi det drejede sig om forstærkninger, og det fremgår jo også af rapporten, at her kom pludselig forstærkningsaftalen i fare, det vil sige, at der var det jo ikke bare dette med alliancen, hvor vi nok druknede, fordi man druknede vores fodnote, her var det Danmark selv, der kunne komme i den situation, at Danmarks sikkerhed kunne komme i fare, hvis ikke vi fik forstærkninger. Det var jo det, der gjorde, at regeringen fandt, at nu var det altså gået for vidt, nu satte man sikkerheden på spil. Derfor udskrev statsministeren valg, og fornuftigvis gik hr. Niels Helveg Petersen med i den efterfølgende regering.

(Kort bemærkning).

Niels Helveg Petersen (RV):

Nu synes jeg, vi nærmer os noget interessant, for det fremgår jo også af udenrigsministerens sid-

ste indlæg her, at disse fodnotedagsordener altså ikke var af en sådan karakter, at det var nødvendigt for statsministeren at udskrive valg.

Når vi derimod kommer længere hen i forløbet, kommer ind i noget, der berører forstærkninger, så er det en anden sag. Men det kaster jo altså også nyt lys over udenrigsministerens holdning til den første del af fodnotepolitikken helt frem til afstemningen om, hvor brevsprækken sidder på en ubåd.

(Kort bemærkning).

Udenrigsministeren (Per Stig Møller):

Det synes jeg ikke det gør, for vores indstilling har jo hele tiden været at være solidarisk med alliancen. Det er musketereden, der gælder i NATO. Derfor var vi da meget imod den illoyalitet, vi blev påtvunget.

Så kan man vælge, hvornår nok er nok, og der gik oppositionen jo over stregen ved at risikere forstærkningsaftalen. Vi brød os da bestemt ikke om den politik, for vores vurdering var, og det var også min vurdering, som jeg gav udtryk for midt i 1980'erne, at vi var inde i slutspillet, om Sovjetunionen skal passivisere Vesteuropa, fordi vi lægger våbnene, eller Sovjetunionen skal bryde sammen.

Det var der også russiske dissidenter, der på det tidspunkt forudså. Derfor fandt jeg som udenrigspolitisk ordfører dengang det utrolig farligt, at vi sænkede paraderne på et tidspunkt, hvor vi ved at holde paraderne oppe kunne håbe på, at Sovjetunionen ikke kunne klare det. Det sidste viste sig jo så også at være rigtigt. Men jeg er stadig væk ikke sikker på, om ikke vi havde forlænget Sovjetunionens liv, hvis alle havde handlet som Danmark i 1980'erne.

(Kort bemærkning).

Søren Pind (V):

Jeg kender udenrigsministeren som en klog mand, dr.phil., ved meget om moral og etik og har også skrevet nogle fremragende bøger om det. Derfor kunne jeg godt tænke mig, om udenrigsministeren kunne sige nogle kloge ting om den holdning, som hr. Holger K. Nielsen kom for skade at udtrykke, nærmest at det var i orden, at der fandt undertrykkelse sted i Polen, for det var jo en vasalstat under Sovjetunionen, hvorimod vi jo ikke behøvede at frygte noget, for vi tilhørte den vestlige interessesfære.

Jeg ved, at udenrigsministeren ved noget om den slags, så jeg kunne godt tænke mig, om han kunne forklare noget om de forskelle, netop det

synspunkt trækker op, og om udenrigsministeren ikke kunne bekræfte, at det, lederen af den vestlige verden på daværende tidspunkt ønskede med sin politik, var en fri verden, hvor der netop ikke fandtes vasalstater.

(Kort bemærkning).

Udenrigsministeren (Per Stig Møller):

Det er jo fuldstændig korrekt. Det var det, det drejede sig om, derfor støttede vi jo også Solidarosc, og vi støttede Lech Walesa, men det var der også flere fra oppositionen, der gjorde, det skal vi ikke gøre til et ensidigt partiengagement.

Jeg er enig i, at det var forkert at sige, at fordi Sovjet fik dominans i et land, så havde det ret til at bevare den og undertrykke befolkningen. Det samme skete jo i Tjekkoslovakiet i 1968, i Ungarn i 1956, og det var jo alt sammen forkert.

Jeg vil hellere føre det op til, at der jo også var nogle socialdemokratiske politikere, der omkring 1989-90 skrev kronikker i Politiken, hvor de advarede de baltiske lande imod at søge deres frihed, fordi Sovjetunionen så ville blive nervøs og blive truet, og så ville man risikere, at de præcis som truede dyr begyndte at gå til angreb.

Kl. 18.50

Det vil sige, at også socialdemokrater på det tidspunkt vurderede, at Sovjetunionen kunne være en militær trussel, og derfor sagde de jo til balterne: Lad nu være. Jeg skrev en artikel, hvor jeg sagde, at man da ikke kan sige til en mand, der sidder i fængsel, og fængselsdøren åbner sig: Bliv nu siddende for min skyld.

Det kan man jo ikke, men sådan var stemningen, og dér var altså fronterne.

(Kort bemærkning).

Kuupik Kleist (IA):

Først vil jeg selvfølgelig kvittere for udenrigsministerens udtalte vilje til at kigge på nordatlant-aspekten igen, i hvilket regi det nu måtte foregå. Det kommer vi sikkert tilbage til på et senere tidspunkt.

Jeg har et andet spørgsmål, som går på, om regeringen er enig i de endda meget kraftige og underbyggede antydninger af, at Danmark opnåede visse rabatter i sit NATO-kontingent på grundlag af, at man stillede Færøerne og Grønland til rådighed for USA. Eller er det en af de konklusioner, som regeringen eller for den sags skyld udenrigsministeren ikke er enig i?

(Kort bemærkning).

Udenrigsministeren (Per Stig Møller):

Det kan jeg ikke afgøre. Det er jo et gæt. Der er jo ingen, der nogen sinde kan sidde med et dokument, hvor der står, at Danmark får tilgivelse, fordi der er radar på Færøerne og baser på Grønland. Sådan et dokument findes jo efter min opfattelse ikke, og det er jo heller ikke givet her, så det er altså rent gætterier.

Men det har da selvfølgelig betydet noget, at rigsfællesskabet var med, det siger da sig selv, og jeg kan da også konstatere, at Grønland gerne vil bevare basen, ligesom Island vil bevare sin base, og ligesom der også er diskussion på Færøerne. Så det har jo altså ikke været noget, man har vendt sig imod med vrede, når man i dag, hvor der er tale om, at amerikanerne begynder at flytte sig fra baserne, er temmelig interesseret i at beholde dem på deres baser.

(Kort bemærkning).

Kuupik Kleist (IA):

Nu er det jo som bekendt et aspekt, som har optaget sindene meget, især i Grønland selvfølgelig. På side 693 i den omtalte rapport står der, at præsident Johnson forud for statsminister Krag's besøg i 1964 advares direkte imod at kritisere Krag for de lave forsvarsudgifter, idet han gøres opmærksom på, at basefaciliteterne på Grønland tjener som kompensation.

Det er så bare en af de passager, som nævner spørgsmålet om Danmarks forhold til NATO og grunden til den accept, der var hos de andre NATO-medlemmer, af Danmarks forholdsvist lave budgetter på det tidspunkt.

(Kort bemærkning).

Udenrigsministeren (Per Stig Møller):

Det er jo rigtig, rigtig svært for os at diskutere. Altså, jeg var ikke Jens Otto Krag, jeg sad ikke i regeringen, og jeg var ikke med til at træffe den beslutning. Men jeg sagde jo lige i mit svar før, at det er en af de hypoteser – det er jo en hypotese – der godt kan have noget for sig, for det er jo rigsfællesskabet. Man havde jo også interesse i, at Danmark var medlem af NATO på grund af stræderne mellem Fyn og Sjælland og Sjælland og Sverige. Så der har jo været mange ting i rigsfællesskabet, der har været attraktive for NATO, ikke kun Grønland og Thule og Færøerne og radaren og Skåle Fjord, men det har da også været muligheden for at kontrollere de stræder, som førte ud fra Østersøen. Så der har vi nok alle

sammen spillet en rolle i det strategiske spil, det er der vel næppe tvivl om.

(Kort bemærkning).

Per Clausen (EL):

Jeg vil bare spørge udenrigsministeren, om det ikke trods alt er en mere fornuftig og rimelig udlægning, at de partier på venstrefløjen, som havde tæt kontakt til Solidarnosc i 1980'erne, havde den kontakt, fordi de ønskede at støtte Solidaritetens kamp mod den sovjetiske undertrykkelse, i stedet for den udlægning, vi fik lige før, som handlede om, at hr. Holger K. Nielsen nok i virkeligheden syntes, at det var ligegyldigt med undertrykkelsen af polakkerne.

(Kort bemærkning).

Udenrigsministeren (Per Stig Møller):

Nu må hr. Per Clausen jo lige huske, hvad det var, hr. Holger K. Nielsen sagde, og som hr. Søren Pind tog fat i, nemlig at Sovjetunionen havde ret til at undertrykke Polen, fordi det var en vasalstat. (*Afbrydelse: Nej, nej*). Nå, men så er jeg glad, fordi jeg har misforstået det. Så har vi hermed dementeret det.

Men hr. Holger K. Nielsen talte om, at man havde verden delt op, således at hvad der lå i den sovjetiske interessesfære, havde de lov til at gøre med, hvad de ville. Jamen det var, hvad hr. Holger K. Nielsen sagde. Det var også, hvad hr. Søren Pind fik fat i. Så må hr. Holger K. Nielsen tænke sig mere om, når han taler en anden gang.

Kl. 18.55

Det er fuldstændig rigtigt, at f.eks. folk, som tilhører Enhedslisten i dag, støttede Solidarnosc. Jeg sagde jo også lige før, at der jo var mange forskellige, der støttede Solidarnosc.

Første næstformand (Svend Auken):

Jeg vurderer, at det må være rigtigt på dette tidspunkt at give hr. Holger K. Nielsen en kort bemærkning. Så kommer vi tilbage til hr. Per Clausen bagefter.

(Kort bemærkning).

Holger K. Nielsen (SF):

Der er også grænser for, hvor groft det kan blive, når man diskuterer her i Folketingssalen. Jeg har ikke sagt, at man havde lov til at undertrykke vasalstaterne. Jeg beskrev en historisk epoke, og jeg beskrev, at situationen var sådan, at Sovjet forbeholdt sig ret til at angribe, når det ønskede det, lige så vel som USA forbeholdt sig ret til at angribe Latinamerika, når USA ønskede det.

Det er da ikke noget, som jeg har støttet eller har givet positiv opbakning. Det var en historisk beskrivelse af en situation, og i forlængelse deraf sagde jeg, at der var regeringer, der ville samarbejde med det system, hvor ondsindet det end var, at der var regeringer, der ville have konfrontation, og det vekslede meget i den her historiske periode.

Der var også danske regeringer, også borgerlige regeringer, som i perioden havde et tæt samarbejde med Østblokken. Få måneder før Murens fald tog Poul Schlüter til DDR for at snakke med Honecker. Hvorfor gjorde han det? Fordi han så en interesse i, at Danmark skulle have en form for kontakt til DDR.

Jeg beskrev, hvordan situationen var, og det var ikke noget med, at jeg ligesom har legaliseret det og det og det. Det er fuldstændig uacceptabelt, at der kommer en sådan fortolkning fra hr. Søren Pind og fra ministeren af det.

Første næstformand (Svend Auken):

Så må det være rigtigt, at ministeren får mulighed for at svare.

(Kort bemærkning).

Udenrigsministeren (Per Stig Møller):

Jeg konstaterer, at hr. Holger K. Nielsen er ganske enig i, at Poul Schlüter tog til Østtyskland, for hr. Holger K. Nielsen gik jo ind for en politik, hvor man skulle tale sammen, så det er jo mærkeligt at anføre det kritisk her.

Omkring vasalstaten kan jeg kun sige til hr. Holger K. Nielsen, som løber og løber og løber fra alt det, han gjorde i 1980'erne, at man med den politik, hr. Holger K. Nielsen førte i 1980'erne, kun forlængede Sovjetunionens muligheder for at behandle de lande, der var kommet under dets hæl, som det ville.

Men jeg er da glad for, at hr. Holger K. Nielsen var imod, at de kunne, men han gjorde ikke noget for at forhindre, at de kunne komme til det.

Første næstformand (Svend Auken):

Så er det hr. Per Clausen for den anden korte bemærkning.

(Kort bemærkning).

Per Clausen (EL):

Nu var det jo sådan, som jeg i hvert fald opfattede udenrigsministeren, at udenrigsministeren brugte Polen som et eksempel på, at Sovjetunio-

nen også udgjorde en trussel mod Danmark, og det var jo deraf, bemærkningerne faldt.

Så vil jeg bare afslutningsvis spørge udenrigsministeren, om det ikke også er rigtigt, at det måske er lidt dristigt at tolke krigen i Afghanistan som udtryk for sådan en særlig aggressiv sovjetisk indstilling, for kendsgerningerne er vel, at et meget sovjetvenligt regime var kommet i fare på grund af et oprør ledet af nogle folk, som vi i dag er enige om at kalde terrorister, og at disse folk blev støttede af CIA.

Så når man ligesom taler om, at det der med Sovjetunionens invasion i Afghanistan bare er et entydigt eksempel på sovjetisk aggression, var det lige så meget et udtryk for, at USA også dér forsøgte at presse Sovjetunionen.

(Kort bemærkning).

Udenrigsministeren (Per Stig Møller):

Det er kolossalt, som man kan vende historien på hovedet. Var det USA, der gik ind i Afghanistan i 1979? Var det ikke USSR, der gik ind i Afghanistan? Det var et brud på den balancepolitik, som hr. Holger K. Nielsen nævner. Var det så ikke derfor i spillets natur, at amerikanerne prøvede at hjælpe afghanerne af med de sovjetiske tropper?

Altså dette, at der kommer mujahediner ind bagefter, var jeg også meget imod, og derfor har jeg også været med til at træffe en beslutning i 2001, som Enhedslisten næppe var med til, om at sørge for, at talebanerne ikke kunne blive ved magten. Det retfærdiggør jo ikke, at Sovjetunionen skulle have den, det retfærdiggør jo kun den politik, som et bredt flertal i Folketinget står for, nemlig at afghanerne ved frie valg selv skal have den.

Med hensyn til Polen er der kun at sige en gang til, at det viste sig jo i 1980'erne, at der var vilje til at bruge det militære apparat. Så kan vi ikke vide, om de ville gå over Østersøen, det er der ingen der ved.

Altså, Socialdemokraterne udviklede med deres senere forsvarsminister Hans Hækkerup det, der hedder det defensive forsvar, og det var, fordi man havde et koncept om, at Sovjetunionen gik i land på Lolland-Falster og Sjælland, og man skulle så føre forsvarspolitik i forhold til det. Så Socialdemokratiet havde altså også i slutningen af 1980'erne, hvor de lavede det defensive forsvar, opfattelsen af, at vi kunne blive invaderet. Det var dog mærkeligt, de havde den idé, når det ikke kunne ske.

Så ved vi jo også, at der var polske landgangsenheder og østtyske landgangsenheder, og som sagt var det altså også noget, Socialdemokratiet indregnede i sin politik, som den senere forsvarsminister jo udviklede med det defensive forsvar. Det var da kun, fordi man regnede med, at man kunne risikere at skulle forsvare sig på Sjælland og Lolland-Falster.

Altså var vi enige om, at der var den trussel. Vi ville bare fastholde NATO-alliancen som værn mod den trussel, hvor andre kom til at svigte.

Kl. 19.00

(Kort bemærkning).

Mogens Lykketoft (S):

Talereglerne tillader jo ikke, at vi kan nå at berøre alle de steder i udenrigsministerens redegørelse, hvor jeg synes han er gået under sit eget intellektuelle niveau i forenkling. Men jeg vil godt anholde én ting. Da hr. Poul Schlüter besøgte DDR den sidste gang som statsminister tror jeg ikke han bragte nogen opfordring med til befolkningen i DDR om at rejse sig; der var tværtimod nogle folk, som prøvede at gå ind i den danske ambassade, og som blev sendt tilbage til den østtyske sikkerhedstjeneste.

Derfor vil jeg bare med den kendsgerning i mente anholde den der insinuation, som udenrigsministeren kom med i forbindelse med en artikel, som jeg var med til at skrive i sommeren 1989, længe før Murens fald, om situationen i Baltikum efter et besøg hos Folkefronten, altså uafhængighedsbevægelsen i Letland. Det var ikke en artikel, der støttede sovjetisk undertrykkelse, lige så lidt som hr. Holger K. Niensens indlæg før gjorde det, men det var en advarsel imod, hvad der kunne ske, hvis kampvognene fik lov til at køre.

Vi ved jo alle sammen, vil jeg sige til udenrigsministeren, at indtil den dag, da Gorbatsjov sagde til Honecker, at de ikke kørte, var der ikke nogen af os, der opfordrede folk i Østeuropa til at rejse sig mod de sovjetiske undertrykkere, men i samme øjeblik vi vidste, at kampvognene ikke kørte, faldt det rådne system sammen af sig selv.

(Kort bemærkning).

Udenrigsministeren (Per Stig Møller):

Det er jo ikke rigtigt. Jeg husker en veloplagt udenrigsminister, den daværende udenrigsminister hr. Mogens Lykketoft, i en valgkamp, hvor vi mødtes på Københavns Universitet. Jeg næv-

nede en række eksempler på hr. Mogens Lykketofts fejlvurderinger, og han afvæbnede mig toltalt med sin store elegance ved at sige, at jeg havde ret; han havde taget fejl, og han var glad for, at det var gået bedre i verden, end han havde ventet.

Så hr. Mogens Lykketoft bør lade være med at skrive sin egen historie om igen på den måde. Det, hr. Mogens Lykketoft gjorde i forbindelse med Baltikum, var jo præcis at advare imod, at de skulle søge deres frihed.

Jeg besøgte også Baltikum i 1989 og fik en anden melding fra dem. De prøvede jo over kulturarbejdet og over det historiske arbejde at få skabt et opbrud. Og det er rigtigt, at der var risiko for blodsudgydelse, det har hr. Mogens Lykketoft ret i, for Gorbatsjov advarede de baltiske lande mod at søge deres frihed. Der har vi igen sammenfaldet mellem Sovjetunionen og Socialdemokratiet, for Gorbatsjov skrev jo præcis i samme periode, at det ville drukne i blod, hvis de søgte deres uafhængighed. Det skrev Gorbatsjov.

Han fik jo også ret, for i januar 1991 blev folk dræbt ved radiotårnet i Litauen, og i maj 1991 blev folk dræbt i parken i Riga af sovjetiske soldater. Så hr. Lykketoft havde ret i, at det var farligt, men det var meget vigtigt, at man modarbejdede Sovjetunionen og præcis efter 1989 gjorde alt, hvad man kunne, for at støtte den baltiske vej ud af Sovjetunionens skygge. Det lykkedes jo så også, men Sovjetunionen bed jo faktisk fra sig og dræbte mennesker så sent som i 1991.

(Kort bemærkning).

Mogens Lykketoft (S):

Jeg tror også, vi ved, at det ikke var med Gorbatsjovs gode vilje, det skete. Det, der var problemet, var, hvad man skulle give af venneråd til de mennesker, som jeg tror vi var enige om at støtte, og hvis aspirationer vi delte. Det råd, man skulle give, var meget afhængigt af, om man troede, der var en masse af dem, der ville blive slået ihjel, og om tiden var inde. Det var ikke en diskussion om, hvorvidt udenrigsministeren og jeg var uenige om Baltikums ønskelige fremtid, det var en diskussion om, hvornår tiden var moden til at sikre en fredelig befrielse.

(Kort bemærkning).

Udenrigsministeren (Per Stig Møller):

Og der var vi jo præcis i en fase, hvor vi skulle gøre alt, hvad vi kunne for at hjælpe dem. Europarådet gjorde jo, hvad de kunne i Tjekkiet og

Ungarn og Polen, og der var vi ovre – med det samme der var åbninger for det – i en juridisk komité for at knytte båndene, så det blev sværere og sværere for sovjetiske tropper at komme ind. Jeg kan huske, at da jeg var i Tjekkosllovakiet, gik de stadig væk rundt og var bange for, at sovjetiske tropper kom ind igen. Så vi var i en meget, meget farlig periode, i hvert fald følte vi alle sammen, at det kunne vippe, og det følte alle frihedskræfterne også i den del af verden.

Det var jo dem, vi støttede, og jeg er selvfølgelig glad for, at hr. Mogens Lykketoft også ønskede deres frihed. Det var strategien, der måske var forskellig, og der mener jeg, at hovedpunktet i strategien – og det er det, diskussionen står om – var, hvorvidt vi med den danske politik kom til at styrke den sovjetiske hånd eller ej. Og det var det, jeg frygtede at det alternative flertal gik rundt og kom til – selvfølgelig uden at ville det – nemlig at styrke den sovjetiske hånd og dermed komme til at svække frihedskræfterne. Men der kan historikerne jo så forske videre i, hvordan det skete.

Men jeg er da enig i, at hr. Mogens Lykketoft naturligvis også ønskede deres frihed.

Kl. 19.05

(Kort bemærkning).

Svend Auken (S):

Jeg vil gerne spørge ministeren, om ministeren nu er indstillet på – også i betragtning af den meningsudveksling, vi har haft her i dag, og den lange diskussion, der har været efter rapporten – at medvirke til offentliggørelse af alle de kilder, som er relevante for folks egen bedømmelse af den her situation.

Efter at være blevet anklaget på et helt urimeligt grundlag, synes jeg, for udskrivelsen af valget i 1988, som jeg i den socialdemokratiske gruppe gjorde alt, hvad jeg kunne for at forhindre, ville jeg for mit eget vedkommende sætte stor pris på, at alle dokumenter blev offentliggjort. Det vil jeg gerne spørge ministeren om.

Så vil jeg gerne anholde ministeren for ét synspunkt, nemlig dette, at det alene var et indenrigspolitisk drilleri, der gjorde, at man havde uenigheden i 1980'erne – eller havde det alternative flertal. Som en af dem, der dengang som nu kæmpede for det synspunkt, at man skulle have bred enighed om udenrigs- og sikkerhedspolitikken, og bl.a. foreslog etableret det såkaldte Dyvigudvalg, opfattede jeg det som en af de konstante blokeringer – og der var andre, der havde den opfattelse, som jeg havde – at den da-

værende udenrigsminister, som i øvrigt er et menneske, jeg sætter meget stor pris på, havde en ualmindelig konfrontatorisk stil i forhold til Folketingets flertal.

Det er en selvstændig forklaring. Det var ikke et indenrigspolitisk spil fra oppositionens side, det var i høj grad en konfrontationslinje fra regeringens side, og i øvrigt en legitimering af regeringen i forhold til det radikale bagland. Så det var ikke os, der drev indenrigspolitik på det her område.

(Kort bemærkning).

Udenrigsministeren (Per Stig Møller):

Jeg er egentlig lidt skuffet over at høre det sidste her om, at det var Uffe Ellemann-Jensens provokationer. Tænk, hvis Danmarks sikkerhed skal være afhængig af, om vi kan lide hinanden her i Folketingssalen. Det lyder da ikke særlig rart. Det må man altså se at komme igennem. Vi provokerer hinanden på mange måder. Det må altså ikke sætte det hele over styr, at man ikke kan lide en persons måde at tale på.

Det er da muligt, at det ikke var indenrigspolitisk drilleri. Det kom bare til at virke sådan, for Socialdemokratiet skiftede jo kurs, fra det øjeblik man kom i opposition. Dobbeltbeslutningen havde man jo to holdninger til: en, mens man var i regering, og en, efter at man havde været i regering. Det var da det første eksempel i perioden. Og der skiftede man, i det øjeblik man kom i opposition. For jeg tror, at man i den situation så, at man kunne få et alternativt flertal, og det havde naturligvis været fristende at køre et alternativt flertal mod en regering og dermed bringe den til fald. De kunne bare ikke lave et mistillidsvotum.

Med hensyn til offentliggørelse af alle kilder: Jamen jeg synes da naturligvis, at alle kilder, man kan offentliggøre, skal offentliggøres. Nu bestyrer jeg ikke arkivloven, og derfor kan jeg ikke stå her på Folketingets talerstol og give løfter, men jeg går da ind for den størst mulige åbenhed.

(Kort bemærkning).

Svend Auken (S):

Det har været en stor fordel for historieskriverne, at de sovjetiske arkiver er blevet gjort offentlige. Og der har også, i hvert fald indtil for nylig, været en beundringsværdig tradition for åbenhed i Washington med hensyn til offentlighed omkring de danske arkiver. Men i Danmark har vi altså et voldsomt hemmelighedskræmmeri,

og jeg skal gerne medgive, at jeg også har et medansvar, fordi jeg har siddet i regeringer, der også har opretholdt et sådant hemmelighedskræmmeri.

Men nu synes jeg, tiden er kommet til, at alle oplysninger kan blive gjort offentlige, så folk selv kan tage stilling. Jeg mener bestemt, at det, der skete i 1988, var brandulykkeligt – det var i hvert fald ikke noget, jeg ønskede – men det kan kilderne afsløre. Jeg mener, jeg blev fanget i den største fælde, nogen dansk politiker nogen sinde har været fanget i, men lad dog kilderne tale for sig selv. Og det ville da glæde mig, hvis det viste sig, at det er en illusion, og at jeg ikke blev snydt, sådan som jeg faktisk tror jeg blev i den sammenhæng.

Endelig til det her med forhandlingsstilen: Det er da klart, at dansk udenrigspolitik og sikkerhedspolitik ikke skal afgøres af stil, men det er da indlysende, at hvis man i et vanskeligt politikfelt indtager en meget konfrontatorisk holdning, er det sværere at etablere en bred enighed. Og udenrigsministeren prøver jo selv at lægge op til bred enighed igennem en vis imødekommenhed i forhold til oppositionen.

Så det er alene det synspunkt, jeg prøver at gøre gældende. Jeg tror, ministeren kender udtrykket: Der skal to til en tango. Det gælder også i udenrigs- og sikkerhedspolitik.

(Kort bemærkning).

Udenrigsministeren (Per Stig Møller):

Jo, jo, men der skal også to til en god kop kaffe: »Dem selv og Deres købmand«. Så er det jo spørgsmålet, om købmanden ville sælge, og der var det ikke mit indtryk, at oppositionen var den købmand, der ville sælge på det tidspunkt, og så er det svært at få kaffe.

Jeg synes, det er helt ved siden af at diskutere den stil, der måtte have været mellem oppositionen og den daværende udenrigsminister. Det drejede sig jo om, hvorvidt man ønskede at være solidarisk med NATO-alliancen, eller om man mente, at NATO-alliancen var en forkert politik. Og der mente jo altså Socialdemokratiet, SF, VS og Det Radikale Venstre, at NATO førte en forkert politik.

Kl. 19.10

Det var vi jo så uenige i. Uanset Uffe Ellemann-Jensens stil eller hr. Svend Aukens stil var der uenighed om det. Og der kan jeg jo bare konstatere, at det, Sovjetunionen ønskede, også var det, der var flertal for i det danske Folketing, og at man altså også har følt, at hvis Danmark

fortsatte på den måde og alle var som Danmark, var alliancen i fare.

Hr. Svend Auken bemærkede jo selv på sit gruppemøde, i 1988 var det vel, at det kunne betyde, at Danmark måtte forlade NATO, hvis man fortsatte den politik. Det var det, det handlede om.

Jeg er da glad for, at vi stod fast på alliancen, og at det viste sig, at præcis alliancefællesskabet – også efter Gorbatsjovs opfattelse – betød, at Sovjetunionen ikke kunne følge med og måtte smide håndklædet i ringet. Det synes jeg er godt for os alle sammen.

Vi talte om Baltikum. Altså, det var jo en drøm. Hvem havde troet, at hr. Mogens Lykkes toft eller hr. Niels Helveg Petersen eller hr. Svend Auken eller jeg dengang i slutningen af 1980'erne skulle få fornøjelsen af at bære Baltikum ind i vores fællesskab – og det var begge regeringer – og ende med, at vi kunne få landene som medlem af EU? Det var der ingen af os der kunne forestille os i midten af 1980'erne. Men det blev resultatet af det hele. Og jeg føler selv, at det, at vi stod fast over for Sovjetunionen, har været medvirkende til det.

(Kort bemærkning).

Jesper Langballe (DF):

Forholdet til Baltikum har jo været fremme her på det sidste i debatten. Jeg vil gerne spørge udenrigsministeren, om han kan bekræfte, at da Sovjetunionen begyndte at falde fra hinanden under Gorbatsjov, fik de baltiske lande at vide af de danske socialdemokrater, at de skulle holde sig i ro. Lasse Budtz fortalte om de tætte forbindelser til de herskende kommunistpartier i Østeuropa, mens såkaldte højreorienterede antikommunister blev fordømt.

Jeg ved ikke, om udenrigsministeren har nogen erindring om det, men jeg vil da godt spørge, om ikke udenrigsministeren finder det lidt ejendommeligt, at disse utiltalende meldinger fra de danske socialdemokrater til de baltiske lande på det tidspunkt overhovedet ikke er omtalt i DIIS-rapporten.

(Kort bemærkning).

Udenrigsministeren (Per Stig Møller):

Altså, jeg synes også godt, det kunne have været med, for det var jo et vigtigt slutspil. Men der er vi jo altså fremme ved, at fodnoteperioden er slut; vi er jo ovre i VKR-regeringen, vi er i perioden efter 1988, så da det alt sammen sker, er fodnoteperioden slut.

Men der var også andre socialdemokrater, som advarede imod det, Baltikum havde gang i, og som skrev kronikker, som advarede imod, at balterne gik for vidt. Og det har selvfølgelig også været ud fra de betragtninger, hr. Mogens Lykkes toft har nævnt: Hvem ville komme dem til undsætning, hvis de skulle slås ned? Og det er jo også rigtigt, for hvem ville være kommet dem til undsætning? Det skal man jo også have med ind i billedet.

Så det er rigtigt, at vi ønskede, at balterne kunne komme fri så hurtigt som muligt. Min vurdering var i 1989, at de skulle tage chancen, da den var der. Man anede ikke, hvornår den ville forsvinde igen. Og det har jo så også vist sig at være rigtigt.

(Kort bemærkning).

Jesper Langballe (DF):

Så vil jeg gerne spørge udenrigsministeren om noget helt andet. Jeg synes jo – fraset hr. Svend Aukens sådan personlige krænkelighed – at man godt kan give hr. Svend Auken ret i, at de danske arkiver har været alt, alt for lukkede. Jeg vil spørge udenrigsministeren, om ikke det i og for sig var det, Folketinget forsøgte at råde bod på med vedtagelsen efter den sidste koldkrigsdebat – jeg mener, det var i januar 2004 – hvor det blev bestemt, at alle historikere, det vil sige alle, som havde en seriøs interesse i det, kunne få adgang til arkiverne.

Så har jeg et spørgsmål til: Finder udenrigsministeren det ikke besynderligt, at den PET-kommission – der er jo nemlig ikke bare to kommissioner eller koldkrigscentre i spil her, men der er faktisk tre – som blev nedsat i 1999, og som har siddet lige siden med lønnede historikere osv., har man intet hørt til? Er udenrigsministeren eller hans embedsmænd vidende om, hvorvidt der nogen sinde kommer noget ud af det arbejde? Der har foreløbig ikke været sådan antydning af hvid røg fra kontorerne, som kunne tyde på, at der var noget undervejs.

Kl. 19.15

(Kort bemærkning).

Udenrigsministeren (Per Stig Møller):

Nej, der er lavet den PET-undersøgelse, og den er i gang. Jeg synes da også, at den nu da snart må være færdig, de har siddet mange år med den. Så det skal da også bare være min appel, at PET-undersøgelsen ser at blive færdig, men selvfølgelig skal den jo også laves fagligt kvalificeret.

Med hensyn til arkiverne mener jeg at kunne huske, men hæng mig nu ikke, hvis jeg husker forkert, at aftalen omkring det her var, at andre forskere kunne få adgang til materialet, når disse forskere var færdige, således at der ikke sad nogle forskere og tog materiale fra hinanden. Det betyder så, at andre forskere nu kan gå i gang med det samme materiale og få yderligere.

Min indstilling er selvfølgelig, at arkiverne skal være så åbne som muligt, men jeg kan jo ikke give total åbenhed. For det første er arkivloven ikke udenrigsministerens lov. For det andet er der jo altså også hensynet til statens sikkerhed og andre magter, som man har været i forbindelse med, som også skal respekteres ifølge arkivloven. Men jeg går da ind for den maksimale åbenhed inden for de grænser, som samspillet med andre lande udvirker.

Formanden:

Tak til udenrigsministeren. Da der ikke er flere, der har bedt om ordet, så er forhandlingen... Jo, det er der åbenbart, det må jeg have overset. Hr. Holger K. Nielsen. Er det som ordfører i anden runde?

Hr. Holger K. Nielsen som ordfører i anden runde.

Holger K. Nielsen (SF):

Jeg havde da regnet med, at også statsministeren havde nogle bemærkninger at komme med, men jeg kan egentlig godt forstå, at han ikke har sagt så meget i dag.

Det, der startede hele det her forløb, var jo, da vi diskuterede den kolde krig i 2003, hvor statsministeren lige havde lanceret kulturkampen. Nu skulle der gøres op med venstrefløjen og med de kulturradikale, og statsministeren sagde meget offensivt, at vi måtte have frem i lyset, hvem det var, der gik fjendens ærinde under den kolde krig, vi måtte have afdækket, hvem det var, der begik de moralske svigt. Det lå i forlængelse af en tænkning, der har været i partiet Venstre og hos De Konservative igennem mange år. Derfor udvidede man kommissoriet for forskerne, og det er så det udvidede kommissorium, der nu er kommet en rapport på baggrund af.

Og hvad der de så kommet frem til? De er kommet frem til, at de ikke kunne afdække det, som statsministeren påstod var der. De har ikke afdækket, at der var østagenter, der styrede dansk politik. De har ikke afdækket, at fodnotepolitikken var sovjetisk politik. De har ikke af-

dækket, at der i den henseende var tale om, at sikkerhedspolitikken i 1980'erne var bestemt og styret af agenter eller fra Sovjetunionen.

Det, jeg synes er meget vigtigt at få sagt, er, at den fortælling, som højrefløjen har kørt med hr. Jesper Langballes koldkrigernetværk, med Bent Jensen i spidsen, med Lars Hedegaard i spidsen, og hvad de hedder, alle de folk, som jeg ved at statsministeren har haft store sympatier for, ikke har fået medhold. Derfor den store ophidselse, da statsministeren på Venstres landsmøde tager afstand fra rapporten og siger: Det er et dårligt stykke arbejde, der er gjort. Han er helt uenig med det. Man havde måske forventet, at han havde fremført lidt flere argumenter, end tilfældet har været her i dag, men det har han ikke gjort.

Lige en kommentar til den meningsudveksling, som vi havde før, og som blev til på baggrund af nogle fuldstændig grove udtalelser fra hr. Søren Pind og fra udenrigsministeren:

Det, som jo var tilfældet i den kolde krig – det synes jeg er vigtigt at få sagt til befolkningen, specielt når de borgerlige politikere fører sig frem som de store moralister – er, at skiftende danske regeringer, socialdemokratiske statsministre, borgerlige statsministre, socialdemokratiske regeringer, borgerlige regeringer, i hele perioden havde en aktiv kontakt med Østblokken på det politiske område, på det handelspolitiske område.

Kl. 19.20

Var det, fordi de var kollaboratører? Var det, fordi de var sovjetiske agenter? Var Poul Hartling kinesisk agent, da han tog over og havde lange samtaler med formand Mao? Var Poul Schlüter Stasiagent, da han tog til Østtyskland i 1989? Var de forskellige ministre agenter, fordi de havde kontakt med Østblokken?

Selvfølgelig var de ikke det. Det var jo en del af den autoriserede udenrigspolitik, at man skulle have kontakt mellem de forskellige parter. Det var jo en del af den officielle sikkerhedspolitik og var det i hele perioden under den kolde krig, med skiftende fokus, med skiftende betoning. Javel, men sådan var det.

Og som jeg sagde, så er det jo altid dilemmaet i et lands udenrigspolitik. Helt aktuelt har vi det i øjeblikket med hensyn til Iran: Skal vi forsøge at få det iranske præstestyre fjernet, eller skal vi altså samarbejde med dem? Det er der jo altid, så lad være med at køre op som de store moralister på det der punkt.

Vi synes somme tider, at man samarbejdede for meget, at man i mange tilfælde lod økonomiske interesser og statsræson komme foran. Det var tilfældet omkring affæren på den danske ambassade i Østberlin i 1989, hvor den danske ambassadør smed de østtyske dissidenter ud, som var kommet ind på ambassaden. Vi forlangte en undersøgelse af det, ikke med den borgerlige regerings store støtte, nej, nej, nej, nej, men det var os, der pressede på med det.

Solidarnosc har været nævnt. Det er rigtigt, at det ikke var vores værk. Men at påstå at vi ikke støttede dissidentbevægelser i Østeuropa, er direkte løgn og forkert, og det fremgår også af DIIS-rapporten her.

Derfor kan man i hvert fald konstatere, at de vanvittige påstande, der jo er kommet fra hr. Jesper Langballe, fra statsministeren, fra borgerlige politikere gennem årene, i hvert fald er fuldstændig grundløse på baggrund af den grundige forskning, som er præsteret i DIIS-rapporten.

(Kort bemærkning).

Søren Pind (V):

Mener hr. Holger K. Nielsen, at jeg har været grov ved ham? Det maner naturligvis altid til besindighed. Men jeg synes måske nok, at hvad angår de ting, som hr. Holger K. Nielsen bl.a. har sagt om præsident Reagan og Gorbatsjov, kunne det være meget rart at få nogle ting på plads her i dag.

Gorbatsjov gjorde sig første gang bemærket i partimæssig sammenhæng som stikker for KGB ved universitetet i Moskva. Gorbatsjov var den tidligere KGB-chef og generalsekretær for Sovjetunionens kommunistiske parti Jurij Andropovs protegé. Andropov var den, der blandt meget andet var personlig ansvarlig for indførelsen af psykisk tortur af dissidenter. Han var på det tidspunkt, hvor man traf beslutning om indgreb i Polen, medlem af centralkomiteen og dermed medansvarlig, og så var der den sag omkring Afghanistan, jeg nævnte før.

Alle de reformer, Gorbatsjov ønskede – det er dokumenteret – ønskede han, så Sovjetunionen bestod, hvorimod den mand, som hr. Holger K. Nielsen i dag har søgt at lægge for had, ønskede at komme de vasalstater til livs, som hr. Holger K. Nielsen er meget vred over at jeg har gjort opmærksom på eksisterede.

Det synes jeg egentlig er ærgerligt, og jeg vil godt have en forklaring fra hr. Holger K. Nielsen på, hvorfor den tidligere generalsekretær for Sovjetunionens kommunistiske parti Gorbatsjov

var så fantastisk, hvorimod præsident Reagan, som fik Frihedsprisen af de danske borgere, var så rædselsfuld.

(Kort bemærkning).

Holger K. Nielsen (SF):

Mig bekendt var det overhovedet ikke på tale, at Ronald Reagan ville gribe ind, da Jaruzelski tog magten i Polen, eller da russerne tvang ham til at begå et militærkup i Polen i 1981. Det var ikke på tale overhovedet.

Det er rigtigt, at Reagan førte en konfrontationspolitik, og at han, kan man sige, kom til at vægte konfrontationspolitikken, det, man kan kalde systemforandringen, højere, end andre havde gjort. Det er da fuldstændig korrekt. Men når vi i den periode var kritiske over for det, så skyldes det jo, at det var sammenkoblet med en kolossal militær oprustning, en konfrontationspolitik, der på det tidspunkt kunne have medført en atomkrig. Og som det har været fremme flere gange under debatten i dag, så var det jo en bekymring, der var i en række europæiske lande, det var ikke bare hos danske socialdemokrater, det var også hos andre europæiske socialdemokrater.

Det var en konflikt mellem Europa og USA, men også en konflikt inden for USA. Der var en stor diskussion også i USA om Reagans politik på det tidspunkt, så derfor er det her langt mere nuanceret end som så.

Kl. 19.25

(Kort bemærkning).

Søren Pind (V):

Men summa summarum er jo, at det er snak, for i dag kan vi se, at resultatet brast. Og der må jeg jo bare sige, at den person, som hr. Holger K. Nielsen i dag har hyldet som Østeuropas store befrier, fortsat ønskede to systemer i verden. Det gjorde han til det sidste, han ønskede at bevare Sovjetunionens kommunistiske parti; han ønskede at bevare Sovjetunionen som en kommunistisk stat og to systemer.

Det er derfor, jeg stadig ikke forstår, hvorfor hr. Holger K. Nielsen bliver ved med at fremstille præsident Reagan, som ønskede en fri verden, som lavede aftalerne med Gorbatsjov, som presede Gorbatsjov til at indgå de her aftaler, som den mest forfærdelige, hvorimod Gorbatsjov, som jo var en kommunistisk diktator i spidsen for Sovjetunionen, og som ønskede at bevare Sovjetunionen, som det var, er en stor helt. Det forstår jeg ikke.

(Kort bemærkning).

Holger K. Nielsen (SF):

Jeg gør ikke Gorbatsjov til en helt i et og alt, overhovedet ikke. Der er da mange ting ved Gorbatsjovs politik, som jeg ikke brød mig om. Men pointen er her, at Gorbatsjov som en af de få diktorer i verden, kan man sige, gav imperiet fra sig, han gav lov til, at Østtyskland kunne løsrive sig. Han gik i gang med en demokratiseringsproces. Hr. Søren Pind har formentlig ret i, at han ønskede at gøre det for at fastholde kommunismen der, hvor han var, utvivlsomt. Og så var der så mange centrifugale kræfter, der kom i gang, at han ikke kunne styre det. Det er formentlig korrekt.

Men det interessante er, at Gorbatsjov da havde en langt, langt større betydning for afslutningen af den kolde krig, end Reagan havde. Det er ligesom pointen i det her. Jeg nægter ikke, at Reagan kan have spillet en rolle, men som andre har sagt, var det meget mere komplekst end som så, og den afgørende aktør var Mikhail Gorbatsjov.

Formanden:

Tak til hr. Holger K. Nielsen. Jeg ser ikke flere, der har markeret for at få ordet.

Hermed sluttede forhandlingen.

Formanden:

Som tidligere nævnt vil afstemningen om det fremsatte forslag til vedtagelse først finde sted torsdag den 4. maj 2006.

Den næste sag på dagsordenen var:

7) Første behandling af lovforslag nr. L 220:

Forslag til lov om uddannelsen til professionsbachelor som lærer i folkeskolen.

Af undervisningsministeren (Bertel Haarder).
(Fremsat 5/4 2006).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Forhandling

Ellen Trane Nørby (V):

Over indgangen til Skolen ved Kløften står der: Træd varsomt, for her bliver mennesker til. Det

kan måske lyde lidt højtideligt, men det er jo ikke helt forkert. Grundskolen er på mange måder en sten i fundamentet for vores samfund. Det er her, mange får grundlagt deres værdier og venskaber, der varer ved gennem livet. Det er her, vi tilegner os viden og de kundskaber, som vi skal trække på gennem resten af vores tilværelse.

Det er desværre også her, vi med beklagelse må erkende, at op mod hver sjette elev aldrig lærer at regne, skrive og læse ordentligt, at nogle bliver skoletrætte, nogle endda så skoletrætte, at de aldrig kunne drømme om at sætte sig på en uddannelsesbænk igen. Vi kender det jo alle fra vores egen skoletid: Der var lærere, som kunne fortælle historier, så dansk blev til en leg, demonstrere kemiforsøg, så logikken sprang frem af det periodiske system, eller biologilærerne, der på den tidlige morgentur gennem engen eller skoven satte dyrelivet på plads i bevidstheden.

Der var også lærere, som kunne få en til at tælle sekunderne, til timen var slut, eller dagdrømme sig væk eller slet og ret gøre det mest interessante så trist, støvet, tungt og kedeligt, at man slet ikke syntes, det var interessant længere.

Nej, det er bestemt ikke ligegyldigt, hvad det er for en lærer, vores elever møder på deres vej, for lærerens motivation, evne til at formidle og til at lære fra sig eller netop det modsatte er med til at præge vores lyst til at lære mere, med til at tænde vores nysgerrighed og med til at skabe motiverede og initiativrige mennesker eller netop det modsatte.

Det er ikke en hvilken som helst rolle, vi overlader til lærerne i den danske folkeskole; det er en kæmpe stor opgave. Derfor er det også bydende nødvendigt, at vores lærere er rustet til at løfte udfordringen og opgaven. Udfordringerne, som folkeskolen står over for, samt erkendelsen af, at den nuværende uddannelse ikke fungerer efter hensigten, er baggrunden for den nye reform af læreruddannelsen.

Kl. 19.30

Fra Venstres side har udgangspunktet været at styrke fagligheden, den pædagogiske og didaktiske side af læreruddannelsen og sidst, men ikke mindst, samspillet mellem praktik og teori. Uden et solidt praktisk fundament – ingen ordentlig undervisning. Læreruddannelsen er ikke nogen akademisk selvrealiseringsøvelse. Lærerefaget er i høj grad et praksisfag, hvor evnen til at